

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**VÝZNAM A HODNOTA MANŽELSTVÍ
Z HLEDISKA VĚKU**

**THE IMPORTANCE AND VALUE OF MARRIAGE
IN TERMS OF AGE**

Bakalářská diplomová práce

Autor: Hana Pavlíčková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Olomouc
2015

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Význam a hodnota manželství z hlediska věku“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V dne

Podpis

Poděkování

Moc děkuji paní doc. PhDr. Ireně Sobotkové, CSc. za odborné vedení při psaní této bakalářské práce, věcné připomínky k jejímu obsahu a za její velmi vstřícný přístup.

Děkuji PhDr. Danielu Dostálovi, Ph.D. za konzultace ohledně statistického zpracování získaných dat, na které si udělal čas i přes svou pracovní a časovou vytíženost.

Zároveň děkuji svému příteli, rodině a přátelům za podporu při zvládnání stresových situací doprovázejících vznik a dokončování této práce.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Definice a stručná historie manželství	7
1.1. Možná vymezení manželství.....	7
1.2. Od christianizace po pád komunismu	9
2. Postavení a funkce manželství v současnosti.....	13
2.1. Pokles sňatečnosti a možné faktory ovlivňující tento jev	14
2.2. Vnímané funkce manželství.....	16
2.3. Vliv proměny sexuality na manželství.....	18
2.4. Alternativy manželství, se zaměřením na nesezdané soužití	21
2.4.1. Nesezdané soužití	22
2.4.2. Vymezení manželství vůči kohabitacím (porovnání prostřednictvím dosavadních výzkumů)	25
3. Vnitřní dynamika manželství z hlediska příslušné věkové kategorie	28
4. Proces výběru partnera.....	33
4.1. Proces volby partnera pro manželství do konce 19. století	33
4.2. Proces volby partnera pro manželství v současnosti.....	34
5. Aspekty manželského vztahu muže a ženy.....	42
5.1. Primární motivace partnerů k sňatku	43
5.2. Očekávání partnerů	45
5.3. Vývoj a současné rozdělení rolí mužů a žen v manželství.....	46
6. Metodologický rámec výzkumu.....	53
6.1. Výzkumný problém, cíle a hypotézy.....	53

6.2. Metodika výzkumu.....	54
6.3. Metody analýzy dat	56
6.4. Zkoumaná populace a výběrový soubor.....	56
6.5. Organizace a průběh výzkumu, etické aspekty	59
7. Výsledky	61
7.1. Testování hypotézy 1	61
7.2. Testování hypotézy 2	66
7.3. Testování hypotézy 3	71
7.4. Testování hypotézy 4	74
7.5. Testování hypotézy 5	77
7.6. Testování hypotézy 6	78
7.7. K platnosti hypotéz.....	82
8. Diskuze.....	85
9. Závěry	93
Souhrn	95
Seznam použitých zdrojů.....	99
Seznam příloh	

Úvod

V posledních pár desítkách let prochází manželství významnými a výraznými změnami, které ovlivňují jeho vnitřní strukturu i postavení ve společnosti. Přestože změny hodnot a smýšlení podporují jeho alternativy jako singles, volba zůstat svobodnou matkou nebo nesezdaná soužití, manželství stále zůstává jedinou legalizovanou institucí, která tvoří poměrně stabilní jádro rodin. Zajišťuje partnerům větší právní i citové jistoty a dětem poskytuje bezpečné zázemí.

Toto téma jsme zvolili, protože se zajímáme o problematiku partnerství a manželství, a rádi bychom zjistili, jaké jsou důvody k uzavření sňatku dnes a zda se liší od důvodů starších generací. Myslíme si, že navzdory poklesu sňatečnosti a zavrhování manželství některými lidmi jako zbytečnost, není manželství ztracenou institucí a má svůj smysl. Bohužel, neskýtá již tak četné výhody jako v minulosti, proto se z něj stala spíš záležitost formální (tzv. papírová) a emocionální v tom smyslu, že partneři jeho prostřednictvím cítí, že posouvají svůj vztah na další úroveň.

Teoretická část je věnována rešerši literatury mapující primárně české prostředí, historii instituce manželství, výběr a získávání partnera, motivaci, funkci manželství a rolí mužů a žen v něm. Vzhledem k tomu, že je oblast matrimoniologie rozsáhlá a tematicky se prolínající, jsou jednotlivé kapitoly a podkapitoly jen jakýmsi orientačním rozdělením pro lepší přehlednost práce a obsahově se vzájemně doplňují a překrývají. Pokusíme se nejprve vymezit pojem manželství a postihnout historii této instituce, tzn. jeho vznik, vnější vlivy na něj působící, platné zákony i vážnost. Navážeme postavením manželství v současnosti, což spojíme s možnými vysvětleními poklesu sňatečnosti, vnímanými současnými funkcemi manželství a jeho alternativami – primárně se zaměříme na nesezdané soužití a jeho porovnání s manželstvím. V dalších kapitolách popíšeme vývoj manželství v různých fázích života a výběr partnera. Závěr teoretické části bude uzavírat téma vztahu muže a ženy v manželství, spolu s primární motivací k manželství, očekávání partnerů, se kterými do manželství vstupují, a vývoj rolí v partnerském a manželském vztahu.

Cílem bakalářské práce je zmapovat očekávání, motivaci a funkci manželství u populace starší 20 let, včetně rozdělení rolí muže a ženy v manželství/partnerství. Navazuje na problematiku poklesu sňatečnosti v posledních letech a hledá signifikantní změnu v odpovědích nejmladší a nejstarší skupiny respondentů, tzn. 20-39 let a 60 a více let. Respondenti byli rozděleni do zmiňovaných skupin podle věkového ohraničení dospělosti

a stáří Marie Vágnerové (2008), tzn. 20-40 let, 40-50 let, 50-60 let a 60 a více let. Pro nepřekrývání věkových intervalů jsme rozdělení probandů do skupin poupravili následovně: 20-39 let, 40-49 let, 50-59 let a 60 a více let.

Dílčími cíli pak bude na těchto skupinách graficky postihnout změnu, která dle provedených výzkumů a demografických studií v oblasti manželství nastala.

1. Definice a stručná historie manželství

Instituce manželství je známa a praktikována několik tisíc let, ať už jde o formu polygamie, polyandrie nebo monogamii. Termín jako takový je úzce spojen s pojmem rodina, jejíž založení bylo naplněním manželského svazku, jak nám říká křesťanství. Protože toto náboženství usměrňovalo život v českých zemích primárně, vynecháme vývoj manželství v jiných částech světa, kde byl ovlivněn jinými náboženstvími, např. islámem, hinduismem nebo judaismem, a zaměříme se nyní na ryze evropský kontinent a české země.

Manželství u nás v současné době stále prochází zásadními změnami, které se týkají nejen vnitřní organizace vztahu, ale také vůbec samotného vzniku manželského svazku. Rozmáhá se fenomén tzv. nesezdaného soužití (v minulosti bychom častěji slyšeli „soužití na hromádce“ nebo „život na psí knížku“), který pomalu oslabuje manželství v jeho dominantní pozici, co se týče soužití muže a ženy. Je nutné poznamenat, že nejde o neobvyklý či nenadálý jev, pokud se na věc podíváme z globálního měřítka. Zatímco v Čechách, tedy přesněji v ČSSR a později ČSFR, panoval komunistický režim, který minimalizoval styky svých obyvatel se západními zeměmi, v zahraničí již tzv. sexuální revoluce probíhala v plné síle. Tento trend nám tedy v šedesátých letech v době uvolnění pronikl, nicméně neinformovanost obyvatelstva o možnostech antikoncepce nebo o sexuální výchově byla značná. Tento stav se zlepšil po revoluci, kdy i výrazně klesl počet potratů, antikoncepce se stala dostupnější a sexualita přestala být společensky tabuizovaným tématem.

1.1. Možná vymezení manželství

Manželství můžeme vymežit z pohledů různých vědeckých disciplín. Antropologie se více zaměřuje na mezikulturní srovnání faktorů ovlivňujících uzavření manželství nebo porovnává jeho funkci, sociologie se víc orientuje na výběr partnera a manželské chování jako takové (tzn. zda vůbec lidé sňatek plánují, pokud ano pak kdy, jaké si kladou podmínky atp.) a teologie představuje manželství jako nezrušitelný závazek, kde mají partneři žít ve vzájemné lásce, úctě a přátelství a dávají tak bezpečný základ výchově dětí. V závislosti na druhu církve se tyto pohledy mohou samozřejmě lišit.

Z právního hlediska v České republice upravuje manželství Občanský zákoník 89/2012 Sb. zahrnující v části druhé rodinné právo. Zde je manželství definováno jako „...trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc,“

(Ministerstvo spravedlnosti ČR, 17. 2. 2015). Těmito zákonem danými způsoby jsou obecně známý občanský a církevní sňatek se všemi svými byrokratickými a formálními náležitostmi, jako např. výměna prstýnků, podpis ženicha a nevěsty spolu se stvrzením svazku dvěma svědky nebo dobrovolnost vstupu do manželství, kdy oba snoubenci souhlasí se sňatkem a rozhodují se tak zcela svobodně.

Valerie Oppenheimerová definuje manželství jako „*proces permanentního vzájemného přizpůsobování partnerů, kteří se učí svým rolím, modifikují je a přijímají role nové,*“ (Oppenheimerová, 1988, in Šťastná & Palonciová, 2011, 18). Podle Hartla a Hartlové je manželství „*zvykovým právem nebo zákonem definovaným soužitím muže a ženy, popř. několika partnerů,*“ (Hartl & Hartlová, 2009, 301).

Vágnerová (2008) v manželství vidí jednu z forem uspořádání partnerského soužití, kdy tou druhou je registrované partnerství. Přináší s sebou nové životní role, ke kterým je třeba postavit se zodpovědně a které ve společenském měřítku znamenají počátek dospělosti. Nesou s sebou jak výhody, tak i povinnosti a závazky. Vágnerová vymezuje manželství sociálně (sňatkem páru se spojí dvě cizí rodiny, vznikne tedy nový vztah), psychologicky (partneři se se vztahem identifikují, zastávají v něm určité role, zvolili si svůj typ komunikace, respektují určitá pravidla atp.) a fyzicky (sdílení společného prostoru/domova a času). Giddens pak manželství vnímá jako „*sociálně akceptovatelný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci*“ (Giddens, 1999, 156).

Více sociologickou definici nabízí Hamplová, která jako výsledek faktorové analýzy uvádí dva pohledy na manželství. Prvním je praktický a druhým emocionální přístup. Praktický přístup vnímá manželství jako „*instituci, která poskytuje finanční jistotu a právní záruky majetkových vztahů a jejíž podstatnou úlohou je zabezpečit děti a zajistit jim zdárný vývoj... emocionální hledisko posuzuje manželství jako instituci, která naplňuje citové potřeby člověka,*“ (Hamplová, 2000, 71).

Podobných definic bychom našli spoustu, nicméně podstatu manželství tedy spatřujeme především ve výchově dětí, poskytování jistot (finanční, právní, majetkové), uspokojování potřeb partnerů (př. emocionálních, bezpečí) a umožnění výhod ze strany společnosti či institucí.

1.2. Od christianizace po pád komunismu

Sňatek a manželství podobné těm, které známe dnes, zavedla až křesťanská církev. Podle Goodyho (2006) do té doby přetrvávajícím principem bylo udržení majetku rodin a zachování postavení v hierarchii společnosti, k čemuž jim dopomáhalo uzavírání sňatků s příbuznými, adopce nebo rozvod. Je zajímavé, že před christianizací byl ve Francii i Itálii dostupný jak rozvod tak použití antikoncepčních prostředků. Důvodem byl vliv světské moci, kdy rozvody namísto církve řešil stát – tedy podobně jako tomu je dnes. Křesťanská církev tedy reorganizovala společnost s ohledem na svůj vlastní majetkový zisk. Mezi tato nová pravidla, která se pod jejím vlivem zformovala, patřil např.:

- zákaz sňatku a incestu s pokrevními i nepokrevními příbuznými (tzn. strýc, švagrová, bratřenci a sestřenice) a s duchovními příbuznými, tzv. kmotry
- zákaz rozvodu a následného opakovaného sňatku,
- zákaz adopce (prostředek získání dědice),
- zavržení sexuality a s tím související regulace pohlavního styku ve společnosti, a to i mezi manžely (Goody, 2006).

Regulace sňatků na „vhodné“ osoby, zákaz rozvodů z jakéhokoli důvodu nebo odmítnutí adopce měly církvi pomoci omezit vliv příbuzenských klanů a širokých rodinných společenstev, u nichž fungoval právě onen princip příbuzenských sňatků v zájmu ochrany rodinného majetku. Tím bylo zabráněno ohrožení církevní kontroly nad věřícími, kteří tak mohli svůj majetek věnovat právě jí. Tak jako měla pod kontrolou rodinu, přísně dohlížela i na manželství a jeho ukončení. Až do období reformace, která měla v oblasti manželství silný vliv na pojetí rozvodů, sice bylo možné sňatek z konkrétně definovaných důvodů anulovat nebo manžele rozloučit (podmínkou bylo vrácení věna), ale ani jedna z uvedených variant neumožňovala opětovné uzavření sňatku. Toto mělo za následek minimální rozvodovost, která byla ale doprovázena nárůstem nevěř, prostituce a domácího násilí (Goody, 2006). Problematika nevěry se prolíná staletími a z historie vyplývá, že muži měli a mají v tomto ohledu oproti ženám značnou výhodu, neboť nevěra muže byla více tolerována než nevěra ženy. Giddens (2012) uvádí studii Lawrence Stonea týkající se historie rozvodů v Anglii, která poukazuje na to, že tzv. **dvojí metr pohlížení na nevěru** muže a ženy platil ještě docela nedávno, tzn. že nevěra ženy byla neodpustitelným proviněním a porušením vlastnického práva muže (i kdyby byla jen jednorázová), zatímco nevěra muže se posuzovala jako cosi politováníhodného a pochopitelného.

V devatenáctém století, a ještě na počátku století dvacátého, byly **sňatky domlouvány rodinami**, často bez účasti snoubenců. Ti museli rozhodnutí svých rodičů respektovat a přizpůsobit se jejich vůli. Záměry rodičů vycházely z následující myšlenky, která byla v tehdejší době dominantní: majetek a materiální zabezpečení jejich dětí je nezbytné a zásadní pro jejich budoucí štěstí a život. Proto je třeba jim toto budoucí štěstí zprostředkovat. Samozřejmě pokud se budoucí manželé milovali, bylo to pro ně jen výhodou, i když na vesnici převažoval spíše názor, že důležitější než vzájemné porozumění, sympatie, láska nebo krása, je **věrnost, možnost spolehnout se na sebe a pomáhání si v různých životních situacích** (Navrátilová, 2012). Právě to byly vyzdvihované manželské hodnoty v devatenáctém století, především na vesnicích.

Důležitým faktem, na který se nyní zapomíná, byla **nutnost schvalování sňatků** vrchností, později úřady a magistráty. Dříve měla totiž vrchnost moc nad poddanými žijícími na území, které pod daného pána spadalo, a bylo běžnou praxí, že sňatek nebyl dovolován chudým lidem, což ovlivnilo nárůst čísla počtu dětí narozených mimo manželství. Za Rakouska-Uherska pak měly tyto instituce právo zamítnout uzavření sňatku, pokud dotyční nesplňovali podmínky: **stálé zaměstnání (zdroj financí, obživy) a trvalé bydliště** (Drápal, 2013).

Soužití manželů (či partnerů, pokud neuzavřeli sňatek nebo jim nebyl povolen) v minulosti bylo jiné i co se týče jeho délky. S prodlužujícím se věkem se zvyšuje totiž doba, kterou spolu mají partneři v manželství strávit. Donedávna umírali lidé velmi brzy, většinou v důsledku nemoci nebo zabití. Přestože se brali v ranějším věku než v současné době, museli se naučit efektivně fungovat (každý musel plnit své role), protože společně strávený čas byl omezený vysokou úmrtností. Dallaire (2009) poznamenává, že ve středověku záviselo přežití právě na efektivním fungování rodiny a manželé, kteří se většinou brali kolem 15 roku, umírali z dnešního pohledu velmi mladí (kolem 35 let). Statistiky z roku 2013 podle ČSÚ hovoří o průměrném věku uzavření sňatku 32,3 let u mužů a 29,8 let u žen, ale lidé se dožívají vyššího průměrného věku: konkrétně muži 75,2 let a ženy 81,1 let (Český statistický úřad, 12. 2. 2015). Pokud se podíváme na uvedená data, dojdeme k závěru, že partneři spolu (jestliže jejich manželství vydrží) mohou strávit i víc jak 40 let, oproti dejme tomu 20 rokům ve středověku.

Na začátku dvacátého století doznávaly ještě tradice ze století minulého, které v sobě zahrnovaly domlouvání sňatků především v bohatších vrstvách, samozřejmě jistým způsobem

ekonomicky výhodné pro obě strany. Celé toto století bylo zásadní, co se týče emancipace žen a jejich práv. Z historie víme, že v roce 1920 vešla v platnost ústava, která jim umožňovala volit, studovat na univerzitách, zajistila jim rovnoprávnost s muži a dovolovala jim zastávat různá povolání (hlavně ve školství, administrativě a zdravotnictví), i ta která byla dříve nárokována jen mužům (jako lékařství, právníčina a soudnictví). I přes tyto změny zůstával muž hlavou rodiny a měl v ní stále hlavní slovo.

Po druhé světové válce byl na rodinu kladen značný důraz, ale **od konce 60. let** se upíralo čím dál víc pozornosti na jedince – na jeho potřeby, touhy, nároky. S uvolňováním norem právě nabíraly na síle **alternativní formy soužití**, především kohabitace. Po revoluci se tyto změny projeví naplno, hlavně prodlužováním věku uzavření sňatku, odkladem mateřství nebo nárůstem rození dětí mimo manželství. Jak již bylo zmíněno, oproti zahraničí u nás tyto změny propukly později (Šťastná & Palonciová, 2011). S postupným vstupem do druhé poloviny 20. století některé funkce rodiny začal přebírat stát a celkově se víc orientoval na jednotlivé členy. Komunistický režim zajišťoval občanům sociální jistotu v podobě práce (tzv. příživnictví bylo trestným činem). Zaměstnání znamenalo možnost finančního zajištění rodiny i udržování určité životní úrovně.

Kromě určité finanční jistoty existovala v minulém režimu možnost přidělení bytu novomanželům, obdržení příspěvku na výstavbu rodinného domu nebo zvýhodněné novomanželské (rodinné) půjčky, které byly lidem „žijícím na psí knížku“ zamítány. Především od 70. let byly podmínky pro mladé rodiny přizpůsobovány tak, aby i při zaměstnání zvládali péči o dítě a tudíž měli minimální překážky v založení rodiny. Toto podporoval i zavedený sociální systém, který nabízel právě již zmiňované novomanželské půjčky, byly zakládány organizace starající se o děti v době, kdy byli rodiče v práci (jesle, MŠ, sdružení mládeže atp.), délka dovolených i mateřských se oproti minulosti prodlužovala a ceny dětského zboží byly dotované (Kučera, 2000). Legalizované svazky byly v této době podle Šmolky (2004) nepochybně ve výhodě, protože na ně pamatoval jak daňový systém, tak i bytová politika. Kohabitace byly jednak finančně náročnější a také i méně přijímané samotnou společností.

Přestože mladé rodiny s dětmi byly při udělování zvýhodňované, kvůli panujícímu nedostatku bytů v Československu bylo běžnou záležitostí, že novomanželé (později i s malými dětmi) bydleli u svých rodičů třeba i několik let po svatbě. V dnešní době se podle Giddense (1999) stalo se obvyklým postupem, nazývaným neolokalita, že novomanželé –

s dětmi nebo bez – se stěhují do své vlastní domácnosti, na nové místo. Nicméně najdeme i takové páry, které zůstávají bydlet v blízkosti manželčiny rodičů – tj. matrilokalita. Protože ale náklady na pořízení jsou vysoké a statisticky vyšší počet lidí (oproti minulému režimu) se rozhodl studovat či vycestovat do zahraničí, vzrůstá jak věk vstupu do manželství tak i věk, kdy je člověk finančně schopný pořídit si vlastní bydlení.

Podle Nešporové (2006) můžeme tento vývoj shrnout tím, že manželství jako jediná možnost legálního sexuálního styku, tradiční rozdělení rolí a morálka tvrdě stíhající děti narozené mimo manželství byly výsadou křesťanského učení, které bylo neúprosně eliminováno bývalým totalitním režimem v českých zemích. Po pádu prarodinné politiky, větším rozšířením a dostupností antikoncepce a obecně opadnutí tabuizace sexuality v české společnosti, se většina lidí neměla potřebu k hodnotám a pravidlům, jaké kázalo křesťanství, vracet. Postupně je stabilizován tzv. **egalitářský genderový model**, kdy ženy si nárokují rovnost s muži, ať už jde např. o zaměstnání nebo o možnost volby partnera.

2. Postavení a funkce manželství v současnosti

Existují lidé, kteří manželství odsuzují jako zbytečnou a bezesmyslnou záležitost, jež představuje jen formální potvrzení svazku dvou lidí a nepřináší žádné větší výhody. Pak jsou lidé, kteří vědí, že manželství již není to, co bývalo, ale protože cítí, že je správným krokem v jejich životě a jejich partnerství, legálně do něj vstoupí. Nakonec se najdou tací, kteří manželství stále považují za užitečnou nebo dokonce nezbytnou součást svého života. Pointou je, že dnes o sobě mohou lidé v této oblasti svobodně rozhodovat, protože společnost se již tak striktně nedívá na nesezdaná soužití nebo děti narozené mimo manželství.

Giddens (1999) uvádí termín **sériová monogamie**, která podle něj v západním světě dominuje a znamená, že člověk vystřídá hned několik manželů/manželek – hovoříme o zákonitých neparalelních partnerech, ne o mimomanželských vztazích. Výchozím předpokladem pro uzavření sňatku se stalo **vzájemné citové pouto, přitažlivost a vzájemná snášenlivost partnerů**. Giddens zároveň upozorňuje, že očekávání osobního uspokojení ve vztahu může být jednou z příčin rostoucí rozvodovosti, protože ne vždy je tento požadavek naplněn. Tento názor zastává také Vágnerová (2008), která se vyjadřuje k tomu, že dnešní mladí lidé mají v porovnání se svými rodiči a prarodiči až nereálná očekávání.

Základ smýšlení o manželství je v primární rodině, plus samozřejmě zde hraje roli osobnost daného člověka a vnější vlivy (vrstevníci, společnost, legislativa atp.). Poppel, Monden a Mandemakers (2008) provedli výzkum manželského chování ve třech holandských provinciích v letech 1812 – 1922, který ukázal následující vlivy na budoucí rodinné chování, tedy i na rozhodnutí vstoupit do manželství: **kulturní charakteristiky, ekonomické faktory, efekt sociálního postavení (třídy), pohlaví a mezigenerační přenos** zahrnující jak rodinné chování, vnímání manželství, věk uzavření manželství rodičů a prarodičů nebo vnímání důležitosti manželství. Ještě konkrétnějšími závěry studie bylo prokázání efektu věku rodičů na věk uzavření sňatku jejich dítěte, dále vliv pohlaví dětí, kdy věk matky v době sňatku ovlivňuje stejnou měrou jak syny, tak dcery, zatímco věk otce v době sňatku ovlivňuje více syny než dcery. Tyto výsledky byly ověřeny na vzorku manželství z let 1900 až 1915. Historie nicméně, jak zmiňuje Thane (2010), ukazuje, že chudší lidé měli více nestabilní manželský život, s větším sklonem k rozpadu z důvodu smrti, opuštění násilí nebo stresu spojeného s nezaměstnaností a chudobou.

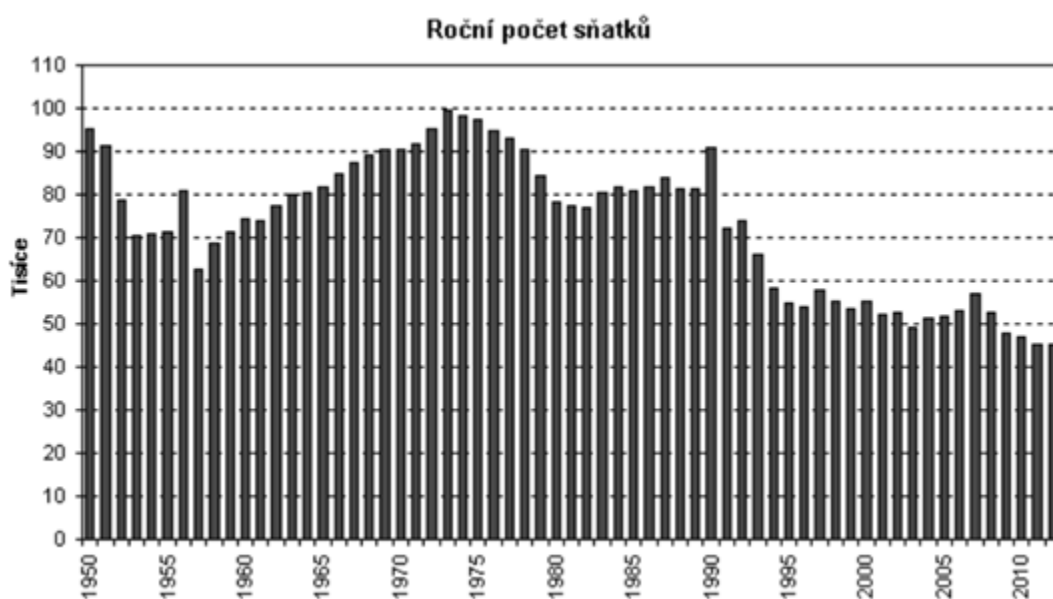
Změnu manželského chování doprovázejí i další jevy jako pokles sňatečnosti, vyšší rozvodovost, rostoucí počet dětí narozených mimo manželství nebo vyšší procento

svobodných matek. Na tuto problematiku a její možné příčiny se zaměříme v následující podkapitole.

2.1. Pokles sňatečnosti a možné faktory ovlivňující tento jev

Ze statistického hlediska lze konstatovat, že sňatečnost v ČR dlouhodoběji klesá. Za vlivné faktory lze považovat nárůst nesezdaného soužití, nastavený sociální systém České republiky nebo např. rozhodnutí preferovat kariéru před dlouhodobějším vztahem a založením rodiny. Na Obrázku 1 můžeme vidět grafické znázornění kvantitativního úbytku sňatků od roku 1950 do roku 2010 (Český statistický úřad, 21. 2. 2015).

Obrázek 1

Pokles sňatečnosti podle Šmolky (2004) ovlivnily hlavně myšlenky, které se rychle stávaly populárními a částečně byly založené na racionálním základu. Kromě změny daní a zákonů, které už tolik nezvýhodňovaly manželství, začala vzrůstat obliba právě nesezdaných soužití s ideou, že pokud se jako partneři milujeme, nepotřebujeme k tomu stvrzenku od úřadu. Populárním vysvětlením také je, že pokud si je ve vztahu partner svou partnerkou příliš jistý (či naopak), postupně klesá jeho zájem. Na druhou stranu Šmolka zdůrazňuje, že tzv. **rozvodová bariéra** je jakousi ochranou vztahu, před jeho ukvapeným ukončením hned po první větší partnerské neshodě. Nutí partnery k řešení konfliktu, co je ne každý ochoten přijmout. „*Toužíme po bezuzdném a nezodpovědném životě a říkáme tomu svoboda,*“ (Drápal, 2013, 20).

V souvislosti s poklesem sňatečnosti Ono (2003) svým výzkumem dokazuje, že - u zemí s relativně vysokým stupněm diferenciací rolí mužů a žen - vyšší úroveň příjmu žen (nebo obecně vyšší úroveň vzdělání) koreluje s nižším stupněm uzavírání manželství. Pro nastínění uvedeme část jeho výsledků, kde je zřejmé, že vyšší ekonomické postavení žen (měřené podle jejich příjmů) může zvýšit pravděpodobnost uzavření prvního manželství v USA a Švédsku (v těchto zemích je více rovnostářský přístup, co se týče rozdělení rolí), zatímco v Japonsku tuto šanci spíše snižuje (zde byla i značná platová diskriminace žen).

Vhodný věk k manželství podle Poppela a kol. (2008) dnes závisí hlavně na subjektivním vnímání každého jedince, tzn. kdy on sám si připadá **psychicky, ekonomicky i sociálně zralý**. Vágnerová (2008) k těmto aspektům přidává ještě **ukončení profesní přípravy**. Vhodnost věku uzavření manželství se tak může individuálně lišit. Současně na to má vliv i tzv. **mezigenerační přenos a pohlaví**, které jsme zmínili v předchozí podkapitole.

Významným faktorem, který ovlivnil manželské chování, ať už věk uzavření sňatku, porodnost nebo rozvodovost, byl tzv. **druhý demografický přechod**. Milan Kučera (2000) upozorňuje, že v západní Evropě se tento fenomén rozběhl již někdy v půlce 60. let minulého století, zatímco k nám se dostal až s otevřením hranic po revoluci. Tento přechod podnítily následující jevy, které jsou vzájemně propletené a souvisí spolu: nové možnosti jako studování nebo cestování do zahraničí, emancipace žen, posilování individualismu, u nás zrušení novomanželských půjček roku 1920 a někteří jedinci odmítají manželství jako tradiční hodnotu z principu. Výsledkem jsou statistiky, jak je známe dnes, tzn. že klesá procento mladých lidí, kteří uzavřou sňatek, klesá porodnost (ženy o sobě dnes v této oblasti mohou, hlavně díky antikoncepci, svobodně rozhodovat, nemusí chtít mít děti, ale současně má na toto číslo vliv i neplodnost), zvyšuje se věk vstupu do manželství, roste počet mimomanželských dětí a stejně tak rozvodovost.

Je nezbytné znovu upozornit, že dnes leží zodpovědnost na zabezpečení vlastní budoucnosti čistě na každém jedinci, kdy stát už nezajišťuje a nehledá téměř 100% zaměstnanost, ani nereguluje, kdo může/má být kde zaměstnán. Je proto o něco náročnější získat ve společnosti a v zaměstnání pozici, na které by mladý člověk mohl zodpovědně stavět svůj rodinný život. Současně se nabízí spousta možností pomáhajících k seberozvíjení se, např. studium různých oborů VŠ, kariéra či cestování. Není už reálné zvládnout manželský a rodinný život v takovém věku, v jakém se brali naši rodiče či prarodiče.

2.2. Vnímané funkce manželství

Přestože manželství ztratilo svou popularitu, kterou ještě před pár desetiletími oplývalo, neztratilo některé ze svých zásadních funkcí, které jej stále staví nad všechny alternativy partnerského života.

Manželství samo o sobě se v průběhu století změnilo od ekonomického svazku k emocionálně založenému vztahu a od dominance mužů k rovnoprávnosti. Co se nezměnilo, je jeho důležitost pro děti. Hlavní funkcí manželství totiž stále zůstává udržení manželů pohromadě k **vychovávání jejich dětí**, a přestože sňatkovost klesá, není zde jiná instituce, která by tuto primární funkci převzala (Popenoe, 2009). K postupnému přerodu směrem k zakládání manželství na základě citového vztahu partnerů lze pro zajímavost dodat, že tento fenomén se začal šířit spolu s romantickými a zamilovanými romány či příběhy, které měly výrazný vliv na způsob navazování vztahu se ženou (Giddens, 2012).

Langmeier a Krejčířová (2006) také považují šťastné a harmonické manželství za základ spokojeného a uspokojivého rodinného života, přičemž oba tyto faktory zásadně přispívají k **pocitu smysluplnosti, osobnímu štěstí, spojenosti v přítomnosti nebo i perspektivě budoucnosti**. Zároveň dodávají, že ono šťastné manželství najdeme spíše u dospělých, kteří měli harmonické dětství a jejichž vztah ke svým rodičům byl kladný. Kromě toho je podstatným činitelem osobní zralost. Výzkumy totiž ukázaly, že vzhledem k tomu, že je dnes manželství více založeno na emočních vztazích (sňatek z lásky) než na ekonomickém zajištění (sňatek z rozumu), rozpadá se manželství uzavřené mladými lidmi před dvacátým rokem života statisticky častěji. Manželství musí zároveň poskytovat partnerům **možnost infantilních projevů** (jaké jsou ve společnosti dospělých obvykle netolerovány) a regrese na úroveň dětské závislosti. Nacházíme zde souvislost s **bezpečným zázemím**, které by mělo legální manželství partnerům poskytovat.

Pro Poortmanovou a Millsovou (2012) představuje manželství jednak **větší právní závazek** (ve smyslu právně vynutitelné smlouvy, která ochrání partnery a jejich investice do vztahu ve chvíli, kdy prochází rozchodem a společné investice představují značná rizika) a jednak **větší interpersonální závazek**, tzn., že manželství představuje dlouhodobější závazek do budoucnosti. Kromě většího závazku je manželství pro muže spíš omezením osobní svobody a nezávislosti, překážkou jejich vlastního rozvoje a připomenutím jejich podřízení matce v dětství. Pro ženu naopak manželství znamená změnu sociálního statusu a prestiž (Vágnerová, 2008). Existují také lidé, pro které je manželství překážkou v jejich

profesním životě a kariérním postupu, a stejně tak vnímají i založení rodiny. Jedná se o tzv. *yuppies*, které charakterizuje **výhradní zaměření se na své zaměstnání**. Tato skupina „mladých úspěšných lidí“ preferuje individualismus, svobodu a možnost neomezené volby, s čímž souvisí i nezakládání dlouhodobějších vztahů (Čermáková, M., Maříková, H., Šanderová, J. & Tuček, M., 2000). Drápal (2013) ale dochází na základě rešerše ke své monografii k závěru, že přestože se většina lidí více či méně kloní k tendencím zaměřeným proti klasické rodině a manželství, tak přesto naše nejvnitřnější touhy stabilní vztah požadují. Je to nejspíš dáno dobou a protirodinnou ideologií, která převládá, ale alternativní formy partnerského vztahu jako nesezdaná soužití nebo vztahy na dálku snižují u člověka **pocit zodpovědnosti za daný partnerský vztah**.

Vágnerová (2008) dále jako hlavní role manželství vyzdvihuje jednak jeho podíl na **osobní identitě partnerů** a především **uspokojení různých psychických potřeb** právě jeho prostřednictvím. Jedná se např. o **potřebu citové jistoty** (prostřednictvím úředního potvrzení partnerství, které je demonstrováno i navenek, např. společným příjmením, prstýnkou, společným domovem), **potřebu seberealizace** nebo **potřebu otevřené budoucnosti** (společné plány, cíle, představa života). Kromě primárních funkcí naznačených výše v textu (výchovy dětí a právní ochrany partnerů) uzavření manželství **signalizuje změnu vztahu s původní rodinou** (s rodiči i dalšími příbuznými), kdy je potřeba vymezit nové hranice a pravidla, a mimo to se manželský pár vymaňuje z vazby na svou generační skupinu, se kterou se zároveň omezují kontakty a přizpůsobují se nově vznikající rodině. Spolu s omezováním kontaktů se svými vrstevníky vznikají nová, povrchnější přátelství manželského páru jako takového.

Drápal (2013) spojuje instituci manželství s Bohem. Náboženství propagovalo manželství, protože hlásalo, že manželé by mezi sebou měli mít intimní vztah, ale ještě intimnější by měl být vztah každého z nich k Bohu, nebo že pohlavní styk je možné uplatňovat jen jako ženatý muž či vdaná žena a to pouze za účelem plození dětí. Lidé věřili v Boha, věřili církvi, věřili v manželství. Dnes manželství ztratilo svou ekonomickou výhodnost, sexuální život mimo manželství nevzbuzuje u značné části lidí pohoršení nebo odpor a vize hrozícího rozvodu může navíc děsit natolik, že sňatek ani uzavřen nebude. Dopad to má podle Drápala pak hlavně na děti.

Pro podporu manželství uvádí Drápal (2013) výzkumy ukazující například, že ženy vdávající se až po porození dítěte mají méně stabilní manželství nebo že v případě rozpadu

kohabitace se o muži o své děti zajímají méně a pečují o ně méně než v případě rozpadu manželství. Profesor David Ponepoe (2009) se zatím zamýšlí nad praktickými kroky, které by mohly pomoci utužit postavení manželství ve společnosti. Jsou to:

- vzdělávání mladých lidí o manželství (aby se stalo jejich životním cílem),
- učit lidi způsobům, jak manželství udržovat, jak o něj pečovat, jak ho zpevňovat,
- vzdělávání v oblasti rodičovství, převážně co se týče výchovy dětí,
- státní podpora rodinám ukotvená v zákoně (př. úlevy na daních, jiné ekonomické výhody, dědické právo apod.),
- změna zákonů týkajících se rozvodů, aby byly brány větší ohledy na potřeby dětí,
- vyvarovat se legálního ustanovení nových institucí (jako nesezdané soužití), které by mohly manželství konkurovat nebo dokonce nahradit.

K bodu jedna bychom dodali, že se zdá být důležité učit mladé lidi nejen o manželství jako jejich životním cíli, ale zaměřit se na rozdíly mezi muži a ženami, neboť výrazně ovlivňují partnerské vztahy. Podrobněji se na ně zaměříme v kapitole Aspekty manželského vztahu muže a ženy, podpořené výsledky dosavadních výzkumů.

2.3. Vliv proměny sexuality na manželství

Pojem **sexuální revoluce** označující procesy a změny probíhající především ve druhé polovině dvacátého století nemusí být lidem příliš známý. S jeho důsledky se ale setkáváme prakticky každý den. Kromě eroticky nabitých filmů či shotů, volně dostupných pornografických reklam, nabídek nebo webových stránek, se nám nabízí dostupná antikoncepce v každé drogerii ve formě prezervativů a v lékárnách ve formě tablet na hormonálním základu. Ženy už nejsou jen hospodynkami, ale mohou se aktivně zúčastnit pracovního trhu a budovat si svou kariéru, což ovlivňuje i jejich postavení v partnerském vztahu.

Důležitým faktem, který zůstává v průběhu těchto změn stabilní, je, že sexualita je nedílnou součástí každého partnerského vztahu. Dallaire (2009) ji dokonce považuje za jednu z podmínek lásky (jak již bylo zmíněno v předchozím textu). Tentýž autor zmiňuje tři oblasti, které si s pojmem sexualita spojujeme: **pohlaví** (role pohlavních orgánů v oblasti sexuality), **smyslnost** (zapojení smyslů, příjemná stimulace, pocitování vzrušení) a **sexuální identita**.

Na utváření povědomí o sexualitě mělo vliv převážně křesťanství, které tímto způsobem působí již více jak dva tisíce let. Obecně vzato křesťané omezují styky manželů pouze na ty, jejichž cílem je početí potomka, nicméně existovaly i společnosti, které církevní příkazy a nařízení příliš nedodržovaly a praktikovaly zakázané aktivity jako cizoložství, pohlavní styk mimo manželský svazek, homosexualitu apod. V takovéto atmosféře neexistovala zmínka o možnosti či dokonce právu sexuálního uspokojení v manželství a neobjevila se ani ve chvíli, kdy v devatenáctém století nabylo na vlivu lékařství, neboť někteří lékaři považovali jakoukoli sexuální aktivitu nesouvisející s oplodněním partnerky za devastující a způsobující těžké tělesné postižení. Ve viktoriánském období, tzn. cca od 30. let 19. století do jeho konce, byl pohlavní styk s manželem považován za povinnost ženy, která měla jinak jakýkoli styk odmítat, zavrhnout a nejevit o něj zájem. Tyto striktní zásady vedly k rozšíření prostituce, která byla společností tiše tolerována stejně jako návštěvy mužů u takovýchto typů společnic nebo jejich milenek. Nevěra či nevěry byly mužům tolerovány a přijímány jako přijatelný poklesek, kdežto u žen byly přísně trestány – platil tedy tzv. dvojí metr, jehož pozůstatky nacházíme dodnes (Giddens, 1999).

Dan Drápal (2013) se zamýšlí nad současným postavením manželství v kontrastu s praxí před sexuální revolucí. Nesouhlasí s nynějším stavem, kdy do sňatku partnerů nemůže mluvit vůbec nikdo, ale odmítá dohadované sňatky, kde jeden nebo oba z budoucích snoubenců nesouhlasí nebo se ani nemohou k tomuto postupu vyjádřit. Co vyzdvihuje, je zlatý střed zahrnující plnění podmínek před uzavřením sňatku: **důkaz o mužově schopnosti zajistit finančně budoucí rodinu** (vlastnictví majetku, vyučení se či zaměstnání), **prokázání svých schopností, trpělivosti, pilnosti, pracovitosti a vytrvalosti**. Samozřejmě bylo současně potřeba, aby se muž o svou potenciální snoubenku ucházel a tzv. se jí dvořil. Připomínáme, že v 19. století bylo před svatbou nutné splňovat určité podmínky jako např. stálé zaměstnání, trvalé bydliště nebo příslušnost k určitému náboženství.

Současná společnost je, co se týče sexuality, uvolněnější, liberálnější a otevřenější. Přestože má křesťanská víra stále svůj vliv, její zastánci pozměnili svůj názor na sexuální chování ve smyslu, že součástí manželství by mělo být i uspokojení v této oblasti (nicméně omezení pohlavního styku jen pro plození dětí nebo nesympatie k zahájení sexuálního života ještě před manželství stále přetrvávají). Změny lze vidět i v přístupnosti k erotickým či sexuálním tématům, která můžeme v posledních desetiletích sledovat v kinech, filmech, divadle a dokonce i volně přístupné pornografii (Giddens, 1999). Pro srovnání můžeme uvést

české filmy *Kristan* z roku 1939 a *Román pro ženy* z roku 2004. Hranice tabuizace vyjádření sexuálních témat se od předválečné doby nepochybně značně snížila.

Jedním z autorů, kteří zastávají výše zmíněné postoje, je právě evangelicky orientovaný publicista a teolog Dan Drápal (2013). Tvrdí, že výzkumy a i jeho praxe pastora mu potvrdily, že partneři, kteří spolu začali **sexuálně žít až po svatbě, jsou spokojenější** jak se svým manželstvím, tak i se sexuálním životem v něm. Současně zmiňuje svá pozorování, že lidé, co spolu sexuálně žili už před svatbou, pak spolu přestali dříve spát v manželství – výjimky ale připouští. Celkově se na předmanželský styk dívá spíš s ohledem na děti, protože dnes podle něj nemají muži žádnou větší zodpovědnost za své potomky, které počnou mimo manželství, k čemuž podle něj přispěla i antikoncepce, která povinnost vzít si ženu v případě přivedení ji do jiného stavu, úplně boří.

Ještě více vyhraněný postoj k sexuální revoluci a nastalému fenoménu zaměření se na uspokojení našich potřeb, prosazování rovnoprávnosti mužů a žen nebo dosažení celkové spokojenosti v životě má křesťanský psycholog a manželský poradce Larry Crabb. Vycházející ze své praxe uvádí čtyři chybné myšlenky, které mají vliv na udržení manželství v pořádku. Jsou jimi očekávání rychlých a jednoduchých řešení (svoje nevhodné a hříšné jednání se snažíme zcela špatně svádět na vliv psychologických činitelů jako např. nevědomí), důraz na naše osobní štěstí (naše chování řídíme podle příjemnosti našich emocí, ne podle Písma a jím kázané „poslušnosti“), zaměření se na naše psychologické potřeby na úkor rolí v manželství (své budoucí chování zvažujeme podle toho, do jaké míry uspokojí naše potřeby, namísto abychom se řídili neomylnou Biblií jako autoritou) a roztržičnost pohledu na rodinu, který má napravit pochopení biblického uchopení manželství (Crabb, 1994).

Dallaire (2009) upozorňuje na fakt, že ačkoliv proběhla sexuální revoluce a uvolnění morálky, mají původní židovsko-křesťanské zásady stále vliv a to tehdy, pokud vnímáme sexualitu jen jako spojení pohlaví – tedy vidíme jen jednu ze tří částí, které sexualitu tvoří. Jestliže za sexualitu považujeme aktivity týkající se genitálu, potvrzujeme tím dlouho vládnoucí tezi, že sex se rovná reprodukci, tzn. že slouží pouze k rozmnožování. Sexualitu, která je od funkce a potřeby reprodukce osvobozená, nazývá Giddens (2012) **plastickou**. Je spojena se samotnou osobností, je součástí Já a její počátky sahají do druhé poloviny 18. století. Zde vznikl záměr ovládat rozrůstání rodiny, regulovat počet jejích členů, čemuž velmi dopomohl rozvoj a následné rozšíření antikoncepčních prostředků. Společně

s oddělením sexuality od výhradně rozmnožovací funkce vznikl požadavek žen na sexuální uspokojení, které bylo doposud připisováno pouze mužům.

Protože už manželství není podmínkou pro sexuální život a současně jsou sexuální záležitosti více volné a bezpečné, není problém vystřídat několik partnerů za život. K tomu Drápal (2013) citací několika vybraných výzkumů dodává, že lidé v sobě mají touhu po jednom konkrétním partnerovi, se kterým by šťastně a spokojeně strávili celý svůj život ve vzájemné lásce a porozumění, nicméně tato jejich touha je potlačena (nikoliv úplně vytlačena) v jejich srdci a je nucena odolávat nátlaku současného trendu. Tento trend hlásá svobodu sexuality, vztahů, překonání tradiční rodiny a manželství a zbavuje člověka plné zodpovědnosti a svazujících pout partnerského vztahu.

Sexuální revoluce tedy na manželství měla nepochybně vliv, nicméně řada autorů i sociologických výzkumů provedených **na území ČR** dochází k závěru, že i přes nastalé podmínky, které manželství a rodinný život příliš nepodporují, **chce většina mladých lidí žít v manželství**, kterému velmi často bude předcházet tzv. manželství na zkoušku. Jím se budeme nabývat v nadcházející podkapitole zaměřené primárně na nesezdaná soužití.

2.4. Alternativy manželství, se zaměřením na nesezdané soužití

Nesezdaná soužití nebyla dříve společností tolik tolerována jako nyní. Možná i to je jeden z důvodů, proč se v současné době rozmáhají a hovoří se o nich jako o alternativě k legálnímu manželství. Terminologicky můžeme **nesezdaná soužití** nazývat různými synonymy. Milan Kučera (2000) o nich hovoří jako o **konsensuálních manželstvích**, Petr Šmolka (2004) označuje kohabitace jako tzv. **faktická manželství** neboli „**lásku bez prstýnku**“, a obecně známým pojmenováním je také „**život na psí knížku**“.

Společným znakem manželství a nesezdaného soužití, který ještě více přispívá k atraktivitě faktických manželství, je, že lidem nabízí zázemí pro seberealizaci, tvorbu osobní identity a intimitu (Vohlídalová & Maříková, 2011). Chaloupková a Šalamounová (2004, in Nešporová, 2006) upozorňují, že lidé se sice dnes ztotožňují s proudem prosazující individualismus, ale právě na úkor dlouhodobých vztahových závazků a kolektivity, do které je počítána i rodina (namísto širší rodiny je v současné době kladen důraz pouze na nukleární rodinu). Nesezdaná soužití pak ospravedlňují snadným rozchodem, velkými náklady na svatbu i větší rovností mezi partnery. Právě snadné rozchody a minimální závazek ale zvyšují nestabilitu těchto neformálních svazků.

Jinou z alternativ manželství, které se po revoluci ještě zvýraznily, jsou tzv. **singles** (dříve bychom je poněkud hanlivě označovali jako „stará panna“ nebo „starý mládenec“). Šmolka (2004) rozlišuje 3 typy: nouzový singl, dočasný singl a singl trvalka. Nouzový singl neskýtá pomalu žádné výhody, spíš hrozí, že volba partnera bude motivována touhou nebýt sám/sama a tudíž bude rizikovější, méně uvážena. Dočasný singl spočívá v navyknutí si na svobodný život, bez rodinných závazků, možnost orientace na kariéru a cestování, což by se po usazení se prudce změnilo. Singlem trvalka označujeme jedince, kteří se rozhodli zůstat sami záměrně, ať už z důvodu špatné zkušenosti s partnerstvím nebo náročného životního stylu, který není možné skloubit s manželstvím a dětmi.

Kromě singles a faktických manželství se jako o alternativách k manželství mluví i v souvislosti s rozhodnutím ženy být svobodná matka (Kučera, 2000).

2.4.1. NESEZDANÉ SOUŽITÍ

Na problematiku úbytku manželství, příčinu tohoto jevu i na možná řešení se zaměřuje i profesor sociologie David Popenoe (2009). Mluví o tom, že v posledních letech se trend nesezdaného soužití rozšířil do západních zemí, což vedlo k propastnému poklesu k míry uzavírání manželství, přestože byla v Americe před rokem 1970 faktická manželství nezvyklá, dokonce až deviantní a nezákonná. Mimo poklesu manželství způsobují nesezdaná soužití **nárůst mimomanželsky narozených dětí a neúplných rodin**, což dle autora **negativně ovlivňuje blahobyt dětí**.

„Nesezdané soužití je definováno společným bydlením a společným hospodařením bez uzavření manželství“ (Kratochvíl, 2009, 143). Partnery žijící „na psí knížku“ můžeme rozdělit na ty, u kterých nalézáme záměr se oženit a u kterých ne. Rozlišujeme pak několik typů kohabitací. Některé jsou **zkušební dobou před manželstvím** (označovány také jako „manželství nanečisto“ nebo „manželství na zkoušku“), jiné mohou být pro někoho **typickým krokem na cestě k manželství** (Poortman & Mills, 2012). Další pak mohou být samotnými partnery vnímány jako **přechodný stav, od kterého není očekáváno dlouhé trvání** (Popenoe, 2009). Bakerová a Elizabethová (2013) svým výzkumem dochází k závěru, že jsou to většinou ženy, které po delším soužití preferují sňatek a manželství, zatímco muži proti tomu argumentují, že není žádný rozdíl mezi dlouhodobým soužitím a manželstvím, proto jakákoliv změna ve smyslu sňatku v tomto případě nemá smysl.

U trvalých nesezdaných soužití, tzn. u těch, která nevedou ke sňatku, zjistila Hamplová (2000) hlavní motiv v **zachování nezávislosti**, kdežto u tzv. manželství na zkoušku bylo

cílem **lépe se s partnerem poznat**, vyzkoušet si možný manželský život, organizaci domácnosti, fungování a pevnost páru. Autorka zároveň upozorňuje, že **pro mladé lidi v ČR není konsensuální manželství atraktivní**. Dávají prý přednost právě soužití s partnerem na zkoušku, které by později vedlo k sňatku. Vohlídalová a Maříková (2011) svým výzkumem potvrdily, že manželství na zkoušku bylo součástí života i předchozích generací.

Stanley, Rhoades, Amato, Markman a Johnson (2010) zjistili vliv efektu kohabitanace před zasnoubením na první manželství a vliv efektu předmanželského soužití na druhé manželství. Ti, kdo spolu **žili před zasnoubením**, vykazovali nižší kvalitu manželství ve smyslu **nižší spokojenosti, kvality komunikace, důvěry a interpersonálního závazku**. Současně bylo prokázáno, že u jedinců, co spolu **žili po zasnoubení** a těch, co spolu **nežili před manželstvím**, byla **pravděpodobnost rozvodu nižší**, než u osob, které spolu žily ještě před zasnoubením. Možnost rozvodu byla také signifikantně méně pravděpodobná u těch, kdo se brali v pozdějším věku. Vohlídalová a Maříková (2011) na české populaci korelaci mezi manželstvím na zkoušku a trváním, resp. stabilitou manželství neprokázaly. Vysvětlují to tím, že fenomén předmanželského soužití je v naší kultuře běžně rozšířen, takže jeho podíl na riziku rozvodu může být minimální.

Příčin a faktorů, které měly a mají na vzrůst počtu kohabitací v moderních společnostech vliv, je mnoho. Za zásadní důvod se považuje sexuální a genderová revoluce a nárůst rozvodovosti v druhé polovině dvacátého století. Mimo to může v tomto čísle hrát roli i systém sociálního zabezpečení v dané zemi. To znamená, že čím je propracovanější a jistější sociální zabezpečení, tím vyšší může být počet nesezdaných soužití v zemi (Popenoe, 2009).

Nesezdané soužití má tedy mnoho ekvivalentů, mnoho příčin i mnoho důsledků. Kromě manželství má vliv i na statistiky dětí narozených mimo manželství, na plodnost nebo na výskyt neúplných rodin. O těchto jednotlivých fenoménech si povíme v následující podkapitole, kde provedeme srovnání manželství a kohabitací, především výhody a nevýhody, které obnáší.

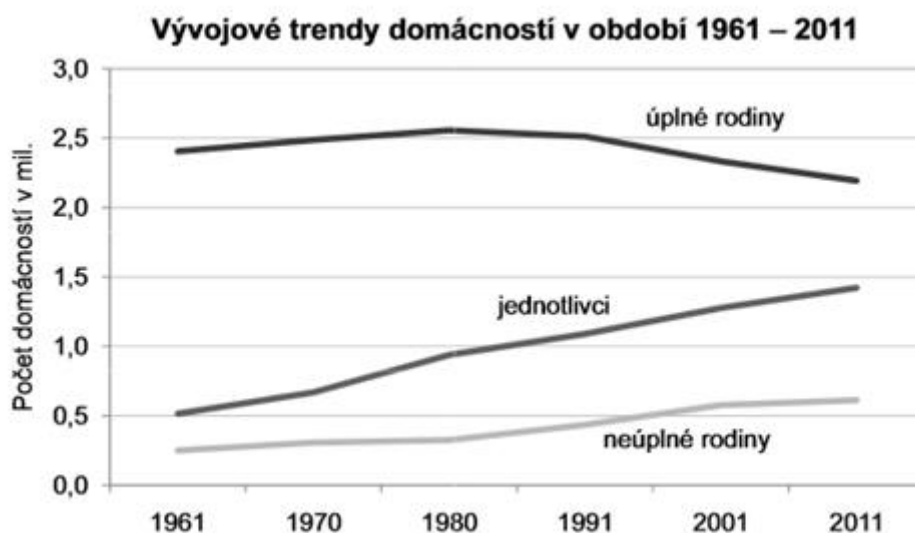
Profesor Popenoe (2009) jako jeden ze svých výzkumných závěrů uvádí, že kohabitanace se stala součástí života současného člověka. V moderních společnostech je považována za „normální“, tzn. že většina lidí z těchto národů v průběhu svého života toto zkusila (mladší lidé si ji dokonce plánují jako manželství na zkoušku nebo alternativu k randění, nicméně dochází k tomu, že se kohabitanace stává náhradou za manželství). Zároveň jedním z jejích

důsledků je pokles sňatkovosti a také se významně podílí na vzrůstu počtu neúplných rodin (rozumíme jeden rodič a dítě/děti), jejichž počet v posledních letech prudce vzrostl, a dětí narozených mimo manželství.

Za další příčiny nárůstu neúplných rodin uvádí jednak vzrůst počtu nesezdaných párů (očividně silně spojený s větší mírou dětí narozených mimo manželství) a jejich vyšší rozchodovost po narození dětí (Popenoe, 2009).

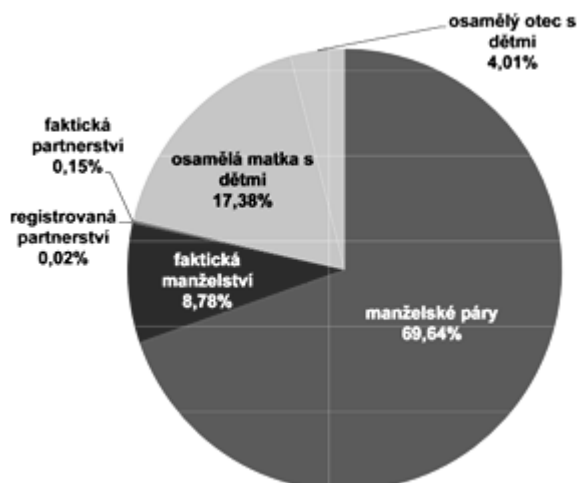
Data Českého statistického úřadu udávají, že od roku 1980 do roku 2011 byl zaznamenán pokles úplných rodin, zatímco stále roste počet rodin neúplných. Na velmi rychlém vzestupu jsou i alternativní formy soužití, kdy od roku 1961 se faktická manželství navýšila 5x a domácnosti jednotlivců 3x. Tento jev je znázorněn na Obrázku 2 (Český statistický úřad, 2. 3. 2015).

Obrázek 2

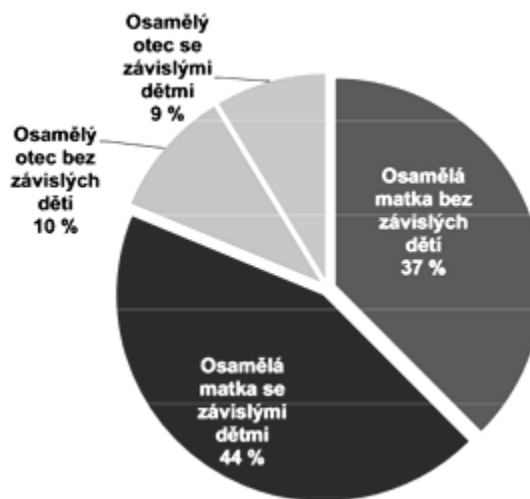

Pro dokreslení představy o procentuálním zastoupení manželství ČR a typů neúplných rodin uvádíme Obrázek 3, kde lze vidět strukturu domácností v roce 2011, a Obrázek 4, kde jsou znázorněny konkrétní nejčastější typy neúplné rodiny. Zde shledáváme nejčastější zastoupení rozvedených matek bez závislých dětí (Český statistický úřad, 2. 3. 2015).

Obrázek 3

Obrázek 4

2.4.2. VYMEZENÍ MANŽELSTVÍ VŮČI KOHABITACÍM (POROVNÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM DOSAVADNÍCH VÝZKUMŮ)

V České republice není nesezdané soužití zasazeno do legislativy, takže manželství má v tomto směru oproti němu stále výhodnější postavení. Rodinné právo pamatuje nejen na práva manželů (např. vyjasnění majetkových poměrů, vyživovací povinnost v případě rozvodu, sdělování informací o manželovi/ce v nemocnici, související dědické právo atp.), ale také na jejich povinnosti, kterými jsou:

- povinnost úcty ke druhému, vzájemného respektu a důstojnosti, podpory, tvorba zdravého a bezpečného zázemí pro děti spojená s péčí o ně,
- právo na údaje o příjmech i majetku manžela/ky spolu s informacemi o jiných činnostech jako např. studium, práce,
- povinnost brát při svých aktivitách ohled na potřeby a zájmy rodiny, resp. členů žijících v domácnosti (manžela, dítěte mladšího 18 let, popř. další) (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 17. 2. 2015).

Citovaný zákon tedy naznačuje první z výhod manželství. Další zjistíme z práce profesora Davida Ponepoe, který sice zakládá svůj výzkum primárně na americké populaci, nicméně výsledky se zdají být zobecnitelné. Ponepoe (2009) vyvozuje následující závěry:

- Nesezdaná soužití nejsou totéž co manželství – liší se od sebe mírou interpersonálního závazku, tzn. že **nesezdané páry se daleko častěji rozcházejí než manželské páry**, protože mají víc neformální charakter a navíc je nesvazuje

složený slavnostní slib. Bylo navíc zjištěno, že partneři žijící tzv. na psí knížku mají **slabší smysl pro párovou identitu**, projevují **nižší ochotu obětovat se pro druhého a menší touhu vidět jejich vztah v dlouhodobější perspektivě**.

- Kohabitanice má významný vliv na plodnost, neboť bylo zjištěno, že **nesezdané páry mají tendenci mít méně dětí než manželské páry**, a vzhledem k tomu, že díky nárůstu tohoto jevu se posouvá věk uzavírání manželství, posouvá se i věk, kdy mají manželé první dítě, což má za následek nižší plodnost ženy a tedy i nižší možnost, že si manželé založí velkou rodinu.
- Kohabitanice, prostřednictvím podílu na mimomanželských dětech a neúplných rodinách, negativně ovlivňuje blahobyt dětí, jejich pocit pohody.

Poortmanová a Millsová (2012) svými výsledky tyto závěry jen potvrzují. V porovnání s manželstvím, které představuje **větší právní i mezilidský závazek**, jsou kohabitanice charakterizovány následujícími znaky: víc se zabývají rovnoprávným rozdělením domácích prací, finance partnerů jsou udržovány odděleně, značná část párů zůstává spíš bezdětných a investují do vztahu méně než manželé. Příčinou posledního bodu je opatrnost kvůli nejistotě jejich partnerského vztahu a také kvůli nechránění společných investic zákonem, pokud by se vztah rozpadl. Menší angažovanost ve vztahu má pak pravděpodobně za následek nestabilitu vztahu a nižší vzájemnou závislost – výsledky jejich výzkumu ale tyto předpoklady zpochybnily.

Nejistotu a chatrnost nesezdaného soužití demonstrují na podrobnějším porovnání interpersonálních a právních závazků. V rámci interpersonálního závazku zmiňují soužití bez záměru sňatku (nebo nejisté plány), které jsou v této kategorii položené na nejnižší úrovni hlavně kvůli **nedostatku jasných, závazných a dlouhotrvajících rozhodnutí do budoucnosti**. Pokud spolu lidé žijí a plánují svatbu, zvyšuje se pravděpodobnost stability jejich vztahu (u jedinců sezdaných po fázi kohabitanice mohou závazky zlepšit silná očekávání). Nejlépe z hlediska interpersonálního závazku jsou na tom přímá manželství, kdy je vztah vytvořený bez zkušební doby. Právní závazek je také nejmenší u kohabituujících partnerů. Není zde zahrnuto žádné právní ošetření, nedostatek sdílení majetku, žádné právo na alimenty či dědictví, otcovství nebo výhody zaměstnavatelů partnerů. O něco lépe je na tom registrované partnerství, pak manželství s manželskou smlouvou a nejlepší umístění má manželství jako standardní (výchozí) volba. V něm je úroveň vzájemné závislosti a legálního závazku mezi partnery nejvyšší. Majetek i dluhy jsou společné, manželé jsou

v případě smrti manžela automaticky příjemci dávek nebo je manžel legálním otcem dítěte narozeného v manželství (Poortman & Mills, 2012).

Faktorem, který ovlivní vnímání kohabitací jako takových, bude pravděpodobně příslušnost k určité sociální skupině. Podle Selzera (2004, in Poortman & Mills, 2012) manželství a kohabitace mohou mít pro různé skupiny obyvatel různý význam, což bude mít samozřejmě vliv na jejich zastoupení v populaci. Nešporová (2006) uvádí, že přestože s nesezdaným soužitím souhlasí jen cca 60% Čechů, čímž se přibližují katolickým zemím, **manželství u nás dnes není vnímané jako trvalý svazek** (odvolává se na statistiky rozvodovosti).

Podle uvedených výsledků (především zahraničních výzkumů) je manželství výhodnější a z hlediska výchovy dětí i vhodnější než nesezdané soužití. Legální manželství vyvolává na rozdíl od kohabitací větší pocit zodpovědnosti, závazku, oddanosti, vyšší pocit spokojenosti, bezpečného zázemí i právní ochrany v případě rozvodu či smrti. Citovaní autoři často zmiňují právě dopady alternativních forem soužití na děti, především tedy na jejich budoucí vývoj.

3. Vnitřní dynamika manželství z hlediska příslušné věkové kategorie

V empirické části této práce budeme vycházet z věkového rozdělení Marie Vágnerové (2008), proto nejprve zmíníme jednotlivé úseky dospělosti člověka a u každého uvedeme zásadní životní události, které v tomto období mohou nastat a které mohou mít na manželský život páru vliv. Následně se zaměříme na nové poznatky, které by mohly zasazení těchto životních událostí posunout či úplně eliminovat.

Jak již bylo řečeno, manželství je dynamický proces, který podmiňují jak vnější tak vnitřní změny. Některé z nich jsou pro vývoj manželského vztahu typické, jiné nelze předvídat. Jako příklad typické změny uvádí Kratochvíl (2009) **přechod od romantické lásky k lásce přátelské**, kdy začínáme partnera i náš vztah s ním vidět objektivněji. Pokud bychom ale měli začít úplně od začátku, je nutné se zaměřit na období mladé dospělosti, tedy věk 20-40 let.

Jedná se o široký interval, prakticky $\frac{1}{5}$ lidského života, během kterého dochází k zásadním změnám v životě dotyčného jedince. Předně je dotahován do konce vývoj naší osobnosti, **přestáváme být závislí na své primární rodině, stáváme se ekonomicky samostatnými, naše zaměstnání je stabilnější, dochází k prvním sňatkům i rolím rodiče** a důležité je, že kromě svých nově nabytých práv musíme přijmout s nimi spojené povinnosti a omezení, které jsme ne vždy schopni a ochotni akceptovat. Důležité je také období **prvního bilancování** (kolem 30. roku života), jehož pointou je zhodnocení svého dosavadního života, naplňování rolí, představ, snů, požadavků atp., a samozřejmě další plánování budoucnosti, kroků a směru ve svém životě (Vágnerová, 2008).

Partnerství v mladé dospělosti prochází vývojem, **od zamilovanosti po období zralého a realistického vztahu**. Zpočátku, v období zamilovanosti (tzv. narcistické fázi) se partneři vzájemně idealizují, vzájemně se hodnotí primárně prostřednictvím emocí, více se přizpůsobují jeden druhému, žijí ve vzájemné symbióze a iluzi – vnímají toho druhého tak, aby je uspokojoval a odpovídal jejich představě. Principem, na jakém vztah v této fázi funguje, je poskytování emocionálního uspokojení, aniž by jeden nebo druhý partner musel vynaložit nejmenší úsilí. S časem zamilovanost pomalu ustupuje a partneři jsou konfrontováni s reálným faktem, že pro udržení jejich partnerského vztahu a dosažení emocionálního uspokojování, které doteď přicházelo zadarmo, je potřeba na něm pracovat a investovat do něj

čas a energii. Může se dostavit zklamání, ztráta iluzí, neporozumění si, vzájemné přesycení jeden druhého, pocit ztráty nádherných pocitů zamilovaných apod., což signalizuje přechod do realistické fáze vztahu, nicméně pokud je partneri nezvládnout, může dojít k rozchodu. Pokud nejsme schopni přijmout fakt, že zamilovanost a trvalá romantická láska jsou jen přechodným stavem, který po jisté době odezní, označuje se to jako **syndrom Romea a Julie**. V takovém případě máme tendenci udržovat si ideál romantické lásky, navazovat stále nové vztahy, ale už nejsme schopni absolvovat jejich transformaci do realistické fáze vztahu a akceptovat ambivalenci partnerského vztahu a emoční nejistotu, kterou s sebou nese (Vágnerová, 2008).

V rámci realistického vztahu je podle Vágnerové (2008) **prohlubována vzájemná intimita** mezi partnery, **větší tolerance, respekt, větší osobní svoboda a práva**, ale také přináší **povinnosti a zodpovědnost partnerů k sobě samým**. Podstatné je nestavět svůj individuální rozvoj na partnerově. Pro tuto fázi je specifické, že partnera hodnotíme racionálněji, vidíme jeho nedostatky i nešvary, prohlubujeme vzájemnou důvěru a porozumění spojené s otevřeností, máme náhled na nás partnerský vztah a vnímáme, jaké role v něm oba zastáváme.

Vágnerová (2008) poukazuje na to, že manželství s sebou nese změny jak v rámci vztahu, tak právní a sociální. Kromě nutnosti **nastavení nových hranic a pravidel s původními rodinami** partnerů dochází i k **oddělení od vrstevnické skupiny**, jsou postupně utlumeny kontakty s nimi v zájmu investice času do své vlastní rodiny. V tomto období je náplní manželství adaptace na nový způsob partnerského života a na nové role, které tato změna přináší. Zahrnuje 2 fáze a to: **primární orientace** v manželském životě (př. naučit se neomezovat se individuálně na úkor páru) a **budování hnízda** obnášející stanovení pravidel společného soužití, zařízení bydlení. V průběhu adaptace je potřeba najít stabilitu, stanovit povinnosti partnerů, zachovat jejich svobodu a část soukromí, co nejvíce omezit soupeření, vyzdvihovat spolupráci, kompromisy a dohodu a to včetně otevřené komunikace.

Další zásadní změnou, která spadá pod klíčové životní události, je **rodičovství**. Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, v současnosti už není samozřejmostí, že narození dítěte navazuje na uzavření manželství. Zaměříme se nyní na to, jak tato událost ovlivní partnerský vztah rodičů.

Malému dítěti je potřeba přizpůsobit čas rodičů, a to i čas, který manželé měli vyhrazený sami pro sebe. Jak vzájemné interakce, tak interakce s okolím (rodiče, přátelé atp.)

jsou omezeny a novopečená rodina může pomalu upadnout do stereotypu. Je potřeba postupně vstřebat zásadní změnu svého života, zorganizovat si domácnost, naučit se vnímat signály, které k nám naše dítě vysílá a začínat jim po nějaké době rozumět. Oba partneři musí **přijmout nové povinnosti a nároky**, které souvisí s narozením a růstem dítěte, včetně dalšího rozdělení rolí v rodině – např. je potřeba komunikovat o způsobu výchovy dítěte. Po narození dětí dochází většinou k částečné separaci partnerů, což napomáhá přípravě k další fázi vztahu a ke zvýšení možnosti individuálního rozvoje partnerů (Vágnerová, 2008). Každý z partnerů musí najít kompromis udávající, kolik své energie bude věnovat výchově dětí a kolik zaměstnání (Willi, 2011). Samozřejmě je nezbytné nezapomenout být manžely a partnery, nejen rodiči.

Období střední dospělosti, zhruba od 40 do 50 let, je primárně charakterizováno **hodnocením svého dosavadního života a uvažováním nad budoucností**. Někteří autoři hovoří o tzv. krizi středního věku. Přehodnocování se nevyhne ani manželství partnerů, které ovlivňuje mj. **postupné završení výchovy dětí** (ty dosahují adolescentního věku). Proto manželství, které je neuspokojivé a bylo udržováno jen kvůli dětem, se většinou rozpadá. Stejný osud může potkat manželství, kde mají partneři rozdílné hodnoty, představy o budoucnosti atp. (Vágnerová, 2008).

Manželství lidí středního věku dělí Langmeier a Krejčířová (2006) na 3 skupiny. Manželé, co spolu zůstávají jen ze setrvačnosti a ze zvyku, tzn. podporují se, plní své role, soužijí spolu, ale jejich zájmy se liší. Zadruhé manželé, kteří se nezvládli přizpůsobit dynamice manželství, tzn. nejsou schopni akceptovat vlastní stárnutí, pokles fyzických sil, změnu rolí a kompenzují tyto nedostatky sexuálními aktivitami či zamilováním se, což může, ale nemusí vyústit v rozvod. Třetí skupinou jsou manželství, kde jsou partneři schopni a ochotni přizpůsobovat se změnám, pracovat na svém manželském vztahu.

V průběhu stárnutí se samozřejmě mění i náš **fyzický vzhled**. Partneři, kteří své manželství přijímají jako uspokojivé, přijímají psychické a tělesné změny u sebe vzájemně snadněji, protože to vnímají jako přirozený a samozřejmý proces. U některých jedinců se objevuje touha po znovuprožití zamilovanosti, milostné touhy a erotického vzplanutí, což v některých případech vede k nevěře. Je-li manželství stabilní a znamená pro oba partnery bezpečné zázemí a jistotu, většinou toto manželství epizodu nevěry přežije (Vágnerová, 2008).

Sexuální život partnerů ovlivňují fyziologické změny, které je mohou zneklidnit, avšak které je potřeba vnímat jako přirozenou součást života. U mužů se jedná především o **změny v souvislosti s erekcí** (pomalejší nástup, menší pevnost), orgasmem (pokles potřeby orgasmu i schopnosti ho dosáhnout), **ejakulací** (slabší, delší regenerace pro připravenost k dalšímu aktu) a **celkovým vnímáním sexuality**, kdy muž začíná klást větší důraz na smyslové a citové prožívání a díky tomu je schopný prodloužit pohlavní styk. U žen dochází ke změnám týkajících se **pohlavních hormonů** (hlavně menopauza – nárůst testosteronu pravděpodobně zapříčiňuje zvýšení sexuální apetence a aktivity u žen), **fyziologie** (snížení vaginální lubrikace, ochabování prsou), **orgasmu** (menší frekvence a intenzita stahů) a rovněž **celkového prožívání sexuality**, na kterou mají značný vliv vnější faktory, např. společnost vyzdvihující mládí, které v této fázi života pomalu mizí (Dallaire, 2009).

Věk 50-60 let je považován za mezník, který ohlašuje definitivní příchod stárnutí. Z hlediska partnerského vztahu se jednak mění intimita, která je nyní víc vnímána a zaměřována na **vzájemné sdílení, porozumění, jistotu přijetí a podpory partnera**. Manželství v této fázi představuje pro partnery společnou historii, domov, zázemí. Vliv na něj v tuto chvíli mají aspekty jako **změny zdravotního stavu**, zmírnění významu **výkonu v zaměstnání, úbytek konfliktů** mezi manžely zapříčiněný vyšší emoční zralostí partnerů, **odchod dospělých dětí** (prázdné hnízdo), **neidealizování partnera** a přijetí jej takového, jaký je nebo vracení a **znovuzabývání se bývalými partnery**, milenci a láskami. Významnými událostmi je samozřejmě i **narození v noučat**, což ovlivňuje i vztah stárnoucích partnerů k jejich vlastním dětem, a pak také **stárnutí vlastních rodičů** partnerů, včetně jejich úmrtí (Vágnerová, 2008).

Období stáří nebudeme rozdělovat do dalších dvou podkategorií, ve své práci v rámci usnadnění provedené empirické části, shrneme tuto skupinu jako respondenty starší 60 let. Vágnerová (2008) jinak rozlišuje rané stáří (60-75 let) a pravé stáří (75 a více let). Manželé se dostávají do **důchodového věku**, což znamená, že nabude jejich volný čas, ztenčí se přítok financí, bude potřeba uspořádat si nový denní režim a přerozdělit si role v domácnosti, zvyknout si trávit spolu daleko více času a přizpůsobit se svým možnostem co se týče pracovního tempa. Protože už očekávají, že se svým současným partnerem dožijí a navíc s ním teď budou trávit daleko více času, uplatňují strategie, které nevyvolávají zbytečné konflikty, **upřednostňují kompromis**, spolupráci, shovívavost a pokud možno neprojevují negativní emoce, které by vedly k nepřijemnému střetu. Celkově je manželství lidí tohoto věku spokojenější, i z toho důvodu že nekladou na svého partnera nepřiměřené nároky a vidí

jejich vzájemný vztah daleko realističtější, než když byli mladší. Pokud spolu nejsou spokojeni a přesto se spolu rozhodli zůstat, naučili se žít vedle sebe bez zbytečných konfliktů. Kromě odchodu do důchodu je v tomto věku zásadní událostí smrt partnera.

Pro partnery nyní intimita představuje vzájemnou blízkost, pocit bezpečí, jistoty, sdílení a přítomnost toho druhého. Pokud je jeden z manželů nemocný, jedná se o velmi psychicky a fyzicky zátěžovou situaci pro toho druhého, a jestliže partner zemře, těžko se s tímto faktem vyrovnávají, přestože je to událost, která se dá v tomto věku již očekávat. Dotyčný kromě blízkého člověka ztratí i smysl svého života, společné plány, část sebe samého, je výrazně narušen jeho životní režim a ekonomická situace se pro něj stane ohrožujícím tématem (Vágnerová, 2008). Prožíváme v takovém případě hlubokou krizi, protože partner pro nás byl prostředkem k vlastní seberealizaci v našem vztahu a jsme zvyklí na náš způsob komunikace, na jeho jedinečné a nenahraditelné reakce na nás, šlo o specifický vztah, který jsme spolu měli a který už nikde nenajdeme (Willi, 2011). Zatěžujícím se postupně stává **postupná redukce kontaktů starého člověka**, hlavně jeho vrstevníků, přátel a známých. **Zhoršující se zdravotní stav** je většinou doprovázen pocitem ztráty soukromí, autonomie, izolace a osamělosti (Vágnerová, 2008).

Na konkrétní vývoj vztahu mezi dvěma partnery, tzn. od prvního kontaktu po adepty na sňatek, se zaměříme v následující podkapitole.

4. Proces výběru partnera

Každý manželský vztah začíná výběrem partnera a seznámením. Tento proces úzce souvisí s našimi očekáváními od partnera i od vztahu, s našimi motivy k manželství i s podmínkami k sňatku. V této kapitole proto stručně popíšeme výběr partnera v minulosti a dnes, přičemž nejzásadnější změnou či posunem v této oblasti je současná svoboda lidí při výběru svého partnera.

4.1. Proces volby partnera pro manželství do konce 19. století

Namlouvání (dnes spíše označení „balení“ či „randění“), zasnuby a samotný sňatek byly v minulosti doprovázeny různými rituály v závislosti na kraji a zemi. Obecně, pro schválení a uzavření sňatku v devatenáctém století a dříve bylo nutné splňovat podmínky týkající se těchto oblastí: **ekonomické hledisko** (majetek budoucího manžela), **sociokulturní status** (původ, společenské postavení), **náboženské poměry** (smíšeným manželství se bránilo – př. katolická dívka si nemohla vzít evangelického chlapce), **národnost** (např. neschvalování, pokud by si Češka měla vzít Němce) a **splnění morálních podmínek** (týká se hlavně dívek – platí dvojí měřítko – tzn. cudná, skromná, zdravá, šetrná, pracovitá dívka, která se umí otáčet v kuchyni, střídme si popovídá s lidmi, není pyšná ani klevetivá apod.) (Navrátilová, 2012). Zaměříme se nyní na některé z předchozích podmínek podrobněji a v souvislostech.

Významným faktorem při volbě manžela bylo náboženské vyznání, majetek (chudoba jednoho z partnerů byla často výraznou překážkou) a vůle rodičů. Pokud vztah neschvalovali, snažili se mu zabráňovat všemi prostředky. Celkově morálku v té době určovalo křesťanství a pak také panstvo. Zdůrazňována byla **cudnost, zdrženlivost, mravnost**, zavrhován byl jakýkoliv jiný než manželský styk. Ten byl považován za jediný způsob uspokojení fyzických potřeb a zároveň jako nezbytnost pro rozmnožení se. Je důležité zmínit, že záleželo na dané oblasti, protože někde bylo panenství při sňatku pro dívku dokonce ostudou (Navrátilová, 2012). Garantem **panenství**, které křesťanská morálka od středověku až do počátku 20. století vyžadovala, byl u dívky do doby jejího sňatku její otec, který úspěšnost vykonávání své funkce pravděpodobně kontroloval tak, že mu bylo doneseno prostěradlo z postele, kde spolu novomanželé poprvé spali a na kterém by měla být krev jako známka deflorace (Drápal, 2013). Dnes je již známo, že panenská blána může být protržena i na příklad při fyzické námaze, cvičení anebo ji žena nemusí mít od narození vůbec.

Výběr partnera byl skutečně náročným a rizikovým procesem, který byl bedlivě sledován jak susedy z vesnice (ve městech byly mravy poněkud uvolněnější), tak i tamějším knězem. Tehdejší morálka obecně zakazovala styky dívek a chlapců „po večerce“. Pokud byli milenci přistiženi, mohli být buď potrestáni, nebo oddáni. Svatba byla žádoucí hlavně v případě, kdy dívka byla v jiném stavu (přestože se otcovství dalo těžko prokazovat). Těhotenství dívky mimo manželství znamenalo hanbu pro ni i rodinu. Důležité je ale zmínit, že na vesnicích spaly děti většinou v jedné místnosti s rodiči, takže už od svého raného věku bývaly svědky sexuálního života svých rodičů (Navrátilová, 2012). Tato zkušenost mohla nějakým způsobem ovlivnit tvarování jejich osobnosti a postoj k sexuálním otázkám. Giddens (2012) pro srovnání současné a tehdejší situace říká, že dnes lidé, v okamžiku vstupu do manželství, jsou většinou sexuálně zkušení, takže už jako novomanželé se ve vztahu nemusí sexu učit.

Na změnu přístupu v otázkách sexuality a panenství se zaměřila socioložka Lillian Rubinová, která v roce 1989 provedla v Americe studii týkající se historie sexuálního života u cca 1000 respondentů ve věku od 18 do 45 let. Výsledky naznačují, že co se týče sexuálních aktivit Američanů starších 40 let, obě pohlaví vysoce oceňovala panenství u svobodných děvčat – těmi, které byly sexuálně aktivní, ostatní dívky i mládenci opovrhovali, tzn. že se reputace dívek odvíjela od schopnosti odolávat pokusům hochů je svést a prestiž chlapců od počtu získaných dívek. Dnešní teenageři se odlišují v přístupu k této problematice, tzn. že děvčata si naopak nárokují možnost sexuální aktivity a její začátek si chtějí určit samy. To, že když má dívka více sexuálních partnerů, pak je považována za „tu, co vleze s každým do postele“ nebo pokud má muž bohatou historii partnerek, čímž roste jeho prestiž v sociální skupině, to do jisté míry stále platí (Giddens, 2012).

4.2. Proces volby partnera pro manželství v současnosti

Pokud shrneme předcházející podkapitulu, docházíme k závěru, že v současné době v České republice tedy už samotné získávání partnera většinou nespadá pod dohled rodiny či církve, není doprovázeno rituály zavazujícími muže a ženu k sňatku nebo zasnoubení jako následku jejich pohlavního styku. Náš sexuální život je volnější, se subjektivně volitelnou frekvencí. Od trestů za porušené panenství a sňatků založených ve své podstatě na obchodní dohodě dvou rodin jsme se dostali k svobodnému rozhodování o svém sexuálním životě a ke vztahům, kde je většinou preferován emocionální vztah. Pro uchopení této problematiky se nabízí několik možných směrů.

Evoluční psychologie například vidí **výběr partnera jako jeden ze dvou zásadních kroků pro úspěšné rozmnožení se**. Předpokládá, že žena při volbě partnera hodnotí s ohledem na úspěšnost výchovy svého budoucího potomka. K této výchově může muž přispívat dvojím způsobem. Buď **kvalitou předávané genetické informace**, nebo projevem své ochoty a schopností **podílení se na výchově** (zahrnuje např. i materiální podporu, finanční podporu apod.). Obecně jsou ženy na výběr partnera náročnější než muži při volbě partnerky. Výzkumy analyzující obsahy inzerátů hledajících partnera/ku v novinách, ukázaly, že se heterosexuální ženy při zvažování vhodnosti partnera zaměřují na jeho **majetek, společenský status, fyzickou atraktivitu, „šarm“ a míru ochoty investovat do vztahu** jako takového. Muži se naopak soustředí primárně na **fyzickou atraktivitu ženy** (Barnett, Dunbar & Lycett, 2007).

Podle biologů je možné, že si partnery vybíráme na základě **čichu**, který by mohl prozrazovat dotyčnému informaci o síle imunity jeho protějšku. Zároveň se biologický výběr uplatňuje u žen, které se snaží zajistit stabilitu a trvání své rodiny, k čemuž jim dopomáhají zkušenosti, zajištění, silní a bohatí muži. Muži pak volí partnerky podle toho, jak se shodují jejich představy o spolužití a také podle jejich ženských tvarů, které jim signalizují budoucí znaky mateřství (Poněšický, 2008). Klapilová, Konečná, Weiss a Havlíček (2012) tvrdí, že pokud mají partneři rozdílné geny MHC (ty jsou významné pro imunitní systém, podílejí se na rozpoznávání cizorodých struktur), zvyšuje to možnost zvýšené variability imunitního systému u jejich potomků. Hormonální antikoncepce (HA) ženino vnímání zkreslí tak, že její preference tíhnou k muži, který je s ní méně geneticky kompatibilní. Současně jako více atraktivní volí muže s podobnými rysy v tváři, zatímco ženy s normálním cyklem podobné muže hodnotily jako méně přitažlivé, víc důvěryhodné a jako atraktivní označily spíš muže více odlišné v tváři i s víc rozdílnými geny MHC.

Existuje názor, že ženě užívající HA takový muž voní, ale ve chvíli kdy vysadí a navrátí se k normálnímu cyklu, jí může přestat vonět a přitahovat, což může vést k rozpadu jejich vztahu. Spekuluje se tedy i o tom, že HA má vliv na rozpad dlouhodobějších vztahů a tedy i na navýšení rozvodovosti. Je ale důležité poznamenat, že jde o jednu z dosud nepříliš probádaných oblastí. Žádné z výsledků laboratorní i nelaboratorních výsledků nelze 100% zobecnit, kolem tohoto tématu je stále spousta spekulací a bude trvat roky, než se podaří alespoň trochu objasnit vliv HA na partnerské preference. Na druhou stranu Klapilová a kol. (2012) uvádí, že některé výzkumy ukazují, že výběr méně geneticky vhodného partnera ženou

s HA (a s tím spojené potíže s početím dětí nebo jejich nižší genetickou kvalitou), může být převážen zachováním spokojenosti v dlouhodobém vztahu s partnerem.

Zmiňovaná **fyzická atraktivita** je spolu s **osobní atraktivitou** klíčovým faktorem při výběru partnera. Osobní atraktivita má na tvorbu a dobu trvání vztahu významnější vliv než atraktivita fyzická. Rozumíme jí hodnocení osobních názorů, postojů, vlastností, hodnot, koníčků, oblastí zájmů, životního stylu, potřeb, religiozity i postavení ve společnosti jedinců, kteří nás fyzicky přitahují. Fyzická atraktivita je udávána jednak ideálem krásy dané společnosti v dané době, plus má každý z nás svůj určitý obraz o tom, jak podle nás vypadá fyzicky přitažlivý člověk. V takovém případě bereme v potaz aspekty těla dotyčného, jako např. hmotnost, velikost a tvar prsou u žen, rysy obličeje, výšku, postoj, barvu vlasů a kůže nebo věk (Výrost, Slaměník, Sollárová, Zeřová, Orosová, Macek, Lovaš, Kentoš, Janoušek, Frankovský, Baumgartner & Bačová, 2008). Tyto faktory hrají roli při utváření prvního dojmu o člověku.

Z fyziologického hlediska preferují ženy **muže vousatější** (působí, že jsou starší, víc mužští, vyzrálí a spolehliví), **svalnaté** (extrémní muskulatura pro ženy ale tak přitažlivá není), **s hlubším hlasem a vysoké** (od výšky odvozují společenský status muže). U žen jsou naopak oceňovány jejich **zachované dívčí rysy**, pokud např. vypadají mladší, než ve skutečnosti jsou. Současně – v závislosti na dané kultuře – je soustředěna pozornost na **tvár jejich těla** (Barnett a kol., 2007). Podle Stanleyho a kol. (2010) jsou významnými vlivnými faktory také **religiozita, vzdělání a etnicita**.

Sousloví získávání partnera bychom mohli nahradit obecně známým, běžně užívaným pojmem **svádění**. Dallaire (2009) jej vysvětluje jako získávání pozornosti za účelem získání výhod a rozděluje jeho pět etap: **přitahování pozornosti, setkání pohledů, konverzace** (zásadní – primární je způsob, jakým s druhým člověkem komunikujeme, naše intonace a ne obsah konverzace), **fyzický kontakt** (př. lehký a rádoby spontánní dotyk na ruce nebo rameni) a **tělesná synchronizace** (potenciální partneři a milenci nevědomě imitují pohyby druhého). Vrcholem svádění je dostavení vášně, která naznačuje počátek vztahu a jeho následnou potencionální dynamiku. Lipovetsky (2007) považuje za hlavní prostředky svádění u žen jejich vzhled a promyšlené, záměrné estetické chování. U mužů se jedná především o prezentaci jejich postavení ve společnosti, moci, finančního zajištění, popularity a hlavně humoru, který ocení ženy u mužů, ale už ne muži u žen (ti ocení spíš ženiny fyzické přednosti než její úroveň myšlení a vzdělání).

Vrcholem svádění je **vášeň**, kterou Dallaire (2009) označuje za **první etapu vývoje milostného vztahu**. Z biologického hlediska jde o stav jako je zamilovanost a tak na něj i reagujeme. Tělem nám koluje hormon fenyletylamin, způsobující rozjařenou náladu zamilovaných, na jehož pokles v případě nepřítomnosti partnera reagujeme pocitem ztráty a tenze. Závislost na tomto hormonu a neschopnost vést stabilní a zdravý partnerský vztah je kapitola do terapie. My pro účely této práce jen zmíníme, že vášeň i zamilovanost postupně opadají, čímž přichází rozhodnutí, zda spolu partneři chtějí nebo nechtějí dál zůstat. Pokud ve vztahu setrvají, mozek začne tvořit namísto fenyletylaminu endorfiny, takže člověk bude působit klidně a bude se cítit šťastný a vztahem naplňovaný. V rámci této koncepce na etapu vášně navazuje **fáze boje o moc** (konec předstírání a ideálů, člověk začíná být sám sebou, vyjadřuje svá očekávání a potřeby, nárůst sporů většinou zapříčiněných rozdíly mezi muži a ženami a neuměním efektivní komunikace), kdy se partneři buď rozejdou nebo spolu zůstanou, následuje **fáze rozdělení moci** (smíření se s odlišnostmi od ideálu partnera, práce na vztahu a uspokojování svých potřeb, přání), **fáze závazku** (toto je ideální doba pro uzavření sňatku, kdy partneři znají své nedostatky, jsou s nimi smířeni a rozhodli se do svého vztahu investovat energii, aby se v něm oba cítili dobře) a **otevřenosti vůči druhému**, kdy spolu partneři už umí komunikovat, jsou klidní, harmoničtí a vyrovnaní. Podle Williho (2011) si už při volbě partnera vybíráme někoho, kdo je zhruba stejně silný jako my, protože pokud by tomu tak nebylo, jeden z partnerů by byl brzo znuděný a mohl by druhého partnera verbálně shazovat, zatímco by se dotyčný cítil přetěžovaný, méněcenný a vyhranil by se proti silnějšímu partnerovi odporem a naštváním. Vliv a moc musí být tedy v rovnováze a té lze dosáhnout, pokud jsou oba partneři schopni se ve vztahu realizovat.

Grammer (1989, in Barnett a kol., 2007) charakterizuje výběr a získání partnera mezistádiem, přičemž na konci každého z nich hodnotíme dosavadní průběh a rozhodujeme se, jestli s potencionálním partnerem vztah prohloubíme nebo ho ukončíme. Jde o **proces vyjednávání**, který začíná nabídkou a poptávkou, kdy **posuzujeme** u dotyčného jedince především jeho **vzhled** (oblečení, fyzické vlastnosti) a **chování**. Dalším krokem je pak **vyjádření zájmu** prostřednictvím speciálního typu chování, kam řadíme např. intenzivní vzájemný oční kontakt, „náhodné“ dotýkání se, u žen pohrávání si s vlasy nebo pohazování s nimi, u mužů např. exhibice vlastněné techniky (mobil, automobil, motocykl, tablet). V průběhu tohoto procesu se žena z různých zdrojů pokouší o dotyčném muži získat co nejvíce informací, aby mohla lépe zhodnotit jeho vhodnost coby možného partnera.

Šmolka (2004) obdobně tvrdí, že partnera si vybíráme podle jistých vzorců a postupů. Jednak je pro nás důležitý vzhled, především tedy **fyzická přitažlivost** a tzv. **vzájemná dotyková sympatie**. Dobrým krokem je podle autora hned ze začátku **vyřadit z výběru osoby**, o kterých víme, že jsou **pro trvalejší vztah nevhodné** (mluvíme např. o lidech závislých na alkoholu či drogách, jedincích s hysterickou osobností nebo pedanty). Vhodným partnerem je člověk s neextrémními povahovými rysy, výhodou je podobný životní příběh, společné zájmy, vize budoucnosti a bonusem je také komplementarita. Nakonec uvádí, že je důležité **mluvit o našich očekáváních a představách**, protože pokud jsou ve vztahu naplňovány, roste i spokojenost partnerů v něm.

Zatím zde hovoříme především o ohledech ženy ve výběru partnera, přitom tato možnost byla ženě přiznána teprve nedávno. Pro zdůraznění této změny můžeme uvést fakt, že na Slovensku do roku 1720 (na Balkánském poloostrově ještě donedávna) byla běžná praxe tzv. trhů s nevěstami, kdy svobodné dívky (možné nevěsty) se v konkrétní den sešly na návsi a svobodní muži si mezi nimi vybírali (Drápal, 2013). Zakládání vztahů nyní spočívá na svobodné volbě mužů i žen, ať už jde o volbu partnera či styl soužití. Willi (2011) v této souvislosti uvádí, že počátek milostného vztahu je dnes podmíněn pocitem akceptace našeho vzezření partnerem, fyzická přitažlivost, shoda v pro nás důležitých oblastech života (v názorech na ně) a podněcování a utváření v našem dalším osobním rozvíjení se.

Pokud se odkloníme od fyzické přitažlivosti, která je samozřejmě pro vztah důležitá, vznikne prostor pro zaměření se na jiný faktor, jehož princip nacházíme v naší **potřebě uznání a ocenění**. Nejen že od vztahu potřebujeme, aby byly oceněny naše kladné vlastnosti, ale je třeba, aby se dotyčný partner zaměřil i na nejistoty a slabá místa a toužil podpořit druhého člověka v jejich překonání, pomoci mu na této cestě. Tato přitažlivost souvisí s **realizací vlastního potenciálu**, který je pro nás motivem pro vstup do vztahu (Willi, 2011). Na myšlenku, že v manželství (ve vztahu) je kromě přitažlivosti důležitá i možnost seberealizace, se odkazuje taky Fialová (2000), která přikládá manželství a rodinnému životu v této oblasti velkou roli. Tvrdí, že manželství spolu s rodinou jsou stále pro převažující část mladých lidí z ČR základem jejich spokojenosti, štěstí a klíčovým sociálním, citovým a morálním zázemím, což napomáhá k usnadnění vyrovnávání se s nepříznivými situacemi a trápením.

S výběrem partnera si většina lidí spojí pojem **láska**. Existuje celá řada teorií, definic a dělení lásky, kterými se ale nyní nebudeme podrobněji zabývat, neboť nejsou pro tuto práci

podstatné. Co ale vyzdvihneme a zdůrazníme, jsou části koncepcí lásky dotýkající se právě manželského života. Pro konkrétnější představu jedné z funkcí lásky bychom uvedli její definici od švýcarského psychiatra a psychoterapeuta Jürga Williho: „...v lásce uskutečňujeme sebe samé, je to proces vývoje dvou lidí ve vzájemném vztahu – je to koevoluce. Od lásky si dva lidé vzájemně slibují naplnění a uskutečnění svých nejhlubších tužeb,“ (Willi, 2011, 19).

Vztah mezi manžely je dynamický, jak bylo řečeno v předchozích kapitolách, a působí na něj mnoho vnitřních i vnějších vlivů. Aby byla láska manželů zachována, je nutné splnit následující 3 podmínky, které zformuloval Dallaire (2009) a to: **obdiv** (respekt druhého), **sen** (plánování společné budoucnosti, o záležitostech, kterých dosáhneme společně jako pár) a **sexualita** (přitažlivost).

Robert Sternberg (1988, in Kratochvíl, 2009) vidí složky lásky v důvěrnosti, intimitě a oddanosti. Pro přetrvání (přežití) manželství bude zásadní typ **klidné lásky** (postrádá vášně), které většinou v období zamilovanosti předchází **romantická láska** (schází oddanost). Ideálním stavem je dosažení tzv. **úplné lásky**, která obsahuje všechny tři uvedené komponenty. Podobně v tomto duchu uvažuje Hiteová (1987, in Kratochvíl, 2009), která rozlišuje **romantickou** (vášnivá, emočně nabitá) a **přátelskou lásku** (klidný vztah založený na citové sounáležitosti, harmonii, péči, zájmu, důvěře a porozumění).

Z dalších koncepcí bychom mohli uvést Wileho (1981, in Kratochvíl, 2009) **romantickou** (podstata: idealizace partnera, ignorace a přehlížení konfliktů) a **reaktivní lásku** (pocit intimity závislý na tom, co se ve vztahu děje (klesá/stoupá) – ovlivňován neshodami a konflikty), nebo Lewisovu (1997) **erós**, kdy jsou dva lidé vzájemně příčinou i předmětem lásky (připodobňuje ji k zamilovanosti). Nad ní pak C. S. Lewis jako nábožensky orientovaný autor staví křesťanskou lásku.

Plzák (2002) rozlišuje **lásku kanibalskou (hysterickou), sentimentálně romantickou a manželskou**. Kanibal vyžaduje od svého partnera stále stejnou míru lásky a zároveň si vynucuje jeho poslušnost různými manipulativními technikami. Sentimentální romantik po svém partnerovi touží, ale ne ve smyslu že by ho chtěl ovládat a manipulovat s ním. Jde vlastně o zamilovanost, která po půl roce pomalu odezní, a partneři začínají vzájemně prověřovat, jestli si vyhovují a jestli se snesou. Mluvíme o dočasném typu lásky, který dříve či později přejde v lásku kanibalskou, manželskou nebo v rozchod. Manželská láska je pak charakterizována svou nenápadností a neuvědoměním. Manželé poznají, že existuje, pokud je jejich manželství ohroženo.

Kromě emocí bereme při volbě životního partnera v potaz i míru vzájemné shody – postupujeme buď podle principu doplňující volby, nebo principu volby podle podobnosti. **Princip doplňující volby** znamená, že volíme partnera, který nás svými opačnými vlastnostmi a rysy doplňuje, nicméně přesto musí být hodnoty a cíle podobné, pokud spolu oba mají žít. Druhým je **princip volby podle podobnosti**, kdy jedinci sdílí nejen základní životní hodnoty, ale i životní zkušenost nebo podobnou úroveň osobní zralosti. Důležitá, možná i nezbytná je v manželství schopnost kompromisu (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Hlavním autorem teorie komplementarity je Robert Winch, který se svými spolupracovníky v roce 1954 uveřejnil její definici, předpoklady a výzkum s ní spojený. Podstatou tohoto konceptu výběru partnera je, že partneři si sebe navzájem volí podle uspokojování svých potřeb tím druhým. Existují **2 typy komplementarity**. První typ nastává v případě, kdy potřeba/y partnera A, které mají být uspokojeny, jsou **odlišného druhu** než potřeby, jejichž uspokojení požaduje partner B. Druhý typ nastává v případě, kdy partneři mají stejnou potřebu, která si žádá uspokojení, ale každý z nich pociťuje její **různou intenzitu** (Winch, Ktsanes & Ktsanes, 1954). Teorie byla otestována (prostřednictvím dvou interview a Tematického apercepčního testu) v roce 1950 na souboru 25 mladých párů, z nichž žádný pár nebyl oddaný déle než 2 roky a v průběhu výzkumu neměly děti. Předpokládá, že je větší pravděpodobnost, že si spíš vybereme takového partnera, se kterým se doplňujeme, než takového se kterým jsme si podobní, např. že jsme oba submisivní (Winch, 1967).

O vyhledávání partnerů na základě komplementarity mluví i **teorie sňatkového trhu** Garyho Beckera, kterou zmiňuje Šťastná a Palonciová (2011). Je založena na tom, že primárně je snazší uzavřít sňatek než zůstat sám, a že odklad sňatku (či později rozvod) je způsobena vyšší účastí žen na trhu práce, protože je tím podle Beckera snižována jejich atraktivita. Současně vidí problém v tom, že se z žen a mužů právě kvůli účasti na pracovním trhu stávají konkurenti.

Čtyři typy výběru partnera klasifikuje Plzák (2002), který hovoří o **emocionálním výběru**, založeném na sentimentálně romantické lásce (kterou podle něj dnes společnost nejvíc preferuje), pak **racionálním výběru** (spočívá nejprve v najítí sama sebe, v porozumění si, a pak až uzavření manželství), **riskantním výběru** (partnerství se složitějšími osobnostmi, např. hazardér, tvrdohlavý a neústupný člověk, extrémně přecitlivělá žena) a **nadějném výběru** (lidé stejného nastavení, např. dva optimisté nebo dva úzkostní). Jako podkategorie

emocionálního výběru zmiňuje **výběr náhodným setkáním** (proces oslovení, svádění), **skupinový výběr** (většinou v okruhu známých) a **řízený výběr** (přes seznamky atp.).

Pro výběr partnera je tedy zásadní fyzická a osobní atraktivita, komplementarita či podobnost, snesitelnost vzájemných dotyků a samozřejmě emoce.

5. Aspekty manželského vztahu muže a ženy

Většina lidí si přeje uspokojivý, fungující partnerský vztah a partnera, který by poznal jejich potřeby, uměl je uspokojit a splňoval jisté jimi určené podmínky. Méně známým a uvědomovaným faktem je, že na vztahu je důležité pracovat, protože žádný dosažený stav není trvalý. Jde o dlouhodobý, náročný proces, do kterého je žádoucí se aktivně zapojit a manželství je k tomu navíc spojováno s jistým typem závazku.

Zkušenost i výzkumy nám dokazují, že muži a ženy jsou fyzicky i psychologicky rozdílné bytosti a právě vzniklá náročnost soužití ženy a muže související s rozdílností jejich podstat může lidi od manželství odrazovat (Drápal, 2013). Neochota porozumět motivům a očekáváním partnera se může stát příčinou reálného zkomplikování partnerského vztahu. Dallaire (2009) zastává názor (a dokládá ho svými terapeutickými zkušenostmi), že ona neznalost vyvíjení se partnerského vztahu, rozdílů mezi muži a ženami a s tím související nemocná komunikace jsou těmi zásadními důvody rozvodovosti. Například zatímco muži považují za svou investici do vztahu materiální zabezpečení rodiny a sexuální kontakt, ženy uplatňují a touží po komunikaci, sdílení, vyjadřování pocitů a emotivnosti.

Vágnerová (2008) také zmiňuje diferenciaci mužských a ženských rolí, která je spojována s vnímáním maskulinity a feminity společností. Muži jsou orientováni na výkon víc než ženy, mají strach z prohry, jsou spojováni s pojmem dominance, ochránářství, racionalita, tendence k agresivitě a rizikovému chování. Je od nich předpokládána nezávislost a síla, zaměření se na vlastní seberealizaci nebo tendence ke konfrontaci, soupeření. Ženy mají být naopak více submisivní, přizpůsobivé, emotivnější, empatické, víc ovlivnitelné a zmanipulovatelné i orientované na mezilidské vztahy. Očekává se od nich menší výkon než od mužů a také se předpokládá, že pokud se ocitnou v zátěžové situaci, spíš vyhledají pomoc. Co se týče vztahů, muže neuspokojí sex bez vztahu (od ženy očekávají citové zázemí i sexuální kontakt), zatímco ženy mohou přijmout jak tuto variantu, tak i klasický model partnerského vztahu spojující sex a citovou vazbu. Takový vztah se pak pro ženu stává vyjádřením její identity, v čemž se liší od mužů, kteří oddělují svou identitu od splnění potřeby intimity. K tématu ženské schopnosti přijmout čistý sex bez vztahu, se Paula Rinehartová (2008, in Drápal, 2013) – křesťanská manželská poradkyně – vyjadřuje ve smyslu, že pro ženy je nezávazný sexuální kontakt emocionálně daleko náročnější než pro muže, tedy že ho ženy hůře snášejí. Současně prý doplácí na následky sexuální revoluce, která s sebou přinesla minimalizaci až absenci zodpovědnosti u mužů.

5.1. Primární motivace partnerů k sňatku

Motivace jedinců ke sňatku závisí na mnoha faktorech. Jak jsme již zmiňovali, vliv na následnou motivaci k manželství mají **kulturní charakteristiky, ekonomické faktory, sociální postavení, pohlaví a mezigenerační přenos**. Navíc se „v zaměření motivace uplatňuje osobnost jedince, jeho hierarchie hodnot i dosavadní zkušenosti, schopnosti a naučené dovednosti,“ (Hartl & Hartlová, 2009, 328).

Ve vztahu k historii hovoří Navrátilová (2012) o motivaci partnerů v 19. století uzavřít sňatek, kdy u chlapců hrálo primární roli **osamostatnění se od vlivu otce** (s tím související možnost založení si vlastní životnosti nebo hospodářství) a **legální zahájení sexuálního života**, zatímco u dívek šlo o motivaci spojenou s **uplatněním** celý život učených **dovedností** týkajících se funkce hospodyňky a matky. V současné době, z důvodu možnosti zaměstnání a finančního ohodnocení jak mužů, tak i žen klesla nutnost vstupu žen do manželství z ekonomických důvodů. Stejně tak díky ekonomické soběstačnosti žen není nezbytné, aby ženy setrvaly kvůli materiálnímu zabezpečení v manželství, které jim nevyhovuje, neuspokojuje je nebo jim dokonce škodí (Nešporová, 2006).

Manželství tedy bylo **podmínkou počátku sexuálního života a narození dítěte vstup do manželství**. Tato tradice se dodržuje např. u praktikujících křesťanů, kteří do manželského vztahu zahrnují navíc postavu Boha. Dan Drápal (2013), jako autor hlásící se k evangelické církvi, za motivace k navázání vztahu považuje jednak sexuální pud (v tomto případě ale nemusí jít o partnerský vztah takový, který Drápal označuje za „krásný“, vztažený ke Kristu a církvi), touhu po dětech a úplně primární motivace podle něj nacházíme v Bohu (tu najdeme především u křesťanů). Pokud lidé o „krásný“ vztah nestojí, souvisí to s jejich nechápáním pojmu láska. Existují také lidé, kteří nevnímají manželství jako svou křesťanskou záležitost, ale přesto cítí, že jeho uzavřením učiní ve svém životě správný krok. Nakonec, ženy nachází v **manželství jistotu** (zde má nejspíš podle kontextu autor na mysli především manželství křesťanské, které je pro křesťany závažnější, než občanský sňatek který se dá v současné době poměrně „snadno“ zrušit) a prostřednictvím něj i ve svém partnerovi.

Willi (2011) sice zmiňuje, že rozmnožení se je jedním z principů sociálního chování živočichů s účelem co největšího rozšíření genů a tedy možným motivem k udržování kohabitací muže a ženy, ale nevidí v něm hlavní lidský motiv zakládání a udržování partnerského vztahu. Ten je dle něj v **seberealizaci**. Náš partner je pro nás zrcadlem,

vnímáme, jak na nás reaguje, je prostorem, ve kterém se můžeme rozvíjet, vzájemně se podněcujeme, kritizujeme i podporujeme.

Pokud zůstaneme u biologických koncepcí, zopakujeme, že manželskému svazku a obecně partnerskému vztahu většinou předchází **stav zamilování**. Tento stav je dočasný a podle Poněšického (2008) ho někteří autoři, především muži, označují jako dočasné pomatení mysli. Störig (2007) uvádí podobnou Schopenhauerovu koncepci tvrdící, že láska je jen iluze, která slouží k zachování rodu – za tímto účelem si lidé také vybírají své partnery, se kterými počnou potomky, většinou na základě komplementarity, např. „*nejmužštější muž bude hledat nejženštější ženu a naopak*“ (Störig, 2007, 388). Ve chvíli, kdy je naplněn účel lásky, tzn. zplození potomka, se iluze lásky rozplývá a příroda postupně bere ženě krásu. V momentě naplnění manželství uzavřeného z lásky (narození dětí) dochází k vystřízlivění, pominutí celkové iluze a ochladnutí vztahu.

Poněšický (2008) interpretuje bagatelizaci a skepsi dotýkající se zamilovanosti jako zesměšňování toho, z čeho má dotýčný strach, tedy z intenzivní citové investice nebo spoutání. Udržení si odstupů představuje pro daného člověka jistotu. Schopenhauerovu myšlenku nicméně nepovažuje za nesmysl, dokonce uvádí, že souhlasí s moderní teorií citů a motivace. Ta říká, že city člověku signalizují, čemu se vyhnout, co je ohrožující, proti čemu se bránit a pomáhají k uspokojení jeho potřeb. Až v druhé fázi se uplatňuje rozum, který kontroluje a hledá nejvhodnější možnost. Naše potřeby, které se snažíme uspokojit, se u obou pohlaví liší ve své síle i významnosti, což může v zamilování způsobit závažné konflikty.

Zamilování nicméně jednou pomine a partneři stojí před rozhodnutím, zda vztah ukončí nebo zda ho budou dál rozvíjet. K tomu je ale, jak píše Drápal (2013), je potřeba vynaložení značného úsilí a k vyvinutí takového úsilí je potřeba disponovat patřičnou motivací a nadějí, že našeho zvoleného cíle lze docílit.

V předchozím textu jsme zmínili, že do dvacátého století přetrvávala hlavně manželství ekonomická, která slibovala jistý **materiální zisk** pro rodiny snoubenců či pro ně samotné. Přestože je dnes vyzdvihována jako hlavní hodnota, na které má být vztah založený, láska, Petr Šmolka (2004) tzv. **sňatek z rozumu** neodsuzuje. Naopak uvádí příklady ukazující situace, kdy je právě volba partnera důkladně uvážena, než dojde k samotnému sňatku a případně i narození dětí. Jde např. o sňatek lidí, co na sebe jednoduše zbyli, protože na manželství a rodinu neměli z různých důvodů čas. Zároveň se může jednat o svazek, který

byl uzavřen z důvodu vyřešení určité situace (př. osobní, bytové) nebo navýšení společenské prestiže.

Langmeier a Krejčířová (2006) považují za příčinu, resp. hlavní motivy uzavírání manželství touhu mužů a žen uspokojit své dvě základní potřeby:

- **intimní emoční soužití, včetně sexuálních potřeb,**
- **touha mít potomka** – sledovat jeho vývoj, předávat mu své zkušenosti, prožívat s nimi jejich radosti i obavy apod.

Mimo těchto dvou vnitřních činitelů je potřeba zdůraznit velký **vliv těch vnějších** – př. těhotenství ženy, tlak rodičů nebo partnera, zamilovanost spolu se sexuálním vzrušením (Langmeier & Krejčířová, 2006), vážná nemoc partnera nebo příbuzných, výhodnější ekonomické podmínky, dědictví, tlak vrstevníků nebo prarodičů apod. Vágnerová (2008) za primární důvody uzavření sňatku považuje **lásku, poskytnutí finanční jistoty, zabezpečení dětí** a také **touhu po bezpečném záze mí**. Poukazuje na fakt, že dnešní mladí dospělí jsou zastánci přívětivého postoje k manželství a plánují uzavření sňatku, ale tento akt většinou podstoupí, až když v blízké budoucnosti plánují děti, protože do té doby nepovažují manželství za nezbytnou záležitost.

5.2. Očekávání partnerů

V oblasti očekávání partnerů od vztahu či sebe samých je neodmyslitelnou součástí fakt, že ženy a muži jsou rozdílné bytosti. Zároveň byla tato oblast stejně další ovlivněna novodobými tendencemi k rovnostářskému přístupu, což znamená, že i ženy si nyní nově mohou dovolit mít své nároky na vztah, aby splňoval jejich očekávání. Uvádíme známý koncept Stanislava Kratochvíla, který je postaven na tradičním rozdělení rolí mužů a žen a zatížen genderovými stereotypy, které jsou v současnosti oslabeny. Zmiňujeme i poněkud aktualizovanější pojetí Jana Poněšického, který postihuje alternativně formulovaná očekávání a požadavky ženy a muže. Oba tyto autoři svými koncepty znázornili i výše zmiňovaný rozdíl mezi muži a ženami.

Kratochvíl (2009) rozděluje očekávání mužů a žen při vstupu do manželství (partnerského vztahu) na obecná a specifická. Za obecná považuje u žen: **posedět a popovídat** (popo), **duševní porozumění** (dupo), **vycítit, co žena potřebuje** (vypo) a **vyjadřovat lásku celým tělem** (vyce). Poněšického (2008) výklad očekávání žen od vztahu

se částečně shoduje s Kratochvílovým rozdělením. Podle něj si přejí **citlivé vnímání svých neverbálních projevů, empatii ze strany muže, jeho pozornost a pochopení**, aniž by musely cokoliv verbálně naznačovat. Toto má pravděpodobně souvislost se schopností žen (ta je vyvinutější než u mužů) pracovat se svým vlastním prožíváním a porozumět neverbální komunikaci.

Jako obecná očekávání u mužů uvádí Kratochvíl (2009) známé **uvařeno a uklizeno** (uu), **obdiv stále** (osta), **nezatěžování starostmi** (nesta) a **sex, kdykoliv se mu zachce** (se za). Poněšický (2008) bere v úvahu spíše racionalitu mužů (v kontrastu s emocionalitou žen) a vyzdvihuje následující předpoklady: **jasné vyjádření požadavků či problému, zapojení logiky** namísto emocí (v interakci, při konfliktu, při řešení problému atp.) a **věcnost**.

Specifická, osobní očekávání vycházejí z modelů primárních rodin partnerů, tzn. ze vztahů s rodiči i sourozenci (Kratochvíl, 2009). Jak jsme již zmínili v předchozím textu, Vágnerová (2008) varuje, že očekávání dnešních mladých lidí jsou daleko vyšší a náročnější než očekávání, jaká měli jejich rodiče, když byly ještě role, povinnosti a práva přesně dány. Tyto často nerealistické vize bývají pak konfrontovány se skutečností, a čím je větší rozdíl mezi nimi, tím menší je šance na spokojené manželství. Dnešní mladí dospělí žijí často v **nereálné představě šťastného a bezkonfliktního manželství**, které je samozřejmě velkým mýtem, nicméně díky této idealizaci pak považují jakoukoliv větší konfrontaci a neshodu s partnerem za důsledek nemocného a chátrajícího vztahu. V podobném duchu hodnotí i rozdílnost názorů, kterou interpretují jako nedostatek vřelých citů ze strany partnera, nebo rozšířená mylná představa neustálé pozornosti partnera, kterou by měl věnovat svému protějšku už navždy.

Pro shrnutí této podkapitoly bychom na závěr uvedli citaci, která v několika větách vystihuje očekávání partnerů od sebe navzájem. „*V milostném vztahu chce muž, aby na něj žena reagovala jako na muže, chce, aby podněcovala potenciál jeho mužství, chce být uznáván, obdivován a používán právě jako muž. A žena chce být právě tak ctěna a potvrzována ve svém ženství, touží po pocitu, že jí muž otevírá prostor pro rozvoj jejího osobnostního potenciálu a že jejímu rozvoji přitakává,*“ (Willi, 2011, 31).

5.3. Vývoj a současné rozdělení rolí mužů a žen v manželství

Na uspořádání rolí měla asi nejvýznamnější vliv sexuální revoluce, jejíž ideje do České republiky po otevření hranic pronikly. Tradiční rozdělení rolí bylo viděno v zaměstnání

a živení rodiny mužem, kde měl mít rozhodující slovo a autoritu, zatímco žena mu měla být podřízená, přizpůsobivá a svůj čas měla věnovat primárně udržování domácnosti a dětem. Do tohoto tradičního rozdělení rolí zasáhla mj. sexuální revoluce. Podstatu jednoho z jejích hlavních cílů vystihuje Jürg Willi: „*Cílem boje za emancipaci bylo, aby se žena nemusela realizovat primárně v mateřské roli. Rození dětí nemělo být kritériem ženina pocitu vlastní hodnoty. Dnešní žena se má sama rozhodnout, zda, kdy a kolik dětí chce mít,*“ (Willi, 2011, 29). Stalo se tak, že žena postupně začala z domácnosti pronikat na pracovní trh a nyní může (a děje se tak) zastávat i takové pozice, na které dříve neměla nárok.

Současný stav odpovídá **zachování některých tradičních rolí** a přizpůsobení nebo úplné přeměně rolí jiných. Pokud se zaměříme např. na **rozdělení sexuálních rolí**, tak z průzkumů vyplývá, že tradiční rozdělení ženě vyhovuje. Má samozřejmě příležitost být iniciativní v procesu svádění muže, ale zdaleka se to nestává a neděje tak často jako je tomu u mužského svádění ženy. Pokud ale ta chvíle přece jen nastane, navazuje takto žena intimnější kontakt už s někým, koho zná (tzn. ne s neznámým mužem) anebo je to pro ni poslední možnost, jak dotyčného zaujmout, pokud je příliš ostýchavý nebo nejistý (Lipovetsky, 2007). Vohlídalová (2007) zmiňuje průzkumy, které ukazují, že v českých rodinách **přetrvává tradiční rozdělení rolí, co se domácích prací a péče o děti týče**. Tyto záležitosti zůstávají na starost pracujícím ženám, i přes to že určení povinností v domácnosti a rodině může záležet na domluvě partnerů. Pokud se zaměříme na rozdělení domácích prací, stále je více uplatňován tradiční model (63% respondentů). Méně než 1/3 žije v moderních partnerstvích (partneři se domnívají, že jde o relativně rovné rozdělení) a cca 5% žije v reverzním uspořádání genderových rolí, tzn. že více domácích prací vykonává muž.

S pohledem zaměřeným do historie zjistíme, že ranější podobou uskupení lidské společnosti byl tradiční stát, kde se lidé přímo nepodíleli na výrobě potravy, ale stále platila dělba práce striktně rozdělená podle pohlaví (tzn. že ženy pracovaly v domácnosti nebo na poli, muži se specializovali do zaměstnání jako rolník, tesař, obchodník, voják atd.). (Giddens, 1999). Toto klasické uspořádání rolí staví muže do pozice manžela a otce, který je dominantním členem rodiny a je silně orientovaný na úspěch. Žena je matkou a manželkou, která je znázorňována jako pečující, starající se osoba (hlavně o děti), které se dostává jakéhosi zástupného uspokojování čerpaného z úspěchů manžela. Univerzálními, kulturně neovlivňovanými rolmi manželství jsou role praotce/pramatky, role matky/otce (pečující, direktivní, vzor), role zajišťující udělení jisté pozice (např. syn, dcera, manžel), emocionální uspokojení a sexuální partnerství. Pak jsou samozřejmě role, které jsou ovlivňovány kulturou,

jako např. hospodyně, hostitel/ka nebo společník pro volné chvíle (Winch, 1967). Čermáková a kol. (2000) uvádí, že **s rostoucím vzděláním žen se zvyšuje nesouhlas s tzv. tradiční (stereotypní) distribucí rolí ve vztahu** (konkrétně: žen se ZŠ vyjádřilo souhlas 70% a s VŠ jen 22%).

Po druhé světové válce většina žen odešla ze zaměstnání do domácnosti, aby mohla založit rodiny (1/3 žen zůstává pracujících), v padesátých letech jsou zaměstnány především jako dělnice v průmyslu či rolnice v zemědělství a v šedesátých letech pronikají do administrativy, na úřady, do služeb – vzniká obraz ženy, která pracuje v příjemnějším prostředí, bez manuálně těžkých aktivit, nicméně za menší mzdu. V sedmdesátých letech kvalifikace lidí žádajících o zaměstnání vzrostla (od středoškoláků po vysokoškoláky), s čímž je spojeno úsilí o lepší finanční ohodnocení a zároveň je tento jev doprovázen dalším a to nárůstem vzájemných sňatků žen a mužů s vysokoškolským vzděláním. V letech osmdesátých jsou ženy zaměstnány nejvíce ve zdravotnictví, školství, obchodě nebo např. pohostinství a my můžeme intenzivněji pozorovat fenomén tzv. **dvoukariérových manželství**, která se začala objevovat už na konci šedesátých let. Tehdy se společnost teprve vyrovnávala s ženami jako pracující silou, zatímco nyní sociologové sledují vztah mezi partnery a uspořádání mezi nimi. Konečně v devadesátých letech začínají ženy podnikat, což je oproti roku 1948, kdy dominovala jejich pozice jako rolnic či dělnic, posun (Čermáková a kol., 2000). Pro ilustraci současného rozložení mužů a žen v jednotlivých odvětvích uvádíme tabulku s mezinárodním porovnáním v této věci:

Obrázek 5

PRÁCE A MZDY

LABOUR AND EARNINGS

4 - 19. Mezinárodní srovnání - zaměstnanost žen a mužů ve vybraných odvětvích, 2013

International surveys - employment by selected branches of women and men, 2013

Pramen / Source: Eurostat, 03/09/2014

Země	Zemědělství Agriculture		Průmysl Industry		Služby Services		Celkem ¹⁾ Total ¹⁾		Country
	Ženy Women	Muži Men	Ženy Women	Muži Men	Ženy Women	Muži Men	Ženy Women	Muži Men	
	%								
EU 28	4,0	6,1	11,2	32,1	84,9	61,8	58,8	69,4	EU 28
v tom:									incl.:
Belgie	0,8	1,7	7,2	28,8	92,0	69,5	57,2	66,4	Belgium
Bulharsko	13,3	24,0	20,7	28,8	66,0	47,2	56,8	62,1	Bulgaria
Česká republika	2,2	4,0	21,9	47,2	75,9	48,8	59,6	75,7	Czech Republic
Dánsko	0,9	3,9	8,2	26,3	90,9	69,8	70,0	75,0	Denmark
Estonsko	2,3	6,4	16,5	41,9	81,2	51,7	65,7	71,4	Estonia
Finsko	2,5	6,4	9,6	37,1	87,9	56,5	67,8	69,9	Finland
Francie	1,7	4,0	8,6	27,7	89,7	68,2 ²⁾	60,4 ²⁾	67,9	France
Chorvatsko	-	-	-	-	-	-	48,5 ²⁾	56,5	Croatia
Irsko	1,5	9,3	8,8	26,4	89,7	64,3	55,9	65,1	Ireland
Itálie	2,5	4,6	12,9	35,0	84,6	60,4	46,5	64,8	Italy
Kypr	2,2	5,5	6,8	24,5	91,0	70,0	56,9	67,0	Cyprus
Litva	6,1	10,8	16,2	35,2	77,7	54,0	62,8	64,7	Lithuania
Lotyšsko	4,7	10,7	13,6	34,8	81,7	54,5	63,4	66,8	Latvia
Lucembursko	0,7	1,4	7,6	28,9	91,7	69,7	59,1	72,1	Luxembourg
Maďarsko	3,9	9,7	18,5	37,5	77,6	52,7	52,8	64,3	Hungary
Malta	1,0	4,1	9,9	23,9	89,1	72,0	47,0	74,1	Malta
Německo	1,1	2,0	12,2	35,9	86,7	62,2	68,8	77,7	Germany
Nizozemsko	1,5	3,5	5,8	24,1	92,7	72,4 ²⁾	69,9 ²⁾	78,7	Netherlands
Polsko	10,9	12,9	15,9	41,8	73,1	45,3	53,4	66,6	Poland
Portugalsko	8,1	12,7	14,3	31,1	77,6	56,2	58,2	64,0	Portugal
Rakousko ²⁾	4,1	4,9	11,5	34,1	84,5	61,0	67,6	77,1	Austria ²⁾
Rumunsko	30,9	29,2	20,5	35,3	48,5	35,5	52,6	66,8	Romania
Řecko	12,5	13,1	7,0	20,0	80,4	66,9	40,1	58,4	Greece
Slovensko	1,5	4,6	16,1	44,0	82,3	51,4	53,4	66,4	Slovakia
Slovinsko	8,0	8,7	17,2	39,8	74,8	51,5	59,2	67,1	Slovenia
Španělsko	2,2	6,1	7,8	27,3	90,0	66,6	50,3	59,2	Spain
Švédsko	1,1	3,3	8,5	31,6	90,4	65,2	72,5	76,3	Sweden
Velká Británie	0,6	1,6	6,4	24,7	93,0	73,7	65,9	75,6	United Kingdom
Ostatní země									Other countries
Norsko	1,0	3,7	7,4	32,0	91,6	64,3	73,5	77,3	Norway

¹⁾ Míra zaměstnanosti, osoby ve věku 15 - 64 let²⁾ Zlom v časové řadě¹⁾ Employment rate, persons aged 15 - 64²⁾ Break in time series

Z tabulky lze usoudit, že v ČR jsou ženy zaměstnány primárně ve službách, zatímco muži dominují ve službách a průmyslu (Český statistický úřad, 24.2.2015). Na pracovním trhu zastupují ženy se základním vzděláním 2/3 zaměstnanců tohoto souboru, méně než mužů jich je zaměstnáno v případě dosažení středoškolského vzdělání s maturitou. V oblasti podnikání, rozděleného podle kategorií vzdělání, je podíl žen s VŠ 28% (muži s VŠ tedy kolem 72%), se středoškolským vzděláním s maturitou cca 30% a se ZŠ více než 40%. Ženy zastupují primárně obory zdravotní péče, sociální péče a dalších služeb ať už sociálních nebo veřejných, zatímco muži mají převahu v oboru stavebnictví a zpracovatelského průmyslu (Český statistický úřad, 24.2.2015).

Vývojem a emancipací žen nicméně **nebylo dosaženo plné rovnosti rolí muže a ženy**. Přestože žena má možnost navštěvovat dnes již širokou škálu zaměstnání (vč. těch, která dříve mohli vykonávat jen muži) a podílet se tak na ekonomickém zaopatření rodiny (i sama sebe), nepřestává být primární osobou v oblasti udržování chodu domácnosti a péče o děti. V těchto již zmiňovaných dvoukariérových manželstvích nejsou role partnerů rozděleny rovnoměrně, přestože se tak někteří autoři domnívají (Čermáková a kol., 2000). Plaňava (2000) mluví o tzv. **rolové diferenciaci a komplementaritě**, kde muži ve svém reálném manželství uplatňují tradiční role, jen se oproti minulým generacím více orientují a podílí na dění v rodině, což umožňuje ženě realizovat se i mimo rodinu (v zaměstnání, ve společnosti, prostřednictvím svých koníčků).

Jako se mění role v souvislosti se zaměstnáním, změnou prochází i hospodaření s penězi (starost o rodinný rozpočet). Lipovetsky (2007) hovoří o třech modelech, z nichž poslední je vývojově nejstarší a čím dál častější:

- muž jako hlava rodiny dává ženě peníze, o kterých usuzuje, že pokryjí běžné výdaje domácnosti,
- muž ženě odevzdává výplatu a ta se stará o rodinný rozpočet (většinou jde o autoritativní ženy, někdy až agresivní, a muže spíš pasivní a slabé),
- „každý za sebe“, kdy účty vydělávajících manželů jsou oddělené a každý z nich spravuje své výdaje a příjmy.

Kromě domluvy, kdo se bude primárně uplatňovat v zaměstnání a budovat si kariéru, tvoří nezanedbatelnou součást rolí manželů i **role rodičovská**. Také ta prošla významnými proměnami, především díky vývoji rodiny a postupným přebíráním některých jejích funkcí státem. Rodiče nyní už nemají maximální vliv na výchovu svých dětí, do značné míry do tohoto procesu vstupuje právě stát. Stejně jako se **změnily možnosti výchovy**, tak se proměnil i přístup k ní od ostrého důrazu na disciplínu ke snaze maximálně stimulovat děti, aby si v životě našli svou vlastní cestu (Poppel a kol., 2008). S tímto do značné míry souvisí trend společnosti vyzdvihující individualismus, což se promítá právě i ve výchově dětí, které se musí naučit starat se o sebe, vzdělávat se a probíjet se světem samy za sebe. Právě v souvislosti s péčí o děti se Lipovetsky (2007) zmiňuje o novém **fenoménu tzv. „nových otců“**, kteří jsou charakterizováni svou tendencí a zájmem angažovat se v péči o své děti

(např. jim přebalit plínku), aniž by to považovali za degradující, ponižující nebo nehodné muže.

Data z ČR každopádně ukázala, **že rozdělení péče o dítě a domácích prací je ovlivněno fází, v jaké se rodina nachází.** Pokud jde o dosud bezdětnou rodinu, jde péče o domácnost rozdělena víc rovnostářsky, zatímco po narození dítěte je většina prací spíš na ženě, stejně jako se dominantně stará o malé dítě. Muži jsou schopni a ochotni pečovat o dítě, ale provádějí to jiným způsobem než ženy. Ty jako matky se starají o dítě ve smyslu každodenní péče nebo péče v nemoci, zatímco muži jsou více zapojeni do jeho rozvoje dítěte, do jeho koníčků, a to především pokud je dítě už samostatnější a starší. Na péči o ty nejmenší se participují spíš muži ve věku do 45 let a s vyšším vzděláním (min. střední škola ukončená maturitou), než ti starší a s menším stupněm vzdělání (Vohlídalová, 2007).

Z dalších tradičních rolí, které změnám zatím nepodlehly, a zdá se, že ženám zůstaly sympatické, bychom vyzvedli ještě tzv. **gentlemanství neboli galantnost mužů.** Ženy stále ocení, pokud jim muž otevře a podrží dveře, pokud za ně zaplatí útratu v baru, pozve je na večeři, vezme jim zavazadla nebo jim kupuje drobné pozornosti (květiny, bonboniéru, šperk atp.) (Lipovetsky, 2007). Kvalitativní studie provedená Bakerovou a Elizabethovou (2013) prostřednictvím rozhovorů na Novém Zélandu potvrzuje výzkumy, které dokazují, **že přežívá také typické udržování větší kontroly muži nad heterosexuálním vztahem,** v porovnání se ženami. Cesta k manželství v současné době probíhá od randění a scházení se, přes společné bydlení až k oficiálnímu zasnoubení a následnému sňatku. Krok od schůzek ke společnému bydlení stále iniciuje především muž, stejně jako přechod od kohabitance k zasnoubení a sňatku. **Většina žen se drží vzorce, kdy čeká, až ji muž požádá o ruku,** přestože ho sama náznaky často aktivně posouvá ke změně ve vztahu. Těmito náznaky jsou například mluvení o manželství, snaha přesvědčit partnera o jeho výhodách nebo přímo vmanévrování partnera do situace, kdy souhlasí se sňatkem a nemůže své slovo už pak odvolat, aby si zachoval svou tvář. Navzdory ekonomickým a pracovním změnám v ženských rolích, **tradiční vzorce chování a jeho očekávání v intimních heterosexuálních vztazích přetrvávají,** hlavně co se přechodu od kohabitance k manželství týče.

Záležitost vnitřního organizačního uspořádání manželství je samozřejmě podmíněna hned několika faktory. Například podle Šmolky (2004) závisí, jestli partneři pocházejí z matriarchální nebo patriarchální rodiny. Vliv rozdělení rolí rodičů zdůrazňuje i Vágnerová (2008), která jej spolu s představovaným ideálem rozdělení rolí ve vztahu považuje

za komponenty očekávání, která partneři mají. Tuto problematiku tedy Lipovetsky (2007) shrnuje tak, že **rozdělení rolí v domácnosti, manželství a rodině je dnes předmětem dohody ženy a muže**, kdy už se nelze spoléhat na jednoznačnost tradic a norem.

Na základě těchto teorií a výzkumů tedy lze konstatovat, že tradiční uspořádání rolí se změnilo a mění, nicméně tato změna není komplexní.

6. Metodologický rámec výzkumu

6.1. Výzkumný problém, cíle a hypotézy

Empirická část této práce je zaměřena na posouzení motivace respondentů k uzavření manželství, na jejich očekávání před vstupem do manželství, na podmínky ke vstupu do manželství, na rozdělení rolí muže a ženy v manželství a na funkce, které by podle respondentů manželství mohlo mít. Respondenti byli rozděleni do 4 skupin podle věku: první skupina ve věku 20-39 let, druhá skupina ve věku 40-49 let, třetí skupina ve věku 50-59 let a čtvrtá skupina ve věku 60 a více let.

Hlavním cílem tohoto výzkumu je postihnout změny nastalé v oblasti manželství na vzorku lidí vybraných z populace mužů a žen starších dvaceti let prostřednictvím nalezení statisticky významného rozdílu v odpovědích nejmladších respondentů patřících do první skupiny (20-39 let) a nejstarších respondentů spadajících do čtvrté skupiny (60 a více let). **Díložními cíli** je grafické porovnání odpovědí všech 4 skupin, kdy se pokusíme názorně postihnout možný vývoj postojů k daným okruhům a jejich položkám.

Výchozím bodem byly výzkumy a teorie potvrzující, že v průběhu minulého a nynějšího století docházelo a dochází ke změně struktury manželského života. Manželé vstupují do manželství primárně s ohledem na své emoce, méně na zisk či povinnost; tradiční role mužů a žen byly narušeny emancipací žen, manželství už není nezbytné pro výchovu dětí a podmínky, které si partneři kladou před sňatkem, závisí čistě na nich. Nejsou nikde sepsány ani je neurčuje společnost či instituce (samožřejmě s výjimkou plnoletosti, občanství atp.).

Protože došlo k této změně, k tomuto vývoji, očekáváme rozdíl v odpovědích a postojích respondentů ve zmiňovaných okruzích. Předpokládáme, že tento rozdíl bude nejvíce patrný u nejmladší (20-39 let) a nejstarší skupiny (60 a více let).

Na základě studia literatury a předpokladů vycházejících z dosavadních poznatků byly formulovány následující **hypotézy**:

- H 1: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) ve vnímání některých z funkcí manželství.
- H 2: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v jejich subjektivním hodnocení nutnosti splnění některých podmínek před sňatkem.

- H 3: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých motivech ke sňatku.
- H 4: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých očekáváních od manželství.
- H 5: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v komunikaci s partnerem o svých potřebách a přáních.
- H 6: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých rozděleních rolí v manželství.

6.2. Metodika výzkumu

Metodou sběru dat pro výzkum byl dotazník vlastní konstrukce, který se zaměřoval na celkem šest různých oblastí. Otázky byly uzavřené a polootevřené, tzn. nabízející možnost „Jiné“. Odpovědi v těchto modulech byly vytvářeny na základě velmi důkladné rešerše literatury, aby bylo pokud možno vyčerpáno co nejvíce alternativ a proband měl konkrétnější představu, co všechno si pod danými otázkami lze představit.

Úvodní stranu tvořilo logo katedry, název dotazníku, základní informace o autorovi a cílové skupině, následovalo poučení o anonymitě dotazníku, jeho účelu a neexistenci správných či špatných odpovědí. Respondent byl seznámen s počtem položek dotazníku (celkem 25) a přibližnou délkou trvání jeho vyplnění (cca 15 minut). Po poděkování a kontaktních informacích byly na konci strany uvedeny instrukce, jak položky zaškrtnout a jak postupovat v případě, že bude respondent chtít svou odpověď opravit.

První sérii položek tvořily základní demografické údaje: pohlaví, nejvyšší dosažené vzdělání, zda je respondent studentem vysoké školy a jaký je jeho současný rodinný stav. V této chvíli byli vyplňující upozorněni, že při dalším vyplňování dotazníku mají vycházet ze svého prvního manželského svazku, a to i v případě, že se znovu oženili/vdaly. Současně byli ti, kdo se doposud ani jednou neoženili nebo nevdaaly, instruováni, aby primárně vycházeli ze svých názorů a očekávání týkajících se manželství.

Celkem byl dotazník rozdělen do 25 otázek, které by tvořily 6 modulů.

První modul se zabíral **funkcemi manželství** a zahrnoval 20 otázek. Jedná se o výroky, na které měl respondent odpovídat pomocí škály *Rozhodně souhlasím, Spíše souhlasím, Nevím, Spíše nesouhlasím, Rozhodně nesouhlasím*. Otázky byly konstituovány tak, aby co nejvíce vysvětlili postoj, který měl respondent subjektivně ohodnotit.

Druhý modul tvořilo celkem 13 položek týkajících se **podmínek, které respondent považuje za podmiňující manželství**, tedy které je nutno splnit ještě před uzavřením sňatku. Přestože jsme se v teoretické části zabývali výběrem partnera, do dotazníku položky jako „přitažlivost partnera“ nebo „nalezení toho pravého“ zahrnuty nebyly. Předpokládal se stav, kdy respondent už onoho potenciálního životního partnera našel a před sňatkem s ním požaduje splnění jiných podmínek, jako dosažení finančního zabezpečení obou partnerů atp. Proband měl tedy ohodnotit uvedené požadavky, podle jejich významnosti pro něj, a to na škále: *Zásadní (nezbytný)*, *Důležitý*, *Málo důležitý*, *Bezvýznamný*. Jako příklad tvrzení lze uvést „*Podpis předmanželské smlouvy*“, „*Pocit, že „nastal správný čas“ (psychická připravenost)*“ nebo „*Podpora rodiny, její souhlas a svolení ke sňatku*“.

Třetí oblast se orientovala na **hlavní motivace pro uzavření sňatku**. Obsahovala jedenáct konkrétních položek, jako např. „*Těhotenství (aby se již počaté dítě narodilo v manželství)*“, „*Tradice (nejdříve manželství, pak plození dětí)*“ nebo „*Emoční vazba k partnerovi, láska, pocit sounáležitosti, zisk bezpečného zázemí*“, a dvanáctou byla položka „*Jiné*“. Respondenti měli zaškrtnout maximálně 3 odpovědi a rozhodnout se tak pro nejdůležitější důvody, které (by) je k sňatku vedly.

Další, čtvrtý modul, byl zaměřený na **očekávání, která měl respondent od manželství** před jeho uzavřením (stále platí instrukce zmíněná na začátku podkapitoly, že pokud je respondent svobodný, má vycházet ze svých názorů a hodnot). V této otázce měli probandi zaškrtnout libovolný počet odpovědí, se kterými se ztotožňovali. Jednalo se o výčet šestnácti delších sousloví, např. „*Právní ochrana (právní úprava dědictví a majetku manželů, určení otcovství, přístup k informacím o partnerovi)*“, „*Přetrvávající sexuální zájem partnera/ky, pohlazení, políbení, mazlení, objetí*“ nebo „*Společné řešení problémů, sdílení starostí (,Víc hlav víc ví“)*. Jako u předchozího modulu se jednalo o polootevřenou otázku, proto byla doplněna sedmnáctou položkou „*Jiné*“.

Pátá oblast se zabývala otázkou **komunikace partnerů o svých potřebách a přáních** a zahrnovala jen čtyři položky. Šestý okruh měl pak za úkol mapovat **rozdělení rolí v manželství** respondenta, hodnocené na škále *Obvykle muž*, *Spíš muž*, *Oba stejně*, *Spíš žena* a *Obvykle žena*. Položek bylo celkem dvacet a byly zaměřené především na tradiční ženské role, u kterých jsme se snažili zjistit, jestli se důsledkem emancipace žen změnil podíl obou pohlaví na nich. Byli jimi např. „*Pravidelný úklid (vynášení odpadků, utírání prachu, luxování apod.)*“, „*Nákup potravin*“ či „*Vaření*“. Za role tradičně prisuzované spíš mužům

jsme zvolili např. „*Finanční zajištění rodiny, vydělávání peněz*“, „*Iniciativa v intimním životě (zájem o uspokojení svých sexuálních potřeb či představ*“ nebo „*Úsilí o profesní kariéru.*“

Na konci dotazníku byl vyčleněn prostor pro respondentovy komentáře, připomínky, postřehy či dodatky k dotazníku. Celý byl pak uzavřen poděkováním za ochotu a čas probandů.

6.3. Metody analýzy dat

Náš výběrový soubor tvořilo 322 respondentů. Protože byli rozloženi na čtyři skupiny, z nichž v každé bylo více jak 30 lidí, rozhodli jsme se analyzovat data parametrickými metodami. Konkrétně šlo u modulů jedna a šest o analýzu hlavních komponent, jednofaktorové analýzy získaných faktorů a v případě signifikantních výsledků i Tukeyův post hoc test. Jednotlivé položky druhého, třetího, čtvrtého a pátého modulu jsme podrobili jednofaktorovým analýzám rozptylu, u kterých jsme provedli Bonferroniho korekci. Důvodem aplikace této korekce bylo zpřísnění hladiny významnosti alfa, tzn. že $\alpha = 0,05$ byla vydělena počtem provedených analýz rozptylu v těchto modulech pro snížení pravděpodobnosti falešně pozitivních výsledků jednofaktorové ANOVY. Ve druhé oblasti otázek se jednalo o 13 analýz, ve třetí o 11 analýz a ve čtvrté o 16 analýz. U pátého modulu hladina významnosti $\alpha = 0,05$ Bonferroniho korekcí upravována nebyla, protože jsme zde provedli jen jednu analýzu rozptylu.

Dílčí cíle byly zpracovány popisnou statistikou, kde je ukázáno zastoupení odpovědí u jednotlivých skupin pro vizuální porovnání. Z grafů byly užity histogramy. Pro porovnání skupin v nich jsou uvedeny průměrné nebo procentuální odpovědi respondentů na jednotlivé položky otázek (okruhů) dotazníků.

6.4. Zkoumaná populace a výběrový soubor

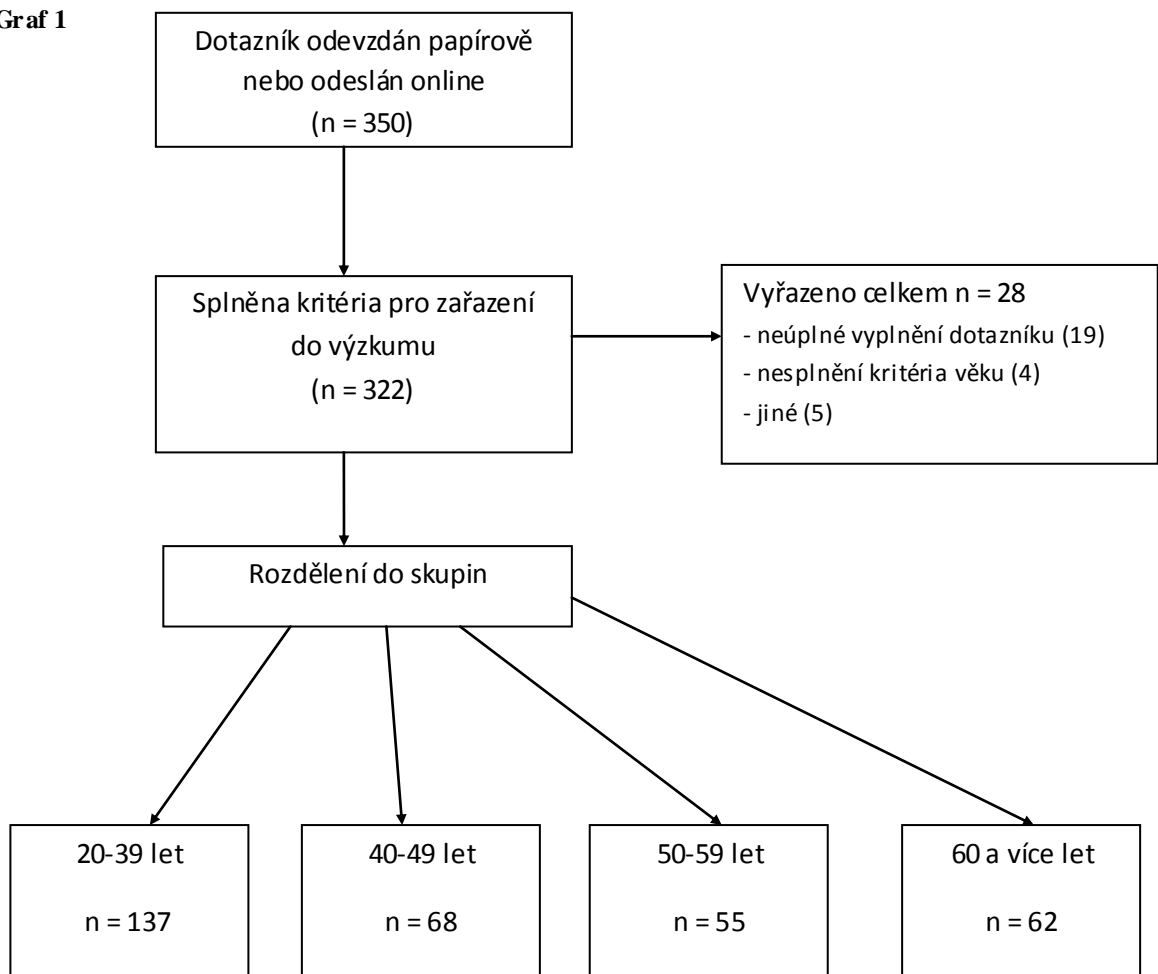
Populaci tvoří příslušníci České republiky starší 20 let, což je podle Českého statistického úřadu (10. 3. 2015) zhruba 4 343 957 lidí. Výběrový soubor je pak tvořen respondenty staršími 20 let, kteří byli následně rozděleni do čtyř skupin, které byly inspirovány věkovými kategoriemi Marie Vágnerové (2008). První skupinou byli lidé 20-39 let, druhou lidé ve věku 40-49 let, třetí tvořili respondenti 50-59 let a poslední kategorií byli lidé staří 60 a více let. Pro umožnění statistického zpracování dat, byly kategorie Vágnerové (2008) vždy o rok zkráceny, aby se vzájemně nepřekrývaly. Z mladé dospělosti 20-40 let pak například vznikla skupina mladých dospělých od 20 do 39 let.

Nepravděpodobnostními metodami výběru, konkrétně metodou **samovýběru, příležitostného výběru** a **metodou sněhové koule** byl vybrán vzorek o celkovém $n = 350$. Příležitostný výběr byl uplatňován ve variantě papírové verze dotazníku, kdy bylo rozdáno celkem 146 kusů s návratností 89 kusů. S mortalitou bylo počítáno, přisuzujeme jí zapomenutí odevzdání dotazníku, jeho ztracení či zašantročení, nespolehlivost respondentů, nedostatek času na jeho vyplnění z důvodu jiných činností a povinností nebo omezený způsob komunikace s respondenty (žádné kontaktní údaje, odkázání na spolehlivost respondenta).

Z celkového počtu 350 bylo z důvodů nekompletně vyplněných papírových dotazníků vyřazeno 19 respondentů, zatímco z dat pořízených online bylo vyřazeno 9 respondentů. V tomto případě se jednalo o jednu duplikaci dotazníku, kdy od stejného respondenta byly najednou odeslány dva dotazníky, 4 respondenti byli mladší 20 let a další – jak uvedli v poznámkách na konci dotazníku – některé položky jen proškrtali, buď z důvodu že nežijí v manželství, považují jej za nesmysl nebo od něj nic neočekávají ani k němu nejsou nijak motivováni. Podrobněji se těmito vyčnívajícími odpověďmi budeme zabývat v diskuzi. Mortalita respondentů, kteří nevyplnili papírovou verzi dotazníku kompletně, mohla být způsobena časovou náročností dotazníku, nepochopením jeho obsahu a požadavků na respondenta nebo i nepozorností respondenta, kdy mohl jednotlivé body otázky nebo demografické údaje otištěné ihned na rubu úvodní strany jednoduše přehlédnout.

Celkový počet respondentů výběrového souboru byl tedy v konečné fázi $n = 322$. Vznik a rozsah jednotlivých skupin je znázorněn na Grafu 1.

Graf 1

V Tabulce 1 pak uvádíme počet respondentů podle věku s udáním věku průměrného, modu a mediánu. V Tabulkách 2, 3 a 4 je znázorněno rozložení respondentů podle rodinného stavu, pohlaví a vzdělání.

Tabulka 1

Počet respondentů n=322				
	Četnost	Průměrný věk	Modus	Medián
20-39let	137	28,55	21	28
40-49 let	68	43,86	41	43,5
50-59 let	55	53,15	50	52
60 a více let	62	66,69	65	65

Tabulka 2

Vzdělání respondentů		
	Četnost	%
Základní vzdělání, včetně neukončeného	13	4,04
Střední vzdělání bez maturity, včetně vyučení	35	10,87
Střední vzdělání s maturitou	150	46,58
Vysokoškolské vzdělání bakalářské	25	7,76
Vysokoškolské vzdělání magisterské a vyšší	99	30,75

Tabulka 3

Rodinný stav respondentů		
	Četnost	%
Ženatý/vdaná	193	59,94
Svobodný/á	59	18,32
Druh/družka	23	7,14
Vdovec/vdova	17	5,28
Rozvedený/á	30	9,32

Tabulka 4

Pohlaví respondentů		
	Četnost	%
Žena	254	78,88
Muž	68	21,12

6.5. Organizace a průběh výzkumu, etické aspekty

V průběhu července až září 2014 byla prováděna důkladná rešerše české i zahraniční literatury, díky které byl tvořen dotazník tvořící základ empirické části. Důraz byl kladen především na zastoupení českých autorů a českých demografických průzkumů, protože populaci výzkumu tvořili lidé starší 20 let z ČR.

Od října do začátku listopadu 2014 byly provedeny celkem čtyři revize dotazníku a dvě pilotní studie. První z nich zahrnovala 3 studenty VŠ, kteří měli za úkol zhodnotit logickou návaznost a pochopitelnost dotazníku (hlavně zadání otázek), včetně kontroly pravopisných chyb. Druhá pilotní studie byla provedena u 5 studentů VŠ, 3 osob starších 60 let a 2 osob střední dospělosti.

V půlce listopadu 2014 byla zveřejněna konečná verze dotazníku prostřednictvím aplikace Google Forms a současně byla uvedena do tisku. Pro rozšíření elektronického

dotazníku bylo využito těchto fór, na která jsme se zaregistrovali jako jejich uživatelé: maminet.cz, forum.autoforum.cz, forum.idnes.cz/ona, diskutnici.cz a maminkam.cz. Současně byly osloveny vybrané facebookové skupiny: Alternativa 50+; Gender Studies, o.p.s.; AkSen – aktivní senior, z.s. a Hnutí za aktivní mateřství.

Data byla sbírána do konce ledna 2015, kdy byl dotazník na Google Forms zastaven. Kódování probíhalo za pomoci aplikace Microsoft Office Excel 2007, kde byla data také zpracovávána popisnou statistikou. V programu STATISTICA jsme provedli testování hypotéz za pomoci analýzy hlavních komponent, jednofaktorové analýzy rozptylu a Tukeyova post hoc testu.

Účastníci byli o povaze výzkumu informováni na úvodní straně dotazníku. Popsán byl účel dotazníku, podmínky pro jeho vyplnění (osoby starší 20 let), anonymita respondentů, počet položek i časová náročnost. Pokud by účastník nesouhlasil s jeho vyplněním a pozdějším zpracováním dat, nebyl nucen do další spolupráce a mohl účast na výzkumu odmítnout.

Data byla zpracována a uchována podle zákona č. 101/2000 Sb. o Ochráně soukromí a osobních údajů účastníků výzkumu. K datovému souboru byl zamezen přístup neoprávněným osobám umožněním otevření pod heslem a veškerá data účastníků byla eliminována. Údaje z elektronických dotazníků byly ihned po stáhnutí dat do aplikace Excel smazány a papírové dotazníky po jejich zpracování zničeny.

Eticky problematickejší situace mohla nastat ve chvíli distribuce papírových dotazníků, kdy byl ve většině případů nezbytný kontakt *face to face* jak při jejich rozdávání tak při vybírání. Bylo tedy možné ke konkrétnímu dotazníku přiřadit konkrétního člověka, který často ani nebral anonymitu v potaz a sám se k dotazníku a průběhu jeho vyplňování hlásil veřejně. V takovém případě jsme zachovávali profesionální mlčenlivost a nešířili tyto osobní a k identifikaci vedoucí údaje dál.

7. Výsledky

Hlavním cílem výzkumu bylo porovnání odpovědí první a čtvrté skupiny respondentů. Testováno bylo celkem 6 hypotéz. Dílčími cíli bylo zachycení odpovědí na jednotlivé otázky všech čtyř skupin v grafu a popis vývoje každé oblasti v komplexním pojetí těchto čtyř kategorií.

Protože výsledné p hodnoty a hodnoty α se pohybují v milióntinách, budeme výsledné **p hodnoty** zaokrouhlovat **na 5 desetinných míst**.

7.1. Testování hypotézy 1

Hypotéza 1 tvrdí, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) ve vnímání některých z funkcí manželství. Na problematiku funkce manželství se v dotazníku zaměřoval modul 1, který obsahoval celkem dvacet tvrzení. Tato tvrzení byla podrobena analýze hlavních komponent, s rotací Varimax a s vlastním číslem > 1 . Účelem bylo zredukování proměnných na 3 hlavní faktory (komponenty), které budou nejvíce jednotlivými položkami syceny. Tabulka 5 ukazuje výsledky, kde je barevně znázorněno, které položky sytí které faktory.

První faktor je sycen položkami /4/ „*Manželství je pro mě stvrzením před lidmi, co k sobě jako partneři hluboce cítíme, je pro mě jako potvrzení o nalezení partnera pro život - dalšího nehledám*“, /14/ „*Sňatek je další úroveň vztahu, kdy si partneři vzájemně stvrdí vzájemnou náklonnost, lásku, oporu apod.*“, /16/ „*Manželství pro mě znamená společnou budoucnost s člověkem, na kterém mi záleží a se kterým sdílíme vzájemnou psychickou blízkost*“ a v protipólu jsou k němu položky /5/ „*Sňatek vnímám v dnešní době jako pouhou formalitu, bez hlubšího významu a větších ekonomických výhod*“ a /18/ „*Nejsem zastánce manželství, příliš svazuje - preferuji volnost, vlastní autonomii, bezprostřednost a samostatnost, žádné společné finance atp.*“. Nazvali jsme proto tento faktor **emocionální funkce** manželství.

Druhý faktor zahrnuje výroky /6/ „*Je potřeba, aby se dítě narodilo do manželství*“ a /19/ „*Děti narozené mimo manželství jsou znevýhodněné, lidé se na ně mohou dívat skrz prsty - bylo by lepší, kdyby se jejich rodiče co nejrychleji vzali*“ a je v protikladu s výrokem /13/ „*Dítě je možné vychovat i bez nezbytnosti uzavření sňatku: manželství je jen razítko na papíře*“. Proto jsme tento faktor označili jako další funkci manželství – **výchova dětí**.

Třetí faktor představuje položky /1/ „*Sňatek je signálem rodičům, okolí, společnosti atd., že pár je soběstačný, že tvoří samostatnou jednotku*“, /2/ „*Manželství představuje možnost*

materiálního zabezpečení a jistoty, vylepšení socioekonomického statusu“, /3/ „Manželství je prostředkem k usnadnění osvojení dítěte či provedení umělého oplodnění (přednost je dávana manželům)“ a /7/ „Manželství představuje zvýhodněné finanční zabezpečení, dělení se o placení účtů i splátek, sdílení dluhů, rozložení zodpovědnosti za rozpočet domácnosti“. Představuje utilitární funkci manželství, jeho praktickou stránku, která manželům poskytuje bezpečné zázemí, ať už jde o právní uspořádání, finanční vyrovnání, (re)organizování vztahů s primárními rodinami nebo ekonomické výhody manželství. Nazvali jsme tento faktor **utilitární funkce** manželství.

Tabulka 5

Rotated Component Matrix^a

	Component					
	1. Emocionální funkce	2. Výchova dětí	3. Utilitární funkce	4	5	6
@1	,268	,058	,696	-,131	,141	,134
@2	,089	,215	,799	,059	,043	-,150
@3	-,069	-,147	,586	,396	-,148	,210
@4	,639	,203	,341	,026	-,022	,133
@5	-,648	-,288	-,131	,141	,024	,133
@6	,252	,744	,180	-,056	-,073	,078
@7	,190	,311	,558	,165	-,016	,033
@8	-,306	-,098	-,037	,255	,456	-,299
@9	-,159	,064	,053	,011	,750	,076
@10	,120	-,124	,012	,111	,702	,076
@11	,086	,105	,050	,015	,091	,882
@12	,024	,499	,186	,253	,289	,312
@13	-,171	-,745	-,163	,088	,167	,026
@14	,789	,065	-,018	,061	,001	,152
@15	,059	,048	,075	,820	,052	,049
@16	,752	,051	,178	-,063	,009	,061
@17	-,269	,025	,019	,589	,146	-,039
@18	-,561	-,310	-,026	,053	,252	,074
@19	,132	,759	-,015	,156	,009	,059
@20	,260	,333	,241	,397	,169	-,051

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

Tyto tři faktory byly podrobeny jednofaktorové analýze rozptylu s hladinou významnosti $\alpha = 0,05$ a v případě signifikantního výsledku pak Tukeyovu post hoc testu. ANOVA emocionální funkce prokázala $F = 5,25$ a $p = 0,00150$, tzn signifikantní výsledek. Tukeyův test prokázal rozdíl mezi první (20-39 let) a druhou skupinou (40-49 let), kde $p = 0,00598$, a mezi druhou (40-49 let) a třetí skupinou (50-59 let), kde $p = 0,00158$.

Respondenti 20-39 let a 50-59 let tedy oproti respondentům 40-49 let více vyzdvihují emocionální funkci manželství.

Tabulka 6: Faktor emocionální funkce – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
F1	15,15	3	5,05	305,85	318	0,96	5,25	0,00150
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:F1 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,00598	0,69206	0,75613	-0,10			
2 {2}	0,00598		0,00158	0,22843	0,38			
3 {3}	0,69206	0,00158		0,29228	-0,27			
4 {4}	0,75613	0,22843	0,29228		0,05			

Faktor výchovy dětí vykazoval $F = 16,79$ a $p = 0,00000$. Tukeyův test pak zjistil rozdíl mezi první a třetí skupinou ($p = 0,00198$), první a čtvrtou skupinou ($p = 0,00001$) a druhou a čtvrtou skupinou ($p = 0,00001$). Tyto výsledky jsou signifikantní na $\alpha = 0,05$. Pro třetí skupinu (50-59 let) je tedy s manželství spojena funkce výchovy dětí více než pro skupinu jedna (20-39 let), ale úplně nejvýznamnější v porovnání se zbylými třemi věkovými kategoriemi je pro skupinu čtyři (60 a více let).

Tabulka 7: Faktor výchova dětí – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
F2	43,89	3	14,63	277,11	318	0,87	16,79	0,00000
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:F2 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,83715	0,00198	0,00001	0,30			
2 {2}	0,83715		0,06547	0,00001	0,18			
3 {3}	0,00198	0,06547		0,07411	-0,23			
4 {4}	0,00001	0,00001	0,07411		-0,65			

Jednofaktorová analýza rozptylu utilitární funkce manželství pak vygenerovala $F = 6,59$ a $p = 0,00025$. Tukeyův post hoc test pak našel statisticky významnou odlišnost ve vnímání utilitární funkce manželství mezi skupinami 1 a 4 ($p = 0,00007$), skupinami 2 a 4 ($p = 0,03919$) a skupinami 3 a 4 ($p = 0,01318$). Tyto výsledky lze interpretovat tak, že utilitární funkce manželství, tedy jeho praktické výhody, se s touto institucí nejvíce spojují respondenty ve věku 60 a více let. Čím mladší pak skupina respondentů je, tím i přiznání této funkce manželství klesá.

Tabulka 8: Faktor utilitární funkce manželství – ANOVA a Tukeyův test

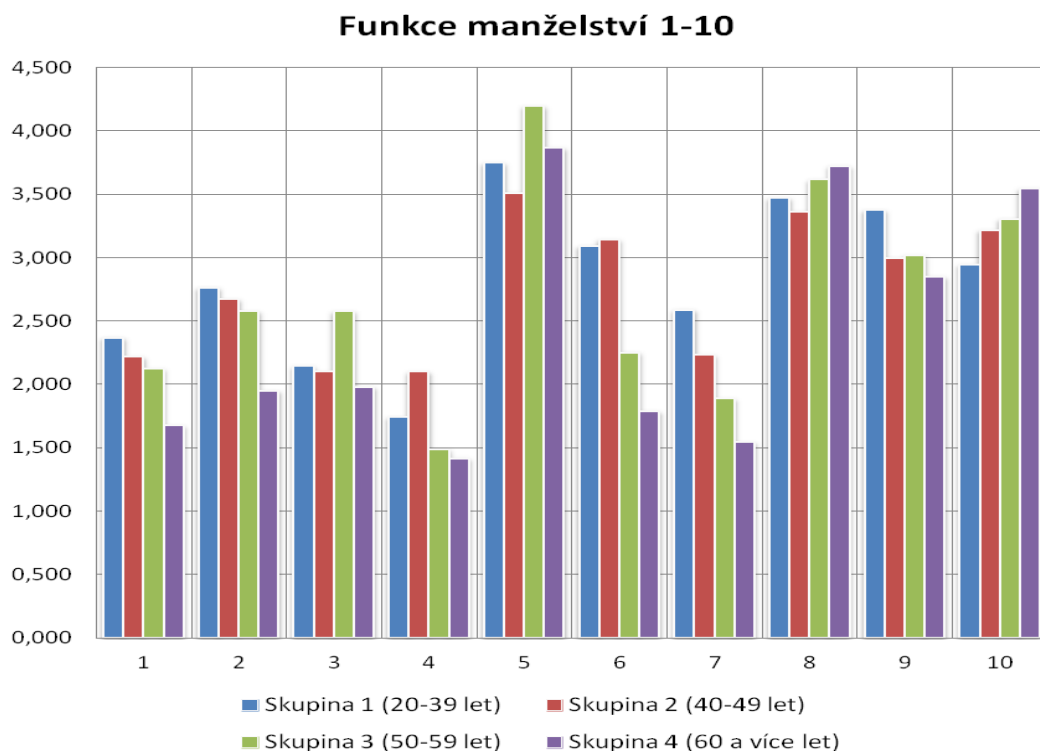
Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
F3	18,78	3	6,26	302,22	318	0,95	6,59	0,00025
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:F3 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,50600	0,89578	0,00007	0,19			
2 {2}	0,50600		0,95498	0,03919	-0,01			
3 {3}	0,89578	0,95498		0,01318	0,08			
4 {4}	0,00007	0,03919	0,01318		-0,47			

Vzhledem k signifikantním výsledkům pro skupinu jedna a čtyři u faktoru zahrnující výchovu dětí a u faktoru utilitární funkce manželství přijímáme hypotézu 1:

Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) ve vnímání některých z funkcí manželství.

Průměrné odpovědi jednotlivých skupin respondentů jsou zaneseny v Grafech 2 a 3. Pokud se zaměříme na výroky /5/ „Sňatek vnímám v dnešní době jako pouhou formalitu, bez hlubšího významu a větších ekonomických výhod“ a /18/ „Nejsem zastáncem manželství, příliš svazuje - preferuji volnost, vlastní autonomii, bezprostřednost a samostatnost, žádné společné finance atp.“, které jsou zaměřeny proti manželství, je z grafu evidentní, že průměrné odpovědi všech skupin sahají spíše k nesouhlasu s těmito položkami. Naopak výroky (např. /14/ nebo /16/) o emocionálním významu manželství, tzn. jeho vnímání z hlediska prohlouvení a utužení vztahu s partnerem, inklinují spíše k rozhodně souhlasným odpovědím.

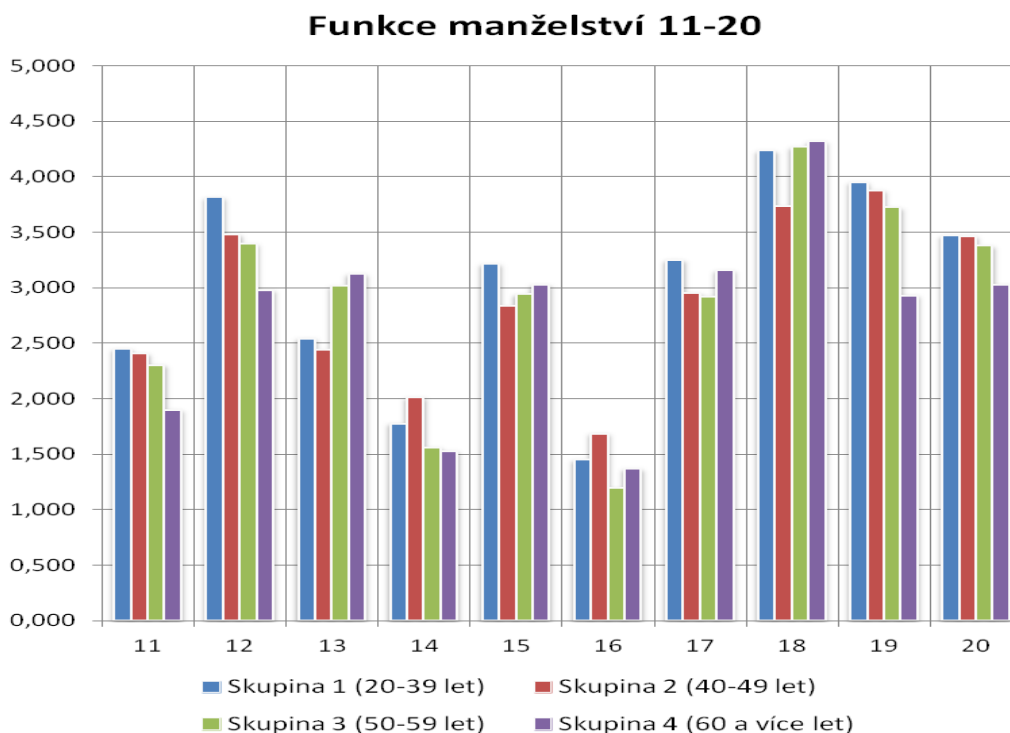
Graf 2

Průměrné odpovědi respondentů_Škála:

1 – Rozhodně souhlasím, 2 – Spíše souhlasím, 3 – Nevím, 4 – Spíše nesouhlasím, 5 – Rozhodně nesouhlasím

Graf 3

Průměrné odpovědi respondentů_Škála:

1 – Rozhodně souhlasím, 2 – Spíše souhlasím, 3 – Nevím, 4 – Spíše nesouhlasím, 5 – Rozhodně nesouhlasím

7.2. Testování hypotézy 2

Hypotéza 2 říká, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v jejich subjektivním hodnocení nutnosti splnění některých podmínek před sňatkem.

K otestování tohoto tvrzení byly jednotlivé položky druhého modulu (tedy otázky číslo 21 zaměřené na podmínky sňatku) podrobeny jednofaktorové analýze rozptylu, kdy hladina významnosti alfa byla upravena Bonferonniho korekcí. Počet položek a tedy i provedených analýz byl v tomto případě 13, proto výsledná hladina významnosti, která rozhodovala o signifikantnosti rozdílů v odpovědích respondentů v souvislosti s příslušností k dané skupině, byla stanovena na $\alpha = 0,00385$.

Z provedených analýz, kde byl grupovací proměnnou právě věk, který rozděloval respondenty do 4 skupin podle toho, do jakého intervalu spadali, vyplývá, že signifikantní rozdíly nacházíme u položek 1, 3, 8, 10, 11, 12 a 13.

Položka /1/ zní: „*Vlastní/partnerova finanční nezávislost (zajištění příjmů + např. už máme dost prostředků ke splnění naší představy o průběhu svatby).*“ Jednofaktorová ANOVA v tomto případě ukázala $F = 5,87$ a $p = 0,00065$. Tukeyův post hoc test upřesnil, že tento signifikantní rozdíl platí pro skupinu 1 a 4, u kterých se testové kritérium $p = 0,00047$ a bylo tedy rovněž menší než $\alpha = 0,00385$. Tento výsledek lze tedy interpretovat tak, že pro respondenty 20-39 let je finanční soběstačnost důležitější než pro respondenty starší 60 let.

Tabulka 9: položka 1 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00385$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	P
21_1	12,28	3	4,09	221,78	318	0,70	5,87	0,00065
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:21_1 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00385$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,10568	0,10131	0,00047	2,20			
2 {2}	0,10568		0,99862	0,41937	2,49			
3 {3}	0,10131	0,99862		0,56502	2,51			
4 {4}	0,00047	0,41937	0,56502		2,71			

Třetí položka, „Nalezení sama sebe (př. prostřednictvím vycestování do zahraničí...)“, vykazuje $F = 7,99$ a $p = 0,00004$. Tukeyův test pak ukazuje na rozdíl odpovědí první a čtvrté skupiny, kde $p = 0,00006 < \alpha = 0,00385$. Nalezení sama sebe ještě před sňatkem je pro účastníky výzkumu ve věku 20-39 let důležitější než pro účastníky ve věku 60 a více let.

Tabulka 10: položka 3 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00385$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	P
21_3	21,00	3	7,00	278,60	318	0,88	7,99	0,00004
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:21_3 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00385$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,01746	0,02044	0,00006	2,46			
2 {2}	0,01746		0,99908	0,50305	2,87			
3 {3}	0,02044	0,99908		0,63485	2,89			
4 {4}	0,00006	0,50305	0,63485		3,10			

U osmého sousloví, tedy „Vzájemné porozumění, snášenlivost, schopnost spolupracovat při řešení životních problémů“, nacházíme $F = 5,35$ a $p = 0,00132$. Tukeyův test tento signifikantní rozdíl staví mezi skupiny jedna a čtyři ($p = 0,00118$), což opět naznačuje, že vzájemné porozumění v partnerském vztahu a schopnost spolupráce je více důležitá pro respondenty 20-39 let než pro starší 60 let.

Tabulka 11: položka 8 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00385$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
21_8	3,60	3	1,20	71,25	318	0,22	5,35	0,00132
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:21_8 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00385$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,07196	0,89194	0,00118	1,18			
2 {2}	0,07196		0,52583	0,63501	1,35			
3 {3}	0,89194	0,52583		0,06718	1,24			
4 {4}	0,00118	0,63501	0,06718		1,45			

Desátá až třináctá položka mají následující znění a výsledky: Bod /10/ „*Pocit, že „nastal správný čas“ (psychická připravenost)*“ vykazoval $F = 11,20$ a $p = 0,00000$. Aplikace Tukeyova test znázornila signifikantní rozdíl v odpovědích první a druhé skupiny ($p = 0,00094$) a pak také v odpovědích první a čtvrté skupiny ($p = 0,00001$). Z toho můžeme usoudit, že pro první skupinu (20-39 let) je psychická připravenost statisticky významně důležitější než pro skupinu dvě (40-49 let) a čtyři (60 a více let).

Tabulka 12: položka 10 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00385$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
21_10	19,23	3	6,41	182,03	318	0,57	11,20	0,00000
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:21_10 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00385$					Průměry skupin		
	{1}	{2}	{3}	{4}				
1 {1}		0,00094	0,27911	0,00001		1,62		
2 {2}	0,00094		0,42890	0,44415		2,04		
3 {3}	0,27911	0,42890		0,01989		1,84		
4 {4}	0,00001	0,44415	0,01989			2,24		

U bodu /11/ „*Urovnání případných předchozích vztahových i majetkových závazků (např. vyrovnání se s exmanželem, expřítečkyní)*“ vyšlo $F = 4,75$ a $p = 0,00294$, ale Tukeyův test neukázal statisticky významný rozdíl mezi jednotlivými skupinami.

Tabulka 13: položka 11 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00385$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
21_11	17,52	3	5,84	390,75	318	1,23	4,75	0,00294
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:21_11 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00385$					Průměry skupin		
	{1}	{2}	{3}	{4}				
1 {1}		0,00719	0,10666	0,03840		1,85		
2 {2}	0,00719		0,92049	0,97988		2,38		
3 {3}	0,10666	0,92049		0,99434		2,25		
4 {4}	0,03840	0,97988	0,99434			2,31		

Položka /12/ „Vzájemná informovanost o zdravotním stavu, genetických odchylkách, finančním stavu vč. dluhů, exekucí atd.“ po podrobení jednofaktorové analýze rozptylu určila $F = 7,81$ a $p = 0,00005$. Tukeyův test pak stanovil jako významný rozdíl mezi skupinami 1 a 2 ($p = 0,00019$) a pak také mezi první a čtvrtou skupinou ($p = 0,00141$). Pro druhou (40-49 let) a čtvrtou (60 a více let) skupinu je vzájemná informovanost statisticky méně důležitá, než pro první skupinu (20-39 let).

Tabulka 14: položka 12 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00385$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
21_12	15,62	3	5,21	211,99	318	0,67	7,81	0,00005
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:21_12 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00385$					Průměry skupin		
	{1}	{2}	{3}	{4}				
1 {1}		0,00019	0,40890	0,00141		1,53		
2 {2}	0,00019		0,17317	0,98892		2,03		
3 {3}	0,40890	0,17317		0,32540		1,73		
4 {4}	0,00141	0,98892	0,32540			1,98		

Posledním bodem, u kterého byl zjištěn významný výsledek, byl /13/ „Absolvování zkušebního soužití s partnerem ještě než se vezmeme“. Zde se $F = 24,80$ a $p = 0,00000$. Provedený Tukeyův test prokázal signifikantní rozdíl mezi první a druhou skupinou ($p = 0,00001$), první a třetí skupinou ($p = 0,00001$) a první a čtvrtou skupinou ($p = 0,00001$). Výsledky interpretujeme tak, že pro respondenty ve věku 20-39 let je manželství na zkoušku před sňatkem statisticky významně důležitější, než pro zbylé tři skupiny respondentů.

Tabulka 15: položka 13 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00385$								
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p	
21_13	57,46	3	19,15	245,58	318	0,77	24,80	0,00000	
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:21_13 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00385$					Průměry skupin			
	{1}	{2}	{3}	{4}					
1 {1}		0,00001	0,00001	0,00001		1,80			
2 {2}	0,00001		0,85893	0,08165		2,46			
3 {3}	0,00001	0,85893		0,45018		2,58			
4 {4}	0,00001	0,08165	0,45018			2,82			

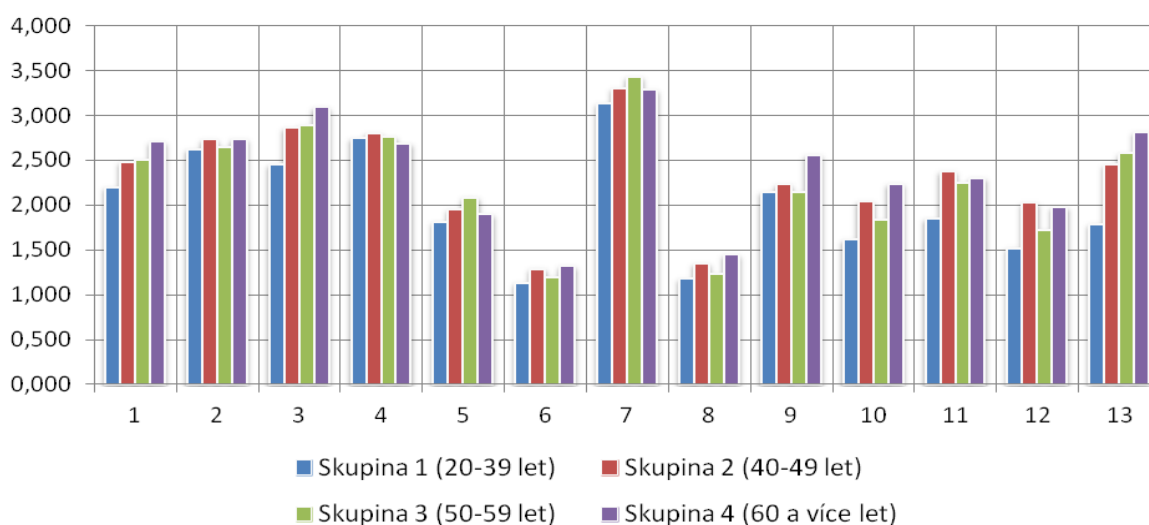
Mezi první a čtvrtou skupinou, tzn. mezi respondenty 20-39 let a 60 a více let, nacházíme statisticky významné rozdíly v položkách 1, 3, 8, 10, 12 a 13. Tyto výsledky nás opravňují přijmout hypotézu 2:

Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v jejich subjektivním hodnocení nutnosti splnění některých podmínek před sňatkem.

Pro grafické znázornění průměrných odpovědí respondentů uvádíme histogram, na kterém jsou zmiňované rozdíly mezi skupinami patrné.

Graf 4

Podmínky sňatku

Škála odpovědí: 1 - Zásadní (nezbytná), 2 - Důležitá, 3 - Málo důležitá, 4 - Bezvýznamná

Na základě provedených analýz můžeme tedy spolu s jejich porovnáním s grafem říct, že ve srovnání s ostatními skupinami je pro skupinu 1, tzn. respondenty od 20 do 39 let, víc důležitá vlastní/partnerova finanční nezávislost, nalezení sama sebe, vzájemné porozumění a snášenlivost s partnerem, vzájemná informovanost o sobě (ať už jde o zdravotní stav, genetické předpoklady nebo dluhy) a dosažení pocitu, že „nastal správný čas“ oženit se či vdát se. Největší rozdíl mezi skupinou jedna a ostatními skupinami je patrný u poslední položky, což ukazuje na fakt, že je pro ni velmi důležité před sňatkem absolvovat tzv. manželství na zkoušku, resp. nesezdané soužití se záměrem budoucího sňatku.

7.3. Testování hypotézy 3

Hypotéza 3 říká, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých motivech ke sňatku. Jako u testování druhé hypotézy, byly i v tomto případě použity jednofaktorové ANOVY a hladina významnosti alfa byla poupravena Bonferroniho korekcí. Položek v modulu zaměřeném na motivaci k manželství bylo 12, nicméně poslední - z důvodu jejího zařazení jako možnosti podat i jinou odpověď než předem nadefinované – jsme vynechali a v na konci této podkapitoly jen uvedeme odpovědi respondentů na ni jako na „Jiné“. Hladina významnosti alfa tedy byla stanovena podílem $0,05/11$ na $\alpha = 0,00454$.

Signifikantní výsledky byly nalezeny u šesté a jedenácté položky. První z nich /6/ „*Těhotenství (aby se již počaté dítě narodilo v manželství)*“ vykazovala $F = 6,40$ a $p = 0,00032$. Tukeyův post hoc test blíže specifikoval tento rozdíl na skupinu jedna a tři ($p = 0,00048$) a pak také na skupinu tři a čtyři ($p = 0,00360$). Pro respondenty ze třetí skupiny (50-59 let) je narození počatého dítěte do manželství statisticky významnějším motivem ke sňatku než pro respondenty skupiny jedna (20-39 let) a čtyři (60 a více let).

Tabulka 16: položka 6 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00454$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	P
22_6	3,12	3	1,04	51,67	318	0,16	6,40	0,00032
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:22_6 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00454$					Průměry skupin		
	{1}	{2}	{3}	{4}				
1 {1}		0,11478	0,00048	1,00000		0,15		
2 {2}	0,11478		0,35072	0,22937		0,28		
3 {3}	0,00048	0,35072		0,00360		0,40		
4 {4}	1,00000	0,22937	0,00360			0,15		

U druhého výroku /11/ „Zabezpečení dětí (citové, materiální, finanční) a zajištění jejich zdárného vývoje“ bylo $F = 5,37$ a $p = 0,00129$. Testové kritérium $p = 0,00093$ u Tukeyova testu ukazuje na statisticky významný rozdíl mezi první a druhou skupinou. Motiv zabezpečení dětí a jejich zdárný vývoj je statisticky více zastoupený u první skupiny (20-39 let) než u druhé skupiny (40-49 let).

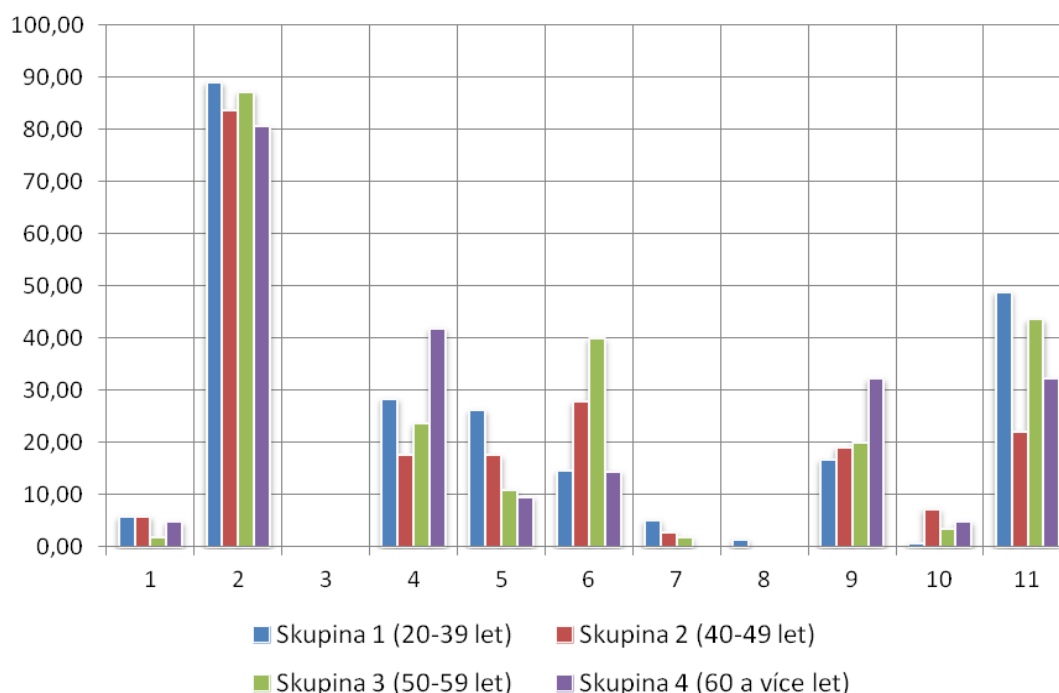
Tabulka 17: položka 11 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00454$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	P
22_11	3,70	3	1,23	73,00	318	0,23	5,37	0,00129
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:22_11 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00454$					Průměry skupin		
	{1}	{2}	{3}	{4}				
1 {1}		0,00093	0,90139	0,10510		0,49		
2 {2}	0,00093		0,06251	0,61903		0,22		
3 {3}	0,90139	0,06251		0,57438		0,44		
4 {4}	0,10510	0,61903	0,57438			0,32		

Protože ani jeden výsledek analýzy rozptylu nepotvrdil signifikantní rozdíl mezi první a čtvrtou skupinou **zamítáme hypotézu 3**, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých motivech ke sňatku.

Graf 5

Motivace k manželství

Procentuální vyjádření odpovědi jednotlivých skupin

Na Grafu 5 jsou znázorněny procentuální odpovědi jednotlivých skupin. Je evidentní, že téměř 90% odpovědí u první a třetí skupiny a cca 80% odpovědí u druhé a čtvrté skupiny se týkalo motivace ke sňatku obsahující emoční vazbu k partnerovi, lásku, pocit sounáležitosti a získání bezpečného zázemí. Naopak důvody sňatku jako zisk hmotného majetku, peněz, popularity, společenské prestiže nebo sociálního statusu nebyly ani u jedné skupiny zastoupeno vůbec. Položka /4/ „*Tradice (nejdříve manželství, pak plození dětí)*“ nedosáhla na $\alpha = 0,00454$ statistické významnosti, nicméně její výsledné $p = 0,01707$. Z grafu ale vnímáme, že nejfrekventovaněji na ni odpovídala čtvrtá skupina, nejméně pak skupina druhá. Stejně tak u položky /5/ „*Právní výhody (majetkové uspořádání manželů, určení otcovství, upravení podmínek pro dědictví, přístup k informacím o partnerovi např. v nemocnici atd.)*“ bylo $p = 0,01266 < \alpha = 0,00454$, ale graf naznačuje, že motivována právními výhodami manželství je více první skupina.

Položka /12/ zahrnovala „*Jiné*“, kde někteří respondenti sami jako motivaci k manželství udávali např.: zisk družstevního bytu, tlak partnera, bydlení v jednom městě, další krok ve vztahu nebo že respondent neměl funkční rodinu.

Statisticky významné výsledky se týkaly položek šest a jedenáct. Lze tedy soudit, že těhotenství, resp. narození již počatého dítěte v manželství, bylo nejdůležitější pro třetí skupinu (tj. 50-59 let). Podstatně méně důležité bylo pro skupinu 1 (20-39 let) a 4 (60 a více let). Pro první skupinu je naopak velmi důležité manželství s partnerem na zkoušku, přičemž signifikantní rozdíl v této motivaci je mezi ní a druhou skupinou (40-49 let).

7.4. Testování hypotézy 4

Čtvrtá hypotéza udává, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých očekáváních od manželství. I zde byly jednotlivé položky této otázky testovány jednofaktorovou analýzou rozptylu s Bonferroniho korekcí. Jednalo se o polootevřenou otázku, kde poslední sedmnáctá položka nabízela respondentovi možnost uvést odpověď, která by nebyla obsažena v předcházejícím výčtu, takže nebyla analýze podrobena. Odpovědi na ni uvádíme ke konci této podkapitoly. Výsledné p hodnoty prvních šestnácti položek jsme pak porovnávali s hladinou významnosti $\alpha = 0,00313$ (protože $0,05/16 = 0,00313$).

Analýza rozptylu určila jako signifikantní položku /5/ „Společné řešení problémů, sdílení starostí („Víc hlav víc ví“)" s $F = 4,75$ a $p = 0,00295$. Tukeyův post hoc test ukázal významný rozdíl mezi skupinou dvě a čtyři, u kterých bylo $p = 0,00139 < \alpha = 0,00313$. Znamená to, že u čtvrté skupiny (60 a více let) je v porovnání se skupinou dvě (40-49 let) statisticky významně více zastoupena odpověď „společné řešení problémů“.

Tabulka 18: položka 5 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00313$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	P
23_5	2,30	3	0,77	51,34	318	0,16	4,75	0,00295
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:23_5 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00313$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,18827	0,86259	0,10407	0,80			
2 {2}	0,18827		0,77957	0,00139	0,68			
3 {3}	0,86259	0,77957		0,05213	0,75			
4 {4}	0,10407	0,00139	0,05213		0,94			

Významnou byla také položka /6/ „Právní ochrana (právní úprava dědictví a majetku manželů, určení otcovství, přístup k informacím o partnerovi...)“, $F = 9,59$ a $p = 0,00000$. Tukeyův test pak určil signifikantní rozdíl mezi skupinou jedna a tři s $p = 0,00282$ a mezi skupinou jedna a čtyři s $p = 0,00001$. Můžeme tedy říct, že respondenti skupiny 1 (tzn. 20-39 let) uváděli statisticky významně více těchto odpovědí než respondenti ze skupiny tři (50-59 let) a čtyři (60 a více let).

Tabulka 19: položka 6 – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,00313$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
23_6	4,64	3	1,55	51,26	318	0,16	9,59	0,00000
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:23_6 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,00313$					Průměry skupin		
	{1}	{2}	{3}	{4}				
1 {1}		0,07228	0,00282	0,00001		0,35		
2 {2}	0,07228		0,70202	0,11417		0,21		
3 {3}	0,00282	0,70202		0,71349		0,13		
4 {4}	0,00001	0,11417	0,71349			0,05		

Na základě výsledku u položky šest (očekávání právní ochrany od manželství), který udává, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou jedna a čtyři, přijímáme čtvrtou hypotézu:

Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých očekáváních od manželství.

Blízko $\alpha = 0,00313$ byla také položka /4/ „Nutnost dělat ústupky, kompromisy“, kde jak můžeme z grafu vidět, je nejvýrazněji zastoupena první skupina. Tento výrok dosáhl v jednofaktorové analýze rozptylu $F = 4,35$ a $p = 0,00504$. Z grafu je také evidentní vysoké procentuální zastoupení odpovědí číslo dva, pět, třináct, patnáct a šestnáct, proto se na ně nyní krátce zaměříme. Položka /2/ „Emoční opora, možnost se svěřit, intimita, naslouchání bez hrozby výsměchu, opora a porozumění ze strany partnera, sdílení zážitků a emocí...“ se vyskytovala skoro u 70% respondentů druhé skupiny a u ostatních skupin dokonce z více jak 80%. Podobně vysokých hodnot dosahovala /5/ zahrnující společné řešení problémů a sdílení starostí, kde více jak 90% lidí starších 60 let zvolilo tuto odpověď a naopak ji zvolilo méně

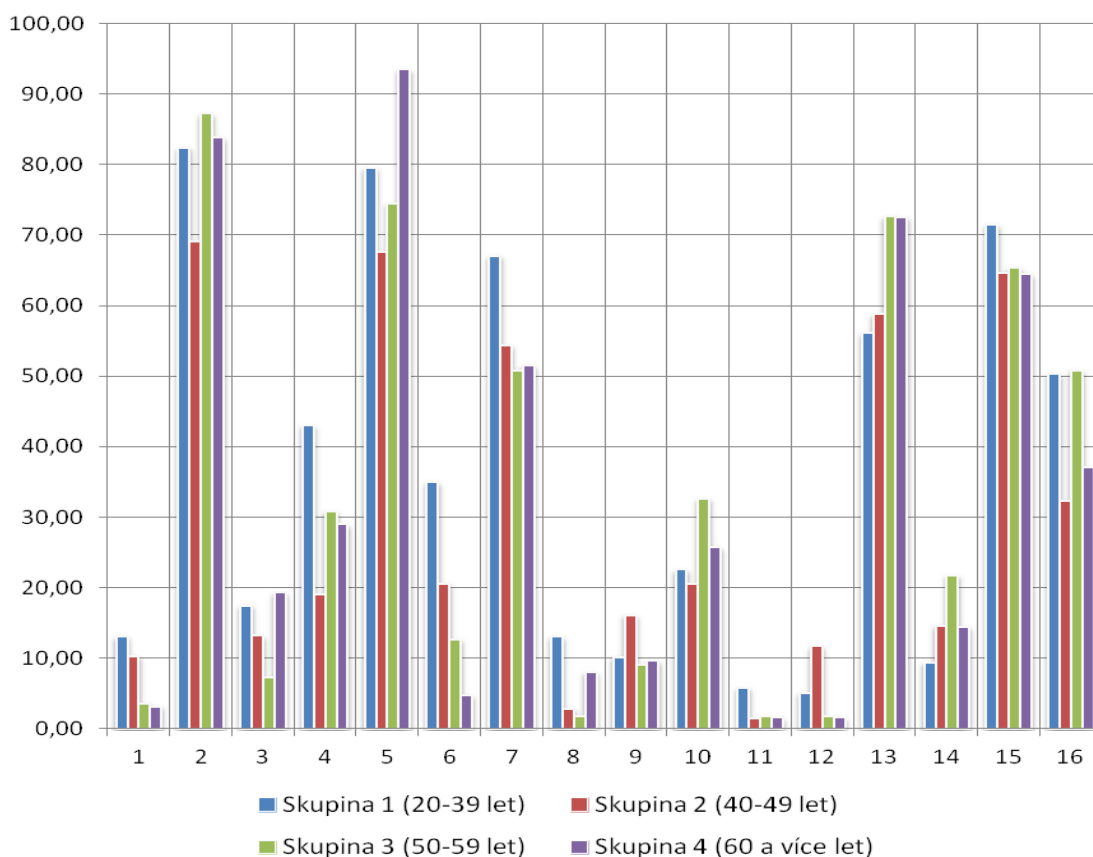
než 70% respondentů v intervalu 40-49 let. Rozdíl mezi těmito skupinami byl signifikantní na hladině $\alpha = 0,00313$.

Kolem 50% respondentů posledních třech skupin očekávalo od manželství, že se stane důkazem prohloubení vztahu s partnerem, bude symbolem jeho posunutí na další úroveň, nicméně u nejmladší skupiny byly tyto odpovědi zastoupeny častěji (70%). Významnými pro respondenty byly také položky /13/ týkající se výchovy dětí a zachování rodu nebo /15/ „Věrnost partnera/ky a zároveň poskytnutí dostatečné svobody, projevy lásky, rozhovory o vzájemných citech a vztahu, myšlenkách, plánech, uspokojování potřeb“. Nad 50% respondentů skupiny 1 (20-39 let) a 3 (50-59 let) vyjádřilo své očekávání týkající se /16/ přetrvávajícího sexuálního zájmu partnera/ky (u druhých dvou skupin se tato odpověď vyskytla u méně než 40%).

Na položku /17/ „Jiné“ odpovídali dva respondenti, že neměli žádná očekávání od manželství, jeden z nich odpověď upřesnil, že od manželství nemá žádná očekávání navíc oproti tomu, co očekává od životní partnerky. Jiný respondent uvedl, že manželství se pro něj rovná zodpovědnosti.

Graf 6

Očekávání od manželství

Procentuální vyjádření odpovědí jednotlivých skupin

7.5. Testování hypotézy 5

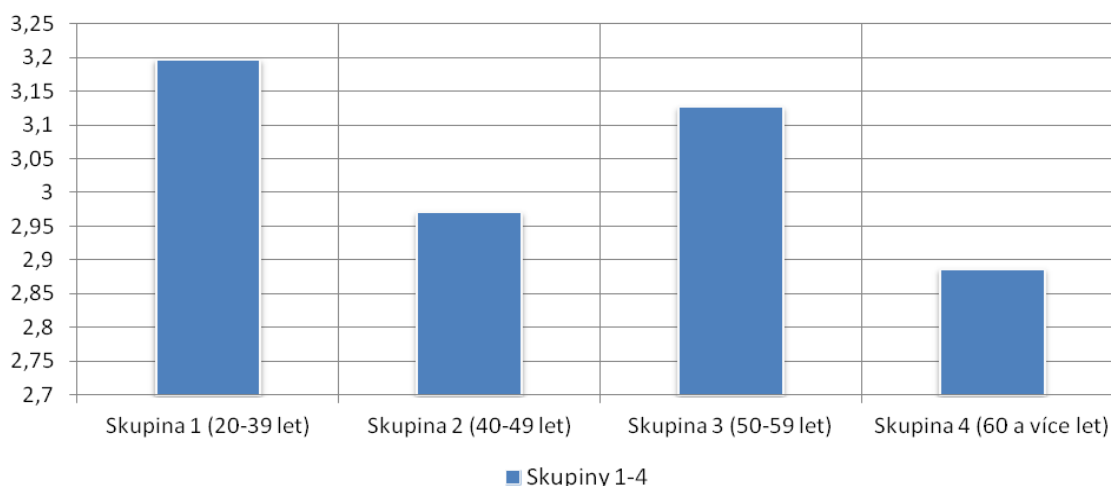
Hypotéza 5 říká, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v komunikaci s partnerem o svých potřebách a přáních. K jejímu otestování byla použita jednofaktorová analýza rozptylu, která stanovila $F = 2,14$ a $p = 0,09511$. Hodnota p byla vyšší než hladina významnosti $\alpha = 0,05$, proto **zamítáme hypotézu 5**. Výsledek interpretujeme tak, že mezi jednotlivými skupinami není statisticky významný rozdíl, co se komunikace o potřebách a přáních týče. Přestože mezi skupinami se nepotvrdil signifikantní rozdíl, můžeme si na grafu povšimnout, že nejvýše skórovala nejmladší skupina, která se svým partnerem o těchto záležitostech komunikuje o něco více než skupina nejstarších respondentů skórující nejnižše.

Tabulka 20: modul 5 – ANOVA

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	P
24	4,58	3	1,53	226,98	318	0,71	2,14	0,09511

Graf 7

Komunikace o potřebách, přáních

Zprůměrované odpovědi respondentů na ose y:

1 – Nikdy jsme se o tom nebavili

2 – Ano, ale partner/ka svůj přístup nijak nezměnil/a

3 – Občas na toto téma přijde řeč, pomáhá nám to získat náhled na to, jak se oba ve vztahu cítíme, jak nás uspokojuje

4 – Hovoříme na toto téma velmi často a otevřeně, společně řešíme své potřeby a přání, včetně možných způsobů jejich naplnění

7.6. Testování hypotézy 6

Šestá hypotéza říká, že existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých rozděleních rolí v manželství. Položky dotýkající se této problematiky byly zahrnuty do posledního, šestého modulu. Všech dvacet jich bylo podrobeno analýze hlavních komponent, s rotací Varimax a s vlastním číslem > 1. Zredukovány byly na 4 hlavní komponenty (faktory), které jsou znázorněny a pojmenovány v Tabulce 21.

Tabulka 21

Rotated Component Matrix^a

	Component				
	1. Domácí práce	2. Péče o děti	3. Finanční zajištění rodiny a kariéra	4. Aktivní zájem na naplnění svých potřeb	5
@25_1	-,005	-,082	,731	,018	-,192
@25_2	,225	,779	-,045	,010	,053
@25_3	,720	,182	-,022	,060	-,090
@25_4	-,012	,035	,777	,137	-,027
@25_5	,062	-,118	,151	,686	-,116
@25_6	,228	,731	,145	-,001	-,041
@25_7	,058	,437	,087	,432	,104
@25_8	,150	,097	,643	-,008	,193
@25_9	,019	,284	,252	,253	-,563
@25_10	,032	,278	,632	,142	,211
@25_11	,763	,168	,115	,013	-,093
@25_12	,580	,462	-,086	-,049	-,028
@25_13	,352	,416	,182	,001	,329
@25_14	,468	,579	,169	-,043	-,056
@25_15	,119	,319	,344	,191	,603
@25_16	,805	,046	,040	-,022	,038
@25_17	,591	,178	,134	-,124	,202
@25_18	-,122	,054	-,050	,688	-,042
@25_19	,693	,137	-,032	,062	,208
@25_20	,041	,040	,207	,572	,427

Extraction Method: Principal Component Analysis,
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
 a. Rotation converged in 5 iterations.

Výsledkem analýzy hlavních komponent byly následující 4 faktory. První z nich byl sycen položkami /3/ „Velký jarní/vánoční či jiný úklid (mytí oken, vyčištění sedačky, smýčení celého domu apod.)“, /11/ „Pravidelný úklid (vynášení odpadků, utírání prachu, luxování apod.)“,

/12/ „Péče o děti ve smyslu jejich nakrmení, koupání, oblékání a převlékání, utírání zadečků atd.“, /16/ „Praní, žehlení“, /17/ „Nákup potravin“ a /19/ „Vaření“. Označili jsme jej **domácí práce**.

Druhý faktor jsme pojmenovali **péče o děti**, protože je sycený položkami /2/ „Výchova dětí“, /6/ „Čas strávený s dětmi - hraní si, čtení, vyprávění, procházky, skotačení...“ a /14/ „Učení se s dětmi, jejich denní příprava do školy, svačiny apod.“, které se týkají právě starání o děti.

Třetí faktor představuje položky /1/ „Finanční zajištění rodiny, vydělávání peněz“, /4/ „Úsilí o profesní kariéru“, /8/ „Starost o rodinný rozpočet (co můžeme kdy pořídít a co ne)“ a /10/ „Úsilí o další vzdělávání a seberozvíjení se“. Jsou zaměřeny primárně na kariérní růst, sebezdokonalování se a finanční hledisko, proto jsme je souhrnně nazvali **finanční zajištění rodiny a kariéra**.

Čtvrtý faktor jsme označili jako **aktivní zájem na naplnění svých potřeb**, protože zahrnuje výroky /5/ „Pěstování vlastních koníčků“, /18/ „Iniciativa v intimním životě (zájem na uspokojení svých sexuálních potřeb či představ)“ a /20/ „Udržování společenských kontaktů (př. návštěva přátel, restauračního zařízení či baru; posezení v kavárně apod.)“.

První faktor – domácí práce vykazoval $F = 3,95$ a $p = 0,00866$. Jedná se o statisticky významný výsledek na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, proto byl proveden Tukeyův test. Byl zjištěn signifikantní rozdíl mezi skupinou jedna a čtyři, kde $p = 0,00328$. Čtvrtá skupina (60 a více let) tedy v porovnání se skupinou jedna (20-39 let) více přisuzuje oblast domácích prací spíše ženám (tzn. směrem k tradičnímu rozdělení rolí).

Tabulka 22: faktor domácí práce – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
V1	11,54	3	3,85	309,46	318	0,97	3,95	0,00866
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:V1 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,77342	0,73840	0,00328	-0,16			
2 {2}	0,77342		0,99948	0,12631	-0,02			
3 {3}	0,73840	0,99948		0,20175	0,00			
4 {4}	0,00328	0,12631	0,20175		0,36			

U péče o děti jako druhého faktoru nebyl analýzou rozptylu nalezen statisticky významný rozdíl, neboť $F = 0,63$ a $p = 0,59648 > \alpha = 0,05$. Jednotlivé skupiny se mezi sebou v odpovědích neliší.

Tabulka 23: faktor péče o děti – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
V2	1,89	3	0,63	319,11	318	1,00	0,63	0,59648

Signifikantní výsledek byl zaznamenán u třetího faktoru – finanční zajištění rodiny a kariéra, kde $F = 2,68$ a $p = 0,04705$. Hodnota p je nicméně tak těsně pod hladinou významnosti $\alpha = 0,05$, že provedený Tukeyův post hoc test nenalezl žádný statisticky významný rozdíl mezi konkrétními skupinami. Jejich odpovědi se tedy výrazněji neliší.

Tabulka 24: faktor finanční zajištění rodiny a kariéra – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
V3	7,91	3	2,64	313,09	318	0,98	2,68	0,04705
Věk	Tukeyův HSD test; proměn.:V3 (Data Bc 2) Označ. rozdíly jsou významné na hlad. $p < ,05000$							
	{1}	{2}	{3}	{4}	Průměry skupin			
1 {1}		0,14815	0,09639	0,31239	-0,18			
2 {2}	0,14815		0,99059	0,99182	0,13			
3 {3}	0,09639	0,99059		0,94227	0,19			
4 {4}	0,31239	0,99182	0,94227		0,08			

Čtvrtý faktor - aktivní zájem na naplnění svých potřeb - dosáhl $F = 2,35$ a $p = 0,07284$. Výsledek není na $\alpha = 0,05$ signifikantní, tzn. mezi odpověďmi skupin není významný rozdíl.

Tabulka 25: faktor aktivní zájem na naplnění svých potřeb – ANOVA a Tukeyův test

Proměnná	Analýza rozptylu (Data Bc 2) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
V4	6,95	3	2,32	314,05	318	0,99	2,35	0,07284

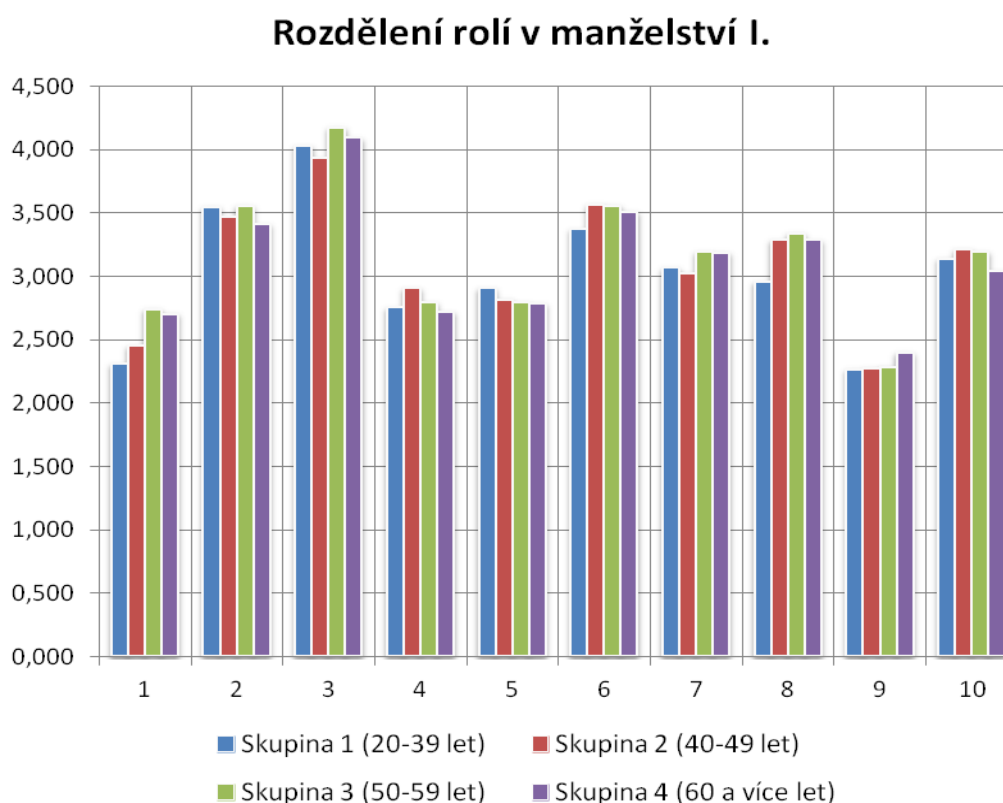
Závěrem lze tedy říct, že protože jsme našli signifikantní rozdíl mezi skupinou jedna a čtyři u faktoru domácích prací, můžeme přijmout šestou hypotézu:

Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých rozděleních rolí v manželství.

Rozložení průměrných odpovědí první až čtvrté skupiny je znázorněno na Grafech 8 a 9. Z grafů i výsledků analýz vyplývá, že ve vztazích respondentů přetrvává (přetrvávalo) spíše tradiční rozdělení rolí, kdy se žena věnuje domácnosti a muž finančnímu zabezpečení rodiny.

Žena také zastává dominantní pozici při péči o dítě, ať už jde o jeho krmení, umývání, přípravu do školy či obecně trávení času. K těmto úkonům jí v současné době často přibývá i zaměstnání, kdy svým platem přispívá k rodinnému rozpočtu. Role hlavního živitele rodiny však nadále zůstává muži.

Graf 8

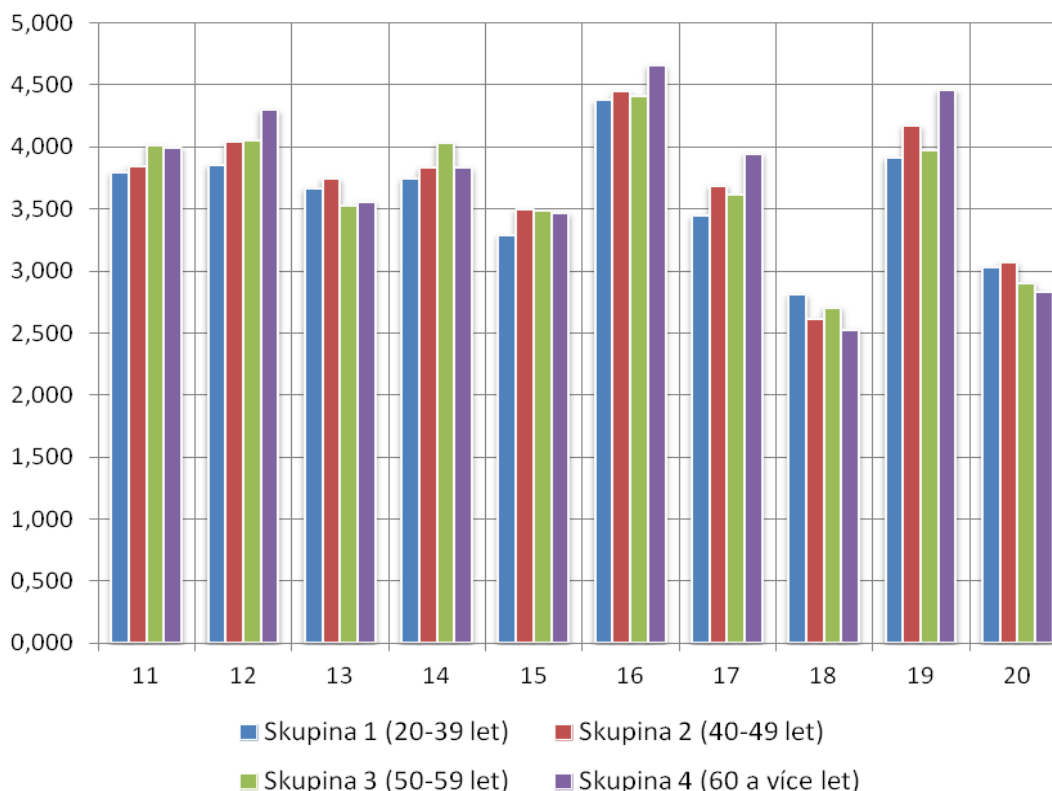

Průměrné odpovědi respondentů _Škála:

1 – Obvykle muž, 2 – Spíše muž, 3 – Oba stejně, 4 – Spíše žena, 5 – Obvykle žena

Graf 9

Rozdělení rolí v manželství II.

Průměrné odpovědi respondentů _Škála:

1 – Obvykle muž, 2 – Spíš muž, 3 – Oba stejně, 4 – Spíš žena, 5 – Obvykle žena

7.7. K platnosti hypotéz

Přijímáme H 1 na hladině významnosti $\alpha = 0,05$: **Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) ve vnímání některých z funkcí manželství.** Mezi první a druhou (40-49 let) skupinou a mezi první a třetí (50-59 let) skupinou je statisticky významný rozdíl v emocionální funkci manželství. Tento rozdíl říká, že první a třetí skupina víc zastávají emocionální funkci manželství než skupina ve věku 40-49 let. Faktor výchovy dětí se ukázal být signifikantně rozdílný u skupin jedna a tři, jedna a čtyři i u skupin dva a čtyři. To znamená, že obecně pro respondenty ve věku 50-59 let je funkce výchovy dětí více spojena s manželstvím než pro respondenty 20-39 let. Současně je pro respondenty 60 a více let tato funkce ještě výraznější než u zbylých třech skupin. Rozdílnost utilitárního faktoru se ukázala mezi skupinami 20-39 let a 60 a více let, pak u 40-49 let a 60 a více let a i mezi skupinami 50-59 let a 60 a více let. Tento rozdíl vyjadřoval, že nejvíc praktické výhody se s manželstvím nejvíce spojí nejstarší skupině a s věkem toto vnímání pozitiv manželství postupně klesá.

Přijímáme H 2 na hladině významnosti $\alpha = 0,00385$: **Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v jejich subjektivním hodnocení nutnosti splnění některých podmínek před sňatkem.** Výsledky ukazují, že pro nejmladší skupinu je oproti ostatním třem důležitější finanční soběstačnost partnerů, nalezení sama sebe např. prostřednictvím cestování, dále pak vzájemné porozumění s partnerem, snášenlivost nebo schopnost spolupracovat při řešení problémů. Oproti ostatním bylo pro tyto respondenty více zásadní si napřed soužít s partnerem vyzkoušet (tzv. manželství na zkoušku), svou roli hrála také psychická připravenost a zralost k manželství plus vzájemná informovanost o zdravotním stavu a finanční situaci.

Zamítáme H 3: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých motivech ke sňatku. Nenašli jsme statisticky významné výsledky na hladině významnosti $\alpha = 0,00454$ pro skupiny jedna a čtyři. Signifikantní rozdíl byl ale nalezen mezi první a třetí (50-59 let) skupinou a také mezi třetí a čtvrtou skupinou, kde respondenti právě ve věku 50-59 let nejvíce volili těhotenství (aby se již počaté dítě narodilo v manželství) jako jednu ze svých tří hlavních motivací k sňatku. Jejich odpovědi sahaly k zastoupení až 40% skupiny, zatímco u první a čtvrté skupiny tuto položku volilo jen necelých 15%. Rozdíl byl také zaznamenán mezi skupinami jedna a dvě (40-49 let) v položce zabezpečení dětí a zajištění jejich zdárného vývoje, která byla pro 50% respondentů ve věku 20-39 let motivací pro sňatek, zatímco respondenty ve věku 40-49 let děti motivovaly jen z 20%, tedy v porovnání se všemi skupinami nejméně.

Přijímáme H 4: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých očekáváních od manželství. Výsledky jsou signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,00313$. Druhá (40-49 let) a čtvrtá skupina se statisticky významně lišily v četnosti odpovědí na položku společné řešení problémů a sdílení starostí, kde více jak 90% respondentů nad 60 let uvádělo tato očekávání od manželství, zatímco z druhé skupiny respondentů ve věku 40-49 let volilo tuto odpověď cca 70%. Signifikantní rozdíly byly také nalezeny mezi skupinami 20-39 let a 50-59 let i mezi skupinami 20-39 let a 60 a více let u položky týkající se právní ochrany, kterou manželství poskytuje. Nejvíce ji volili respondenti 20-39 let (cca 35%), následně lidé 50-59 let (nad 10%) a nejméně nejstarší čtvrtá skupina (5%).

Zamítáme H 5: Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v komunikaci s partnerem o svých potřebách a přáních.

Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ nebyl nalezen signifikantní rozdíl v odpovědích jednotlivých skupin. Z jejich grafického zpracování nicméně vyplývá, že nejstarší skupina je v této oblasti méně otevřená než skupina první nebo třetí.

Přijímáme H 6 na hladině $\alpha = 0,05$: **Existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinou 1 (věk 20-39 let) a skupinou 4 (věk 60 a více let) v některých rozděleních rolí v manželství.** Analýzou hlavních komponent byly rozlišeny 4 hlavní faktory, kde pro první z nich – domácí práce – vyšel statisticky významný rozdíl u skupin jedna a čtyři. Ukázal, že respondenti nad 60 let více přisuzovali domácí práce ženám, na rozdíl od respondentů ve věku 20-39 let. Jejich odpovědi měly naopak tendenci tíhnout blíže k rovnému dělení povinností mezi muže a ženu. Pro faktor péče o děti nevyšel signifikantní rozdíl mezi skupinami, tato role stále náleží více ženám jako matkám než mužům, a stejně tak nevyšel významný výsledek ani pro faktor aktivního zájmu na naplnění potřeb, přestože nepatrné změny graficky zaznamenány jsou. Například co se týče iniciativy v intimním a sexuálním životě manželů, odpovědi nejmladší skupiny se blížily ke středu, tzn. k rovnoprávnému rozdělení rolí, zatímco odpovědi ostatních skupin zůstávaly blíže tradičnímu rozdělení, kde má v této oblasti hlavní úlohu muž. Posledním zkoumaným faktorem bylo finanční zajištění rodiny a budování kariéry, kde sice vyšel statisticky významný výsledek na hladině $\alpha = 0,05$, nicméně následný Tukeyův post hoc test už neukázal konkrétní rozdíl mezi skupinami. Z grafického znázornění průměrných odpovědí nicméně můžeme vidět, že zde zůstává hlavní role mužům.

8. Diskuze

V rámci této kapitoly zhodnotíme ze širší perspektivy naše výsledky, uvedeme je do souvislostí a porovnáme s dosavadními výzkumy. Zároveň vysvětlíme, proč jsme si zvolili náš konkrétní výběrový soubor, s jakými obtížemi jsme se sekávali i jaké jsou nedostatky našeho výzkumu a jeho metodiky.

Naše předpoklady, na kterých jsme tento výzkum založili, vycházely z teorií a výzkumů primárně tuzemských autorů. Bylo nastíněno, že sexuální revolucí, emancipací ženy, rozmachem antikoncepce, společenskou změnou a dalšími faktory byla odstartována i změna dotýkající se manželského chování. Konkrétně se jednalo o oblasti funkce manželství, podmínek k manželství, motivací k manželství, očekávání od manželství, otevřenosti partnerů vůči sobě – jejich intenzivnější zaměření i na své potřeby, a rolí žen a mužů v manželství.

Historie ukazuje, že dříve plnilo manželství funkci ekonomickou, kdy se měl dceři vybrat takový ženich, který by uměl rodinu zaopatřit, a synovi naopak taková nevěsta, která by byla schopnou hospodyňkou a vytvářela mu domov. Pro rodiče bylo budoucí zabezpečení jejich dětí (hlavně z materiálního hlediska) prioritou, a pokud se vyvolení měli rádi, bylo to bráno jako výhodný bonus pro mladé snoubence. Tento princip výhodnosti manželství by se dal přirovnat k utilitární funkci manželství, která nám vyšla jako jeden z faktorů po provedení analýzy hlavních komponent u prvního modulu otázek dotazníku. Zde byl právě tento faktor sycen výroky, které se týkaly jakési výhodnosti být ženatý či vdaná, právního ukotvení manželství včetně úpravy vztahů a povinností (ať už za běžného fungování páru nebo v situacích rozvodu, úmrtí atp.). Významný rozdíl u této funkce vyšel mezi skupinami jedna (20-39 let) a čtyři (60 a více let), dva (40-49 let) a čtyři (60 a více let) a mezi skupinami tři (50-59 let) a čtyři (60 a více let). Z tohoto výsledku se dá vyvodit, že praktické výhody se s pojmem manželství nejvíce vybavují respondentům 60 a více let a s klesajícím věkem klesá i toto vnímání či uvědomění. Je důležité zmínit, že tento pokles je doprovázen i úbytkem materiálních výhod manželství, ať už jde o větší zvýhodnění při poskytování půjček, příspěvků od státu, hledání či pořizování si bydlení atp.

Pod vlivem křesťanství se stovky let rýsovala hlavní funkce manželství, která zahrnovala výchovu dětí. Naše výsledky ukazují, že zůstává zachována dodnes, což odpovídá závěrům profesora Popenoe (2009) a Lagmeiera a Krejčřiové (2006), kteří ji považují za jednu z hlavních funkcí manželství. Nalezli jsme signifikantní rozdíly mezi skupinou jedna (20-39 let) a tři (50-59 let), jedna (20-39 let) a čtyři (60 a více let) i skupinami dva (40-49 let) a čtyři (60 a více let). Pro respondenty 50-59 let je výchova dětí s manželstvím spojena více než pro respondenty 20-39 let, ale pro nejstarší skupinu ve věku 60 a více let je zdůraznění

této funkce oproti prvním třem skupinám nejvýraznější. Tento výsledek bychom mohli dát do souvislosti s Drápalovým (2013) tvrzením, že změny v oblasti manželství mají dopad hlavně na děti. Jedná se o logické vyústění současného přístupu společnosti, která nevidí manželství jako nezbytnou podmínku pro výchovu dětí, čímž jsou podporována jak nesezdaná soužití, tak nárůst počtu mimomanželsky narozených dětí.

Nově se významnou stala funkce emocionální, kdy manželství slouží hlavně k vyjádření hloubky a intimity vztahu partnerů, vzájemné stvrzení lásky a náklonnosti a poskytnutí zázemí. Analýza tohoto faktoru ukázala rozdíl mezi první (20-39 let) a druhou (40-49 let) skupinou i mezi první (20-39 let) a třetí (50-59 let) skupinou. Účastníci výzkumu ve věku 20-39 let a 50-59 let se tedy významně více oproti druhé skupině (40-49 let) kloní k emocionální funkci manželství, což potvrzuje výsledky již provedených průzkumů, které vyzdvihují soudobé manželství jako primárně emocionální záležitost. Langmeier a Krejčířová (2006) považují spokojené manželství za prostředek k osobnímu štěstí, pocitu smysluplnosti, Vágnerová (2008) mu přiřazuje podíl na uspokojení nejrůznějších psychických potřeb.

Stejně jako se pozměnily funkce manželství, změnily se i podmínky k jeho uzavření. V minulosti tato kritéria kladla církev, rodiče a morálka obecně, kdy šlo např. o stálé zaměstnání (zdroj financí, obživy), druh vyznávaného náboženství nebo trvalé bydliště. Dnes si každý člověk tyto podmínky určuje sám. Jediné, co musí ze zákona dodržet, je zletilost a právní způsobilost. Tuto situaci Drápal (2013) kritizuje, nicméně výsledky faktorových analýz ji potvrzují. Naznačují změnu vnímání vlastní či partnerovy finanční nezávislosti jako podmínky ke sňatku, kdy největší rozdíl byl nalezen mezi nejmladší (20-39 let) a nejstarší skupinou (60 a více let). Pro respondenty ve věku 20-39 let je tedy finanční soběstačnost důležitější než pro respondenty 60 a více let. Tento rozdíl mezi těmito dvěma věkovými kategoriemi se odráží i v dalších oblastech např. ve vnímání potřeby najít sama sebe předtím, než člověk vstoupí do závažnějšího vztahu, který by omezil jeho svobodu, nebo u podmínky vzájemného porozumění, snášenlivosti a schopnosti spolupracovat při řešení problémů (významnost této konkrétní položky potvrzuje závěry Giddense (1999), který vzájemné citové pouto, přitažlivost a vzájemnou snášenlivost partnerů klade jako soudobé podmínky ke sňatku.). Zásadní je také psychická připravenost, tzn. pocit, že je pro mě ten správný čas na to se oženit/vdát. Všechny vyjmenované položky vnímala nejmladší věková kategorie jako důležitější než nejstarší věková kategorie. Tyto rozdíly potvrzují výzkum Poppela a kol. (2008), kteří tvrdí, že vhodný věk ke sňatku dnes závisí na psychické (v našem pojetí: psychická připravenost), ekonomické (v našem pojetí: finanční nezávislost) a sociální zralosti.

Více než pro skupinu dva (40-49 let) a čtyři (60 a více let) je pro skupinu jedna (20-39 let) zásadnější informovanost partnerů o vzájemném zdravotním stavu, nemocech v rodinách, finančních záležitostech, dluzích nebo exekucích. Položka urovnání předchozích vztahových či majetkových závazků se sice prokázala jako signifikantní, nicméně rozdíl mezi jednotlivými skupinami nalezen nebyl. První skupina (20-39 let) statisticky významně více oproti ostatním třem věkovým skupinám preferuje manželství na zkoušku s partnerem předtím, než si ho vezme. Tento fenomén se podle odpovědí respondentů na tuto položku vyvíjel vzestupně, tzn., že pro nejstarší skupinu (60 a více let) se zdá být méně podstatný než pro skupinu tři (50-59 let) a pro skupinu tři je méně významný žen pro skupinu dva (40-49 let). Výrazná preference manželství na zkoušku skupinou 20-39 let souhlasí s výsledky výzkumu profesora Popenoeho (2009), který tvrdí, že kohabitace se stala běžnou součástí partnerského života a mladí lidé ji i plánují – buď jako manželství na zkoušku nebo jako alternativu k randění. Naše výsledky jsou také v souladu se závěry výzkumu Hamplové (2000), podle které mladí lidé v ČR namísto konsenzuálního manželství preferují manželství na zkoušku. Tyto fenomény jsou daleko výraznější na úkor manželství právě v posledních několika letech, proto se ukázal být jejich význam méně podstatný pro skupinu 60 a více let.

Tyto výsledky přisuzujeme změně vnímání a postavení manželství ve společnosti za posledních několik desítek let. Od centra a základu rodinného života se posunulo ke státům méně zvýhodněnému institutu, jehož primární funkcí sice zůstává výchova dětí, ale primární motivací pro jeho uzavření se stal emocionální vztah mezi partnery. Porod dítěte v současnosti není podmíněn manželstvím a tento stav začíná být i tolerován společností, která oproti minulosti více přijímá narození dítěte mimo manželství, přestože vidí raději, když se pak partneři s malým dítětem dodatečně vezmou.

Zajímavé je, že výsledky nenaznačují, že by manželství bylo v dnešní době považováno za zbytečné. U dvou respondentů se sice objevily odpovědi a poznámky, které jasně vyjadřovaly jejich názor na manželství, kdy od něj nic neočekávali, nebyli k němu motivováni a ani nebyli jeho příznivci. Protože dotazníky těchto respondentů nebyly celé vyplněny zadaným způsobem, byly vyřazeny. Náš výběrový vzorek tedy tvořili lidé, kteří byli k manželství motivováni, plánovali jeho uzavření nebo v něm už jistou dobu žili, což mohlo nepatrně zkreslit výsledky. Nicméně, můžeme také díky tomu ukázat, jak se motivace, funkce, podmínky, očekávání i role vyvíjely, protože ještě pro skupinu číslo dvě (tedy 40-49 let) bylo manželství běžnou a společensky podporovanou součástí života. Pro další výzkum by bylo zajímavé porovnat pro-manželsky zaměřenou skupinu s odpůrci manželství nebo singles.

S celkovou změnou struktury manželství souvisí i změna motivů ke sňatku a změna očekávání od manželství. Motiv těhotenství se oproti skupině jedna a čtyři signifikantně více objevoval u skupiny tři, tzn. u respondentů ve věku 50-59 let. Tento výsledek bychom mohli spojovat s 60. léty, kdy došlo jak k celkovému uvolnění, tak k větší sexuální volnosti, což mělo v podstatě vliv na následné sexuální chování v podstatě až do dneška.

Skupina tři (respondenti 50-59 let) spolu se skupinou dvě (respondenti 40-49 let) výrazně převýšily svými kladnými odpověďmi na otázku narození počatého dítěte do manželství skupiny jedna (20-39 let) a čtyři (60 a více let), které ji uváděly jako motiv pro manželství jen z cca 15%. Odpovědi první skupiny jsou v souladu se závěry A. Giddense (1999), který vnímá současnou společnost jako liberálnější a otevřenou sexualitě a sexuálnímu chování, což je doprovázeno právě tolerancí rození mimomanželských dětí. Možné souvislosti můžeme najít i v religiozitě, která mohla redukovat pohlavní styky jen na oblast manželství, anebo v dostupnosti antikoncepce a poučenosti o ní. Sexualitu totiž až do revoluce doprovázelo společenské tabu, sexuální výchova na školách prakticky neexistovala, hormonální antikoncepce byla většinou nedostupná nebo dostupná jen velmi omezeně, a většina mladých lidí ani nemusela vědět, jakým způsobem se pohlavní styk provádí nebo jak se chránit před nechtěným početím či před pohlavně přenosnými chorobami. Přitom kondomy byly v obchodech k dispozici a většina obyvatel „pouze“ nevěděla, jakým způsobem a kdy je vlastně použít. Pokud s tím spojíme touhu mladých lidí zkoušet v této oblasti nové věci a sexuálně žít, pak je nám výsledkem právě velmi nízký věk matek prvorodiček a vysoká porodnost. Do toho všeho navíc zasahovala socialistická propopulační výchova, která rození dětí podporovala.

Druhým nejvýznamnějším motivem ke sňatku pro skupiny jedna (20-39 let) a tři (50-59 let) bylo zabezpečení dětí a zajištění jejich zdárného vývoje. Tento motiv zmiňují i Vágnerová (2008) a Langmeier a Krejčířová (2006). Pro skupinu čtyři (60 a více let) byla místo toho na druhém místě tradice, která udává manželství jako první v pořadí a děti jako druhé v pořadí. Nacházíme zde souvislost s tím, co píše Navrátilová (2012), že dříve bylo manželství podmínkou k zahájení sexuálního života, přičemž myšlenka na nezbytnost narození dítěte do manželství přetrvávala dál i ve 20. století, dokud nedošlo k rozvolňování mravů vlivem sexuální revoluce. Zároveň máme na paměti předchozí výsledek mluvící o motivaci manželství „narození již počatého dítěte do manželství“, kdy skupiny 40-49 let a 50-59 let vykazovaly výrazně vyšší zastoupení těchto odpovědí než nejmladší (zde předpokládáme vliv rozšíření povědomí o antikoncepci) a nejstarší skupina (možná spojitost právě s postojem „nejprve manželství a pak dítěte“).

První skupina ve věku 20-39 let je také více motivována právními výhodami manželství, o kterých v kontrastu s kohabitacemi mluví Poortmanová a Millsová (2012), a od manželství kromě právní ochrany zároveň první skupina očekávala primárně emoční oporu, intimitu, sdílení starostí, společné řešení problémů a poskytnutí důkazu o prohloubení vztahu s partnerem. To vše může souviset s vnímáním manželství jako emocionální záležitosti, která zároveň poskytuje větší jistoty než zmiňované nesezdané soužití, ať už jde o větší právní i interpersonální závazek nebo o vyšší pocit zodpovědnosti páru za jejich vztah.

Zdá se, že náš výběrový soubor tvořený lidmi, kteří považují manželství za jednu z významnějších událostí v životě, si uvědomuje riziko, které s sebou nese volný svazek ženy a muže, který sice poskytuje větší svobodu a individualismus, ale nezajišťuje partnerům zaopatrění v případě úmrtí druhého partnera či rozchodu nebo finanční či majetkové vyrovnání. Je možné, že toto uvědomění tu bylo vždy, jen je nyní více evidentní a zřetelné, protože nesezdané soužití je více rozšířené a tolerované než kdy jindy a manželství ustupuje do pozadí.

V souvislosti s podmínkami, očekáváními a motivy jsme zařadili i komunikaci partnerů o svých potřebách a přáních, protože ji považujeme za důležitou součást milostného, partnerského i manželského vztahu. Jak ale ukázala ANOVA, nebyl nalezen významný rozdíl mezi jednotlivými skupinami. Pouze graficky jsme mohli zaznamenat, že nejstarší skupina v porovnání s ostatními nejspíše o těchto záležitostech komunikuje méně, než například nejmladší skupina, která se s průměrnými odpověďmi vyšplhala nejvýše, což lze interpretovat jako vcelku otevřený přístup ke komunikaci tohoto typu.

Jelikož tradiční rozdělení rolí je jednou z destabilizovaných oblastí manželství, je právě důležitá právě komunikace mezi partnery, která by mezi ně plnění jistých povinností rozdělila a stanovila jasné podmínky fungování v domácnosti i rodině. Naše výsledky ukazují čtyři hlavní faktory, které byly více či méně těmito změnami zasaženy. Prvním faktorem je oblast domácích prací, pod kterou si představíme např. praní, žehlení, vaření, úklid, základní péči o děti ve smyslu jejich koupání či krmení atp. Zde byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi první (20-39 let) a druhou (40-49 let) skupinou. Dle našeho názoru sem zasahuje emancipace žen, které nyní nepředstavují submisivní hospodyně v domácnosti, kde byl autoritou muž, který měl také hlavní slovo v záležitostech kolem rodiny. Navíc vzhledem k posouvání věku sňatku a zaměření se na budování kariéry, cestování a sebezdokonalování, se domníváme, že se muži museli naučit být více samostatní (pokud nezůstali bydlet u rodičů a nevyužívali tzv. *mama hotel*). Samozřejmě – protože víme, že rozdělení rolí je ovlivňováno i mezigeneračním přenosem a vzorem rodičů – záleží na primární rodině, ze které muž

pochází, jeho výchově a také osobnosti (charakteru, temperamentu) dotyčného muže. Domácí práce jsou nicméně stále dominantou ženy, což potvrzují jak naše výsledky, tak i výsledky Vohlídalové (2007) nebo Čermákové (2000), která tvrdí, že: ženy jsou stále těmi hlavními osobami v péči domácnost, přestože se dnes mohou participovat na finančním zajištění rodiny.

Druhý faktor – péče o děti – nevykazoval signifikantní rozdíl mezi skupinami, což lze vysvětlovat tak, že stále zůstává žena tou, která zůstává s dítětem doma a tráví s ním většinu času. Ve většině případů je to ona, kdo chybí v práci, když je dítě nemocné, kdo s ním jde do nemocnice či navštěvuje lékaře, kdo mu připravuje jídlo a krmí ho, kdo s ním píše domácí úkoly či kdo ho šatí a utváří jeho základní hygienické návyky. Toto tradiční zachování rolí je v souladu se závěry Vohlídalové (2007) a Čermákové (2000). Našimi výsledky nebyla prokázána významnější inklinace k rovnoprávnému rozdělení péče o děti, nicméně Plaňava (2000) říká, že muži se v současnosti víc podílí na dění v rodině, takže žena se může zaměřit na dění mimo rodinu, např. právě na zaměstnání či vlastní koníčky. Lipovetsky (2007) se přidává s tím, že muži mají v současnosti tendenci a zájem podílet se na péči o děti. Je možné, že pokud bychom měli větší vzorek a tedy mnohem více respondentů v každé skupině, tato tendence k egalitářskému modelu by se potvrdila i v našem případě.

Muži jsou stále v roli hlavních živitelů rodiny, o čemž hovoří faktor třetí - finanční zajištění rodiny a kariéra. Ten stále náleží primárně mužům, přestože žena dosahuje v zaměstnání na daleko širší a pestřejší alternativy než kdy dřív. Platově jsou nicméně muži často ohodnoceni lépe než ženy. Tato oblast zaznamenala statisticky významný rozdíl, ale už nebylo možné určit, mezi kterými skupinami se tento rozdíl nachází.

Poslední faktor týkající se aktivního zájmu na uspokojení svých potřeb neprokázal signifikantní rozdíly v odpovědích skupin, nicméně jsme ho zahrnuli z důvodu jeho aktuálnosti. Je v něm obsaženo téma iniciativy v intimním (i sexuálním) životě partnerů, zaměření se na své zájmy, vzdělávání, koníčky, udržování společenských kontaktů či najít si času sama na sebe. Tyto jednotlivé položky byly silně ovlivněny emancipací žen, které nyní už nechtějí vystupovat jako hospodyně, jejichž jedinými starostmi jsou manžel, děti a domácnost. Chtějí uspokojit svou potřebu pracovat, být oceněné, užitečné či nezanedbávané, ať už se jedná o oblast jejich vzhledu, sexuálních přání, emocionálních potřeb, snů nebo názorů a myšlenek. Průměrné odpovědi skupin v položce „iniciativa v intimním a sexuálním životě partnerů“ se pohybovaly kolem 2,5. Na škále se tedy nachází mezi odpověďmi *Spíš muž* a *Oba stejně*, což může souviset se závěry Lipovetskeho (2007), že co se týče rozdělení sexuálních rolí, vyhovuje ženám spíš tradiční rozdělení rolí. Potvrzují se i výsledky Bakerové

a Elizabethové (2013), které kvalitativním výzkumem zjistily, že tyto tradiční vzorce chování a jeho očekávání v intimních heterosexuálních vztazích přetrvávají.

Nedokonalostí metodiky získávání dat, tedy dotazníku, byla jeho obsahová náročnost, neboť z důvodu nedostatku pilotních studií (provedeny byly celkem dvě) na malých vzorcích nebyly zjištěny nedostatky, které se prokázaly až při vyplnění dotazníku větším počtem jedinců ze všech čtyř nadefinovaných skupin. Je potřeba zredukovat délku odpovědí, např. u otázek č. 22 či 23, protože mohou být pro respondenty náročné z hlediska udržení pozornosti, a u otázky č. 24 lépe nadefinovat odpovědi a v souvislosti s tím uvést, kolik jich mohou respondenti zaškrtnout.

Současně se zdá být nutné více genderově vyvážit otázku č. 25 spadající do šestého modulu týkajícího se rozdělení rolí muže a ženy ve vztahu. V aktuální verzi jsou uvedeny převážně ženské role, vhodné by bylo přidat i některé role spadající spíše pod mužskou kompetenci, např. topení v kotli pro udržení tepla v domácnosti, zajištění pojízdnosti automobilu (spolu se všemi nutnými dokumenty k jeho řízení), technické práce v domácnosti (opravení kapajícího kohoutku či rozbité židle, broušení nožů, opravení plotu...), vyhazování hmyzu a hlodavců z domu (pavouci, myši...) apod. Účelem tohoto výzkumu bylo nicméně zhodnocení změn v rolích, kdy jsme předpokládali, že to jsou spíše muži, kteří se více podílí na některých dříve typicky ženských rolích, např. občas uvaří nebo pomohou s úklidem či dětmi. Pro naše potřeby proto tato položka splňuje svůj účel.

Zásadní chybou dotazníku, která mohla ovlivnit a zkreslit výsledky, jsou tzv. dvojhlavnové otázky v modulu otázek zabývajících se funkcemi manželství. Tento nedostatek je způsoben naším zanedbáním a nedostatkem pilotních studií, kdy jsme si tuto problematiku nedostatečně ohlíželi. Jde např. o větu: „*Dítě je možné vychovat i bez nezbytnosti uzavření sňatku: manželství je jen razítko na papíře.*“. Konkrétně v této položce jsme ale zároveň viděli možnost pro přesnější nastínění situace, kdy mělo být co nejjasněji vyjádřeno odmítnutí manželství jako současného párového uspořádání. Bylo by na místě upravit zadání otázek 1-20, kde by byli respondenti upozorněni, aby brali v potaz výrok jako celek, se kterým se mohou nebo nemusí ztotožnit. Přestože by tedy souhlasili třeba jen s polovinou, ale s druhou ne, museli by hodnotit položku jako jeden celek, ke kterému by se pak příslušně vyjádřili.

Celkově by pro přesnější výsledky byl lepší větší vzorek z populace a početně vyrovnanější skupiny. Pro další výzkum by bylo zajímavé porovnat zkoumané oblasti (očekávání, motivace, podmínky, funkce a role) u lidí první skupiny, tzn. 20-39 let, kteří by se

dál dělili na svobodné s motivací k manželství a svobodné bez motivace k manželství (až odpůrce manželství). Ti nejspíš očekávání od manželství nebo motivaci k němu nemají, proto by bylo vhodné upravit dotazník pro obě skupiny tak, aby probandi uváděli odpovědi na hodnotu a význam manželství ve smyslu, co si pod tímto termínem představují, co jim na něm vadí, proč je pro ně (ne)dostačující, co by na něm naopak ocenili, co by mohlo jeho postavení a vážnost vylepšit nebo čím by ho jako hlavního právního organizátora párového vztahu nahradili.

Naše výsledky souhlasí s teoriemi, demografickými výzkumy a studii českých autorů, které ukazují změnu v manželském chování. Konkrétně se jedná o změnu vnímání ekonomické stránky manželství coby primárně emocionální a užitkové záležitosti, která má páru poskytovat jak citovou jistotu tak materiální a právní výhody. Dále jde o změny motivů k manželství, kdy lidé nejsou nuceni ke sňatku vnějšími okolnostmi a vše většinou záleží čistě na jejich subjektivním rozhodnutí se oženit či vdát. Podmínky, které je potřeba splnit před uzavřením manželství, si určují sami a i ty se dle již provedených výzkumů změnilo spolu s novým stoletím a hlavně se sexuální revolucí. Očekávání od manželství se výrazně nezměnilo, byla nově vyzdvihnuta zejména právní ochrana partnerů.

Provedené studie také hovoří o nabourání tradičních rolí. Rozdělení práv a povinností v páru nyní zůstává na domluvě partnerů, přičemž naše výsledky ukázaly signifikantní změnu pouze u faktoru finančního zajištění rodiny, kde se projevila tendence k většímu uznání žen jako participantek na rozpočtu rodiny, a faktoru domácí práce, kde nejmladší skupina oproti nejstarší skupině více zrovnoprávňovala ženy s muži a neviděla v nich 100% hospodyně v domácnosti. Tyto výsledky odpovídají popisovanému trendu, kdy ženy mají zaměstnání stejně jako muži a jejich role není omezena na mateřství a péči o domácnost, děti a manžela.

Budoucí výzkumy zaměřující se na problematiku manželství by se mohly zabírat např. porovnáním svobodných lidí (20-39 let) s motivací a záměrem uzavřít k manželství a bez motivace a záměru uzavřít manželství. Zajímavé by také bylo zkoumat, zda u rozvedených lidí existuje statisticky významný rozdíl mezi mírou vyjádřených původních očekávání a mírou současných očekávání od manželství, nebo zda u ženatých/vdaných lidí existuje souvislost mezi mírou původních očekávání a mírou následné spokojenosti v manželství po x letech soužití.

9. Závěry

Tato práce se zabývala posuzováním významu a hodnoty manželství z hlediska čtyř věkových skupin: 20-39 let, 40-49 let, 50-59 let a 60 a více let. Na základě analýzy získaných dat jsme dospěli k několika závěrům.

Z funkcí manželství byly vyzdvíženy tři hlavní – emocionální, utilitární a výchova dětí. Emocionální funkci manželství v porovnání se skupinou 40-49 let více vyzdvihovali respondenti 20-39 let a 50-59 let. Utilitární funkce (praktické výhody manželství) byla v rámci manželství nejvíce respondenty 60 a více let, kdy tento trend s mladším věkem klesal (tzn. pro první skupinu 20-39 let byla tato funkce spojena s manželstvím nejméně). Funkce výchovy dětí byla u manželství nejvýraznější pro čtvrtou skupinu (60 a více let). Vnímání výchovy dětí jako důležité funkce manželství s věkem rostlo, což znamená, že nejméně udávaná byla první skupinou (20-29 let), která viděla uzavření manželství jako málo důležité pro narození a výchovu dětí.

Byla prokázána změna týkající se podmínek kladených před uzavřením sňatku. Oproti respondentům 60 a více let byly pro respondenty první skupiny 20-39 let statisticky více důležité následující podmínky: vlastní/partnerova finanční nezávislost, nalezení sama sebe, vzájemné porozumění a snášenlivost s partnerem, schopnost spolu spolupracovat při řešení životních problémů, psychická připravenost na manželství, urovnání případných předchozích vztahových i majetkových závazků, vzájemná informovanost o zdravotním a finančním stavu a absolvování manželství na zkoušku.

Pro respondenty 50-59 let byl – na rozdíl od respondentů 20-39 let a 60 a více let – statisticky významně více jako motivace k uzavření sňatku zastoupen motiv těhotenství (aby se již počaté dítě narodilo v manželství) a první skupina (20-39 let) více než skupina druhá (40-49 let) uváděla motiv zabezpečení dětí a zajištění jejich zdárného vývoje. Od manželství respondenti 20-39 let očekávali primárně právní ochranu, v čemž se významně lišili od respondentů 50-59 let a 60 a více let, u kterých byla tato odpověď zastoupena méně. Pro čtvrtou skupinu (60 a více let) bylo pak hlavním očekáváním od manželství společné řešení problémů, což ji statisticky významně odlišovalo od respondentů 40-49 let. V rámci komunikace o potřebách a očekáváních od vztahu nevyšly mezi skupinami signifikantní výsledky.

Role v manželství byly rozděleny do 4 hlavních okruhů: domácí práce, péče o děti, finanční zajištění rodiny a aktivní zájem na naplnění svých potřeb. Respondenti ve věku

60 a více let oproti respondentům 20-39 let signifikantně více vnímají péči o domácnost jako roli náležící primárně ženám. Stejně tak je více než mužům ženám přisuzována oblast péče o děti, kde nebyl zjištěn významný rozdíl v odpovědích jednotlivých skupin. Muži zůstává role hlavního živitele rodiny a jeho zaměření na kariéru. Ani oblast aktivního zájmu na naplnění vlastních potřeb (pěstování koníčků, iniciativa v intimním a sexuálním životě) neukázala signifikantní rozdíly mezi skupinami, je tudíž stále přisuzována více mužům.

Souhrn

Manželství v současnosti prochází změnami, které nabouraly jeho stabilní pozici ve společnosti a oslabily jeho výhradního postavení coby trvalejšího uspořádání partnerských vztahů. Za faktory přičiňující se za tento posun jsou považovány ženská emancipace, sexuální revoluce a změna postojů a hodnot ve společnosti. Náš výzkum byl prováděn u lidí starších dvaceti let žijících v České republice, proto i základní teoretická východiska této práce tvoří primárně práce českých odborníků zaměřené na manželství a rodinu, demografické průzkumy a výzkumy manželského chování a uspořádání prováděné na obyvatelích ČR i v zahraničí.

K nastínění účelu a funkce manželství jsme využili definic, které vidí manželství jako zákonem upravovanou institucí, jejíž hlavní funkcí je zajištění výchovy dětí a ve které se musí partneři dohadovat na kompromisech či o uspořádání rolí v domácnosti. Z historického hlediska jsme jako vliv zasahující do formování manželství uvedli křesťanství, rodinu a morálku společnosti obecně. S hledáním a volbou partnera, zásnubami a sňatkem (které jsou nevyhnutelně s manželstvím spojeny) se pojila přísná pravidla, na která dohlížela primárně rodina. Cílem rodičů bylo prostřednictvím materiálně výhodného manželství zabezpečit budoucnost svých dětí. Dosud trávající křesťanská morálka (kážící mj. narození dítěte až do manželství nebo redukci sexuálního styku pouze na účel rozmnožení se) byla s komunistickým režimem eliminována a po pádu režimu se k ní většina Čechů již nevrátila.

Významný vliv na současné funkce a vnitřní uspořádání manželského života měla sexuální revoluce, která proběhla v 60. letech a byla doprovázena emancipací žen. Objev a rozšíření hormonální antikoncepce otevřely nové možnosti a spustily výraznou vlnu sexuální aktivity. Z důvodu tabuizování tématu sexuality v české společnosti a nedostatku hormonální antikoncepce vzrostl nárůst nechtěných těhotenství a interrupcí. Jejich počet začal klesat po revoluci, stejně jako prudce klesla sňatkovost v roce 1990 a začala rychle růst rozvodovost. Funkcemi manželství se stávala kromě výchovy dětí i emocionální naplnění a jistota nebo právní závazek, který upravuje případný rozpad manželství. Jako alternativa k manželství se začalo více objevovat faktické (konsensuální) manželství. Tento styl s sebou ale oproti manželství nese spíše nevýhody, kdy výzkumy provedené jak v zahraničí, tak i v České republice (např. Popenoe, 2009; Poortman & Mills, 2012; Hamplová, 2000 nebo Šmolka, 2004) prokázaly jeho statisticky významně vyšší rozchodovost, nižší odolnost vůči konfliktům, nestabilitu, právní a interpersonální nejistotu i nepříznivý vliv na blaho dětí.

Tento styl soužití nicméně vyhovuje současné tendenci společnosti k individualismu, tzn. ani partneři k sobě ve vztahu nejsou tolik vázáni (finančně, právně nebo jinak závazkově).

V průběhu života zasahují do manželství životní události související s vývojovými fázemi, kterými partneři prochází. Jedná se o první zamilovanost, o její pominutí, které musí partneři překonat, o zralou lásku, o narození dítěte, jeho růst a zrání, školní léta, pubertu, odstěhování se od rodiny, úmrtí rodičů partnerů, důchodový věk nebo o uvědomění si vlastní smrti. Celý tento proces, který spolu manželé prožívají, začíná výběrem partnera.

V minulosti výběr partnera musel být schvalován hlavně vůlí rodičů a bedlivě hlídán jak přísnou vesnickou morálkou, tak místní farností. Důležité bylo ekonomické hledisko, náboženství, národnost a majetek rodiny snoubence i ženicha samotného. Dnes volba partnera záleží čistě na rozhodnutí každé ženy a každého muže. Obecně ženy preferují u mužů společenský status a prestiž, majetek, podílení se na výchově i zájem na investování do jejich partnerského vztahu, fyzickou atraktivitu a humor. Pro muže je u žen nejdůležitější fyzická atraktivita. Důraz je oproti minulosti kladen na emoce, na vzájemnou náklonnost a osobní přitažlivost. Uplatňují se zde také principy doplňující volby (komplementarity) a podobnosti.

Motivace pro vstup do manželství byla dříve silně ovlivněna křesťanskou morálkou, tzn. že svatba byla podmínkou pro zahájení sexuálního života a narození dítěte. V současné době není vyžadováno uzavření sňatku před narozením dítěte, nicméně řada lidí chce uzavřít manželství aspoň dodatečně, nebo se berou právě, když si chtějí pořídit dítě. Hlavní motivací se stává intimní emoční soužití, bezpečné zázemí, láska a pocit sounáležitosti. Vedlejší jsou pak právní jistoty, které manželství nabízí. Podobně i očekávání jsou emocionálně založena, více zahrnují rovnost partnerů, hlavně v otázce uvědomování si nutnosti kompromisů a ústupků. Manželství je považováno za důkaz o prohloubení vztahu partnerů, společném řešení problémů i věrnosti a poskytnutí dostatečné svobody pro vlastní seberozvíjení se. Dnešními mladými lidmi jsou ale někdy kladeny až téměř nereálné nároky na vztah.

Emancipací žen došlo k jejich zapojení na pracovním trhu. Tradiční role ženy v domácnosti a muže v zaměstnání se pomalu posouvají k rovnostářskému modelu. Výzkumy (v zahraničí např. Lipovetsky, 2007; Poppel a kol., 2008 nebo u nás Čermáková a kol., 2000) dokazují, že žena sice stále dominuje v obstarávání domácích prací a péči o dítě, nicméně muž se pomalu do těchto rolí zapojuje. Stále je to on, kdo zůstává hlavním živitelem rodiny a tuto úlohu má v sobě pevně zakořeněnou. Přesto i žena může nyní přispívat do rodinného rozpočtu a budovat si vlastní kariéru i v profesích, které byly dříve vyhrazeny pouze mužům.

Náš kvantitativní výzkum se zaměřuje na problematiku významu a hodnoty manželství z hlediska věku, tzn. že chceme postihnout nastalou změnu popsanou teorií na vzorku lidí vybraných z populace mužů a žen starších dvaceti let. Elektronicky a papírově distribuovaný dotazník vlastní konstrukce správně vyplnilo celkem 322 respondentů, kteří byli rozděleni do čtyř skupin podle věku: první skupina 20-39 let (137 respondentů), druhá skupina 40-49 let (68 respondentů), třetí skupina 50-59 let (55 respondentů) a čtvrtá skupina 60 a více let (62 respondentů). Data získaná z dotazníků byla zpracovávána analýzami hlavních komponent, jednofaktorovými analýzami rozptylu a Tukeyovým testem. Pro upravení hladiny alfa u testování tří tematických modulů dotazníku byla použita Bonferroniho korekce.

Hlavními funkcemi manželství, které byly produkty analýzy hlavních komponent, se ukázaly být emocionální funkce, výchova dětí a utilitárnost (užitečnost) manželství ve smyslu právních, materiálních, ekonomických a jiných výhod. Skupina 20-39 let na emocionální funkci manželství upozorňovala mnohem statisticky významně více, než skupina 40-49 let a 50-59 let. Pro čtvrtou skupinu, tzn. 60 a více let, byla nejvýraznější funkce výchovy dětí, čímž se signifikantně odlišovala od respondentů 20-39 let a 40-49 let. Tento faktor byl důležitý také pro skupinu 50-59 let, která ho s manželstvím spojovala významně více než skupina 20-39 let. Utilitární výhody manželství vyzdvihuje hlavně nejstarší skupina 60 a více let, která se tímto statisticky významně liší od zbylých tří věkových skupin.

Z hlediska podmínek, které je potřeba splnit před sňatkem, nejvýznamnějších výsledků dosahovala finanční soběstačnost partnerů, nalezení sama sebe, vzájemné porozumění s partnerem, snášenlivost s ním a schopnost spolupracovat při řešení problémů. Jako velmi důležité byly tyto odpovědi uváděny skupinou 20-39 let, na rozdíl od zbylých třech skupin, od kterých se tato první signifikantně lišila. Pro nejmladší respondenty bylo také oproti zbylým věkovým kategoriím velmi podstatné vyzkoušet si před trvalým svazkem napřed manželství na zkoušku, být psychicky připravení a zralí k manželství a také vzájemně informovaní o svém zdravotním a finančním stavu.

Mapovaná motivace ke vstupu do manželství prokázala signifikantní výsledky v oblasti týkající se těhotenství a zabezpečení dětí, včetně zabezpečení jejich zdárného vývoje. Motiv těhotenství, resp. narození již počatého dítěte do manželství byl nejvýraznější u skupiny 50-59 let, která se tímto statisticky významně odlišovala od respondentů 20-39 let a 60 a více let. V motivu zabezpečení dětí byl rozdíl mezi skupinami 20-39 let a 40-49 let, kde druhá z nich tuto možnost volila statisticky významně méně.

Změna byla zaznamenána také v očekáváních od manželství, kdy se jednalo o témata jako společné řešení problémů a sdílení starostí nebo právní ochrana. Společné řešení problémů volila nejvíce nejstarší skupina (60 a více let), kde byl nalezen i signifikantní rozdíl mezi ní a skupinou 40-49 let. Nejméně respondenti 60+ vybírali očekávání právní ochrany, v čemž se statisticky významně lišili od respondentů 20-39 let. U nich byla tato odpověď zastoupena procentuálně nejvíce a oproti skupině 50-59 let dokonce signifikantně více. Analýza otázky komunikace o svých očekáváních, o vztahu, potřebách a přáních nevykazovala statisticky významné výsledky mezi skupinami.

Sexuální revoluce, emancipace a celkově druhý demografický přechod zasáhl i do rolí mužů a žen ve vztahu. Analýzou hlavních komponent byly tyto role v našem dotazníku rozděleny do čtyř významnějších oblastí: domácí práce, péče o děti, finanční zajištění rodiny a kariéra a poslední byl aktivní zájem na naplnění svých potřeb. Ukazuje se, že péče o děti a domácí práce stále tradičně zůstávají v repertoáru žen. Byla ale zaznamenána významná změna, kdy se ukazuje, že pro skupinu 20-39 let rozdělení domácích prací víc tíhne k rovnoprávné dělbě oproti skupině 60 a více let, u které role v této oblasti zastává primárně žena. Stejně tak se zachovalo tradiční rozdělení v okruhu otázky živitele rodiny, který dominantně finančně dotuje rodinný rozpočet a buduje si přednostně svou kariéru – zůstává jím muž. Analýza faktoru zájem na uspokojování vlastních potřeb ve smyslu iniciativy v intimním životě, pěstování vlastních koníčků nebo aktivní udržování společenských kontaktů, neukázal signifikantní rozdíly mezi skupinami.

Naše výsledky potvrzují závěry již provedených výzkumů a průzkumů a nachází signifikantní rozdíly v konkrétních aspektech manželského života mezi konkrétními skupinami, na kterých tyto změny demonstruje.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- Barnett, L., Dunbar, R. & Lycett, J. (2007). *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál.
- Crabb, L. (1994). *Manželství je vztah*. Praha: Návrat domů.
- Čermáková, M., Maříková, H., Šanderová, J. & Tuček, M. (2000). *Proměna současné české rodiny*. Praha: SLON.
- Dallaire, Y. (2009). *Láska a sexualita v trvalém vztahu*. Praha: Portál.
- Drápal, D. (2013). *Vztahy, sex, rodina. Velký rozvrat a cesta k obnově*. Praha: Návrat domů.
- Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M. & Vymětalová, S. (2000). *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Praha: Argo.
- Giddens, A. (2012). *Proměna intimacy: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Praha: Portál.
- Goody, J. (2006). *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha: Lidové noviny.
- Hamplová, D. (2000). Postoje k manželství a rodičovství. In Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M. & Vymětalová, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství* (s. 67-98). Praha: Sociologické nakladatelství.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2009). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Klapilová, K., Konečná, M., Weiss, P. & Havlíček, J. (2012). Vliv orální hormonální antikoncepce na ženskou sexualitu v evoluční perspektivě: review. *Česká a slovenská psychiatrie*. 108(1): 14-21.
- Kratochvíl, S. (2009). *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál.
- Kučera, M. (2000). Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M. & Vymětalová, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství* (s. 7-28). Praha: Sociologické nakladatelství.

- Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Lewis, C. S. (1997). *Čtyři druhy lásky*. Praha: Návrat domů.
- Lipovetsky, G. (2007). *Třetí žena. Neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor.
- Navrátilová, A. (2012). *Namlouvání, láska a svatba v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad.
- Nešporová, O. (2006). Postoje k rodině, manželství a rodičovství. In Nešpor, Z. R. & Večerník, J. (eds.). *Socioekonomické hodnoty, politiky a instituce v období vstupu České republiky do Evropské unie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk.
- Plzák, M. (2002). *Klíč k výběru partnera pro manželství*. Praha: MOTTO.
- Ponešický, J. (2008). *Fenomén mužství a ženství*. Praha: Triton.
- Störig, H. J. (2007). *Malé dějiny filozofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- Šmolka, P. (2004). *Muž a žena – návod k použití*. Praha: Portál.
- Šťastná, A., & Palonciová, J. (2011). První partnerská soužití českých žen a mužů a rostoucí význam kohabitací. (Romanian). *Gender, Equal Opportunities, Research / Gender, Rovne, Prilezitosti, Vyzkum*, 12(2), 16-29.
- Vágnerová, M. (2008). *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum.
- Vohlídalová, M. (2007). Particípance mužů na domácích pracích a péči o děti na základě kvantitativních výzkumů. In Maříková, H. (ed) & Vohlídalová, M. *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Vohlídalová, M., & Maříková, H. (2011). Rozpady kohabitací, rozvody manželství: jiné a/nebo stejné sociální fenomény? (Romanian). *Gender, Equal Opportunities, Research / Gender, Rovne, Prilezitosti, Vyzkum*, 12(2), 3-15.
- Výrost, J., Slaměník, I., Sollárová, E., Zelfová, A., Orosová, O., Macek, P., Lovaš, L., Kentoš, M., Janoušek, J., Frankovský, M., Baumgartner, F. & Bačová, V. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada.

Willi, J. (2011). *Psychologie lásky*. Praha: Portál.

Elektronické zdroje

Baker, M. & Elizabeth, V. (2013). 'Did you just ask me to marry you?': The gendered nature of heterosexual relationship progressions. *Women's Studies Journal*. Vol. 27 Issue 2, p32-43. 12p.

Český statistický úřad. (21. 2. 2015). *Sňatky a bilance manželství v letech 1920–2013*.

Získáno z:

[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/9400413AC5/\\$File/130055140405.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/9400413AC5/$File/130055140405.pdf)

Český statistický úřad. (21. 2. 2015). *Sňatečnost*. Získáno z:

<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>

Český statistický úřad. (12. 2. 2015). *Vybrané demografické údaje v České republice*. Získáno

z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD945/\\$File/3201814_0101.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD945/$File/3201814_0101.pdf)

Český statistický úřad. (24.2.2015). *Gender: Genderové statistiky – Úvod*. Získáno z:

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/gender_uvod

Český statistický úřad. (24.2.2015). *Mezinárodní srovnání - zaměstnanost žen a mužů ve vybraných odvětvích, 2013*. Získáno z:

http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/300002-14-r_2014-14

Český statistický úřad. (2.3.2015). *Jaké je složení domácností v ČR?*. Získáno z:

http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

Český statistický úřad. (10.3.2015). *Obyvatelstvo podle pětiletých věkových skupin v letech*

1920-2013 (stav k 1.7.). Získáno z: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/130055-14>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. (17.2.2015). *Občanský zákoník 89/2012 Sb.* Získáno ze Zákonů pro lidi. Website: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

Ono, H. (2003). Women's economic standing, marriage timing and cross-national contexts of gbender. *Journal Of Marriage And Family*, 65(2), 275-286. doi:10.1111/j.1741-3737.2003.00275.x.

- Popenoe, D. (2009). Cohabitation, Marriage, and Child Wellbeing: A Cross-National Perspective. *Society*. 46(5). 429-436.
- Poppel, F., Monden, C., & Mandemakers, K. (2008). Marriage Timing over the Generations. *Human Nature*, 19(1), 7-22. doi:10.1007/s12110-008-9033-5.
- Poortman, A-R. & Mills, M. (2012). Investments in Marriage and Cohabitation: The Role of Legal and Interpersonal Commitment. *Journal Of Marriage And Family*. 74, 357-376. DOI:10.1111/j.1741-3737.2011.00954.x.
- Stanley, S. M., Rhoades, G. K., Amato, P. R., Markman, H. J., & Johnson, C. A. (2010). The timing of cohabitation and engagement: Impact on first and second marriages. *Journal Of Marriage And Family*, 72(4), 906-918. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00738.x.
- Thane, P. (2010). Family Fortunes. *History Today*. 60(12), 33-35.
- Winch, R. F., Ktsanes, T. & Ktsanes, V. (1954). The theory of complementary needs in mate-selection: an analytic and descriptive study. *American Sociological Review*, 19(3), 241-249.
- Winch, R. F. (1967). Another Look at the Theory of Complementary Needs in Mate-Selection. *Journal Of Marriage & Family*, 29(4), 756-762.

Seznam příloh

Příloha 1: Zadání bakalářské práce

Příloha 2: Český a cizojazyční abstrakt bakalářské práce

Příloha 3: Dotazník

Příloha 4: Ukázka z datové matice

Příloha 1

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PCH)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
PAVLÍČKOVÁ Hana	Na Návsi 17, Pňov-Předhradí	F12599

TÉMA ČESKY:

Význam a hodnota manželství z hlediska věku

NÁZEV ANGLICKY:

The importance and value of marriage in terms of age

VEDOUcí PRÁCE:

doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Bakalářská práce bude věnována problematice manželství se zaměřením na jeho význam a hodnotu. V teoretické části práce bude pozornost věnována následujícím tématům: instituce manželství v historii, základní poznatky z matematické (výběr partnera, motivace k manželství, role muže a ženy), proměny ideálu trvalého monogamního manželství, manželství a psychologické potřeby, dynamika manželství. Bude provedena důkladná rešerše naší i zahraniční literatury.

Hlavním cílem empirické části práce bude zmapovat význam a hodnotu manželství u osob ze dvou věkových skupin (nejmladší a nejstarší), popsat a interpretovat případné nalezené odlišnosti. Dílčími cíli bude pomoci dat od všech čtyř skupin respondentů zjistit, jaké změny nastávají v motivech pro vstup do manželství, jak se mění z pohledu zkoumaných osob předpoklady pro uzavření manželství, a jak se z pohledu zkoumaných osob mění role muže a ženy v manželství v čase.

Výběrový soubor budou tvořit muži a ženy čtyř věkových skupin inspirovaných kategoriemi Marie Vágnerové (2008), které budou pozměněny z důvodu nepřekrývání věkových intervalů při zpracovávání dat: mladá dospělost (20-39 let), střední dospělost (40-49 let), starší dospělost (50-59 let) a stáří (60 let a více).

Hlavní metodou sběru dat bude dotazník vlastní konstrukce publikovaný online na internetu i v tištěné podobě (především pro starší respondenty).

Výzkumná zjištění by měla obohatit poznatky vývojové psychologie o manželství jako tradiční formě partnerských vztahů a mohla by být užitečná pro psychologickou poradenskou praxi.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Baker, M. & Elizabeth, V. (2013). 'Did you just ask me to marry you?': The gendered nature of heterosexual relationship progressions. *Women's Studies Journal*, 27(2), 32-43.
- Coleman, D. (2013). Partnership in Europe; its Variety, Trends and Dissolution. *Finnish Yearbook Of Population Research*, (48), 5-49.
- Corneau, G. (2013). Anatomie lásky. Praha: Portál.
- Giddens, A. (2012). Proměna intimity. Praha: Portál.
- Gjuričová, Š., Kubička, J. (2009). Rodinná terapie. Praha: Grada.
- Kratochvíl, S. (2009). Manželská a párová terapie. Praha: Portál.
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006). Vývojová psychologie. Praha: Grada.
- Poněšický, J. (2008). Fenomén ženství a mužství. Praha: Triton.
- Poortman, A., & Mills, M. (2012). Investments in Marriage and Cohabitation: The Role of Legal and Interpersonal Commitment. *Journal Of Marriage & Family*, 74(2), 357-376. doi:10.1111/j.1741-3737.2011.00954.x
- Plaňava, I. (2000). Manželství a rodiny. Struktura, dynamika, komunikace. Brno: Doplněk.
- Popenoe, D. (2009). Cohabitation, Marriage, and Child Wellbeing: A Cross-National Perspective. *Society*, 46(5), 429-436. doi:10.1007/s12115-009-9242-5
- Vágnerová, M. (2008). Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří. Praha: Karolinum.
- Zvěřina, J. (2003). Sexuologie (nejen) pro lékaře. Brno: Akademické nakladatelství CERM.

Podpis studenta: Paršičová'

Datum: 25.2.2015

Podpis vedoucího práce: I. Šotek

Datum: 25.2.2015

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Hodnota a význam manželství z hlediska věku

Autor práce: Hana Pavlíčková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Počet stran a znaků: 98 stran, 204 010 bez mezer

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 47

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat u vybraných respondentů starších dvaceti let změny v manželském chování, se zaměřením na subjektivně vnímané funkce manželství, podmínky před sňatkem, motivaci k manželství, očekávání od manželství, komunikaci o svých potřebách a přáních a rozdělení rolí v manželském vztahu. Teoretická část je věnována stručnému postihnutí historie a nastínění současného stavu manželství, především oblastí funkce manželství, možných příčin poklesu sňatečnosti, alternativ manželství, výběru partnera, primární motivace k manželství, očekávání a rozdělení rolí. Výzkumná část má kvantitativní charakter, kdy data byla nasbírána pomocí dotazníku vlastní tvorby a testována analýzou hlavních komponent, jednofaktorovou analýzou rozptylu a Tukeyovým testem. Byly zjišťovány signifikantní rozdíly mezi čtyřmi skupinami, na které byl rozdělen náš výběrový soubor. Ten tvořilo celkem 322 respondentů. Výsledky analýz ukázaly statisticky významné rozdíly mezi respondenty 20-39 let a 60 a více let ve vnímaných funkcích manželství, v podmínkách před sňatkem, očekávání od manželství a rozdělení rolí v manželství.

Klíčová slova: manželství, dopady druhého demografického přechodu, pokles sňatečnosti, změna struktury manželství

ABSTRACT OF THESIS

Title: The importance and value of marriage in terms of age

Author: Hana Pavlíčková

Supervisor: doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Number of pages and characters: 98 pages, 204 010 characters including spaces

Number of appendices: 4

Number of references: 47

The aim of the thesis was to survey changes in marital behavior of selected respondents over twenty years old. We focused on subjectively perceived function of marriage, the conditions prior to marriage, the motivation for marriage, expectations of marriage, communicating about their needs and desires, and division of roles in the marital relationship. The theoretical part is devoted to a brief outline capture the history and current state of marriage, especially the areas of marriage function, the possible causes of the decline of marriage rate, the alternatives of marriage, partner selection, the partner motivation for marriage, division of roles and expectations of marriage. The research part is a quantitative research, where data was collected by own made questionnaire and tested by principal component analysis, one-way analysis of variance and Tukey test. We were searching for significant differences between the four groups of respondents. Our study included a total of 322 participants. Results of the analyzes showed statistically significant differences between respondents 20-39 years old and respondents 60 years and over in perceived function of marriage, in the conditions prior to marriage, in expectations of marriage and in division of roles in the marital relationship.

Key words: marriage, the effects of the second demographic transition, the decline of marriage rate, the changing structure of marriage

Příloha 3

Univerzita Palackého, Filozofická fakulta,
Katedra psychologie, Vodární 6, 779 00 Olomouc

Průzkum hodnoty a významu manželství v čase

Dobrý den,

jmenuji se Hana Pavlíčková a jsem studentkou 3. ročníku katedry psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Ráda bych Vás poprosila o vyplnění následujícího dotazníku týkajícího se instituce manželství který je **určen pro muže a ženy od 20 let**, a slouží jako empirický základ mé bakalářské práce mapující hodnotu a význam manželství v čase.

Tento dotazník je **zcela anonymní** – nepodepisujte se, ani nepište jiné údaje vedoucí k osobní identifikaci. Odpovídejte prosím upřímně, otevřeně a s ohledem na Váš osobní názor, postoje a hodnoty. **Neexistují zde žádné špatné ani správné odpovědi.** Vyplněním tohoto dotazníku pomůžete zmapovat situaci v manželství v ČR a přispějete k poznatkům z matrimoniologie, vědě o manželství.

Dotazník obsahuje 25 položek a zabere přibližně 15 minut. Při vyplňování se prosím řiďte instrukcemi uvedenými níže.

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas,

Hana Pavlíčková
email: hpavlic@seznam.cz

Instrukce k vyplnění dotazníku:

Vaši odpověď zaškrtnete křížkem

Pokud se rozhodnete svou odpověď změnit, označte novou odpověď křížkem a původní zaškrtejte

Pohlaví (Zaškrtněte příslušné pole)

¹ Žena

² Muž

Věk (Napište číslici)

Nejvyšší dosažené vzdělání (Zaškrtněte příslušné pole)

¹ Základní vzdělání, včetně neukončeného

² Střední vzdělání bez maturity, včetně vyučení

³ Střední vzdělání s maturitou

⁴ Vysokoškolské vzdělání bakalářské

⁵ Vysokoškolské vzdělání magisterské a vyšší

Jste student/ka VŠ?

¹ Ano

² Ne

Současný rodinný stav (Zaškrtněte příslušné pole)

¹ Ženatý/vdaná

² Svobodný/á

³ Druh/družka (partneři žijící spolu bez sňatku)

⁴ Vdovec/vdova

⁵ Rozvedený/á

Při dalším vyplňování dotazníku prosím vycházejte ze svého prvního manželského svazku, i v případě, že jste se znovu oženil/vdala.

Pokud jste se doposud ani jednou neoženil/nevdala, vycházejte prosím primárně ze svých názorů a očekávání týkajících se manželství.

Vyjadřete prosím svůj postoj k následujícím výrokům:
(Zařtejte příslušné pole dle Vámi zvoleného sloupce s odpovědí)

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
1. Sňatek je signálem rodičům, okolí, společnosti atd., že pár je soběstačný, že tvoří samostatnou jednotku.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Manželství představuje možnost materiálního zabezpečení a jistoty, vylepšení socioekonomického statusu.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Manželství je prostředkem k usnadnění osvojení dítěte či provedení umělého oplodnění (přednost je dávana manželům).	☐	☐	☐	☐	☐
4. Manželství je pro mě stvrzením před lidmi, co k sobě jako partneři hluboce cítíme, je pro mě jako potvrzení o nalezení partnera pro život - dalšího nehledám.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Sňatek vnímám v dnešní době jako pouhou formalitu, bez hlubšího významu a větších ekonomických výhod.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Je potřeba, aby se dítě narodilo do manželství	☐	☐	☐	☐	☐
7. Manželství představuje zvýhodněné finanční zabezpečení, dělení se o placení účtů i splátek, sdílení dluhů, rozložení zodpovědnosti za rozpočet domácnosti.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Uzavření manželství páru je velmi silně ovlivněno tlakem okolí (rodičů, ženících a vdávajících se přátel a vrstevníků) či dosažení věku „na vdávání/ženění“.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Manželství znamená omezení osobní svobody a prostoru: musíme brát ohledy na další osoby při volbě našich pracovních, studijních, společenských a jiných činností.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Manželství je jako značkování území: "Já jsem jeho, ruce pryč." "Ta je moje, dej si odchod."	☐	☐	☐	☐	☐
11. V manželství mají partneři primárně uspokojovat své citové potřeby.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Manželství je prostředkem k regulovanému rozmnožování a udržení lidského druhu.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Dítě je možné vychovat i bez nezbytnosti uzavření sňatku: manželství je jen razítko na papíře.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Sňatek je další úrovní vztahu, kdy si partneři vzájemně stvrdí vzájemnou náklonnost, lásku, oporu apod.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Manželství pro mě představuje např. možnost vzít si společně hypotéku (dříve novomanželskou půjčku či společné zdanění manžele).	☐	☐	☐	☐	☐
16. Manželství pro mě znamená společnou budoucnost s člověkem, na kterém mi záleží a se kterým sdílíme vzájemnou psychickou blízkost.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Manželství je pro mě převážně ošetřením právních záležitostí vztahu v souvislosti s financemi, majetkem a dědictvím.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Nejsem zastávce manželství, příliš svazuje - preferuji volnost, vlastní autonomii, bezprostřednost a samostatnost, žádné společné finance atp.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Děti narozené mimo manželství jsou znevýhodněné, lidé se na ně mohou dívat skrz prsty - bylo by lepší, kdyby se jejich rodiče co nejrychleji vzali.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Je výhodné vstoupit do manželství, protože mě partner finančně zajistí - postará se o mě i o mé děti.	☐	☐	☐	☐	☐

21. Jaké podmínky bylo dle Vás nutné splnit před uzavřením Vašeho sňatku?
(Zaškrtněte příslušné pole dle Vámi zvoleného sloupce s odpovědí)

	Zásadní (nezbytná)	Důležitá	Málo důležitá	Bezvýznamná
Vlastní/partnerova finanční nezávislost (zajištění příjmů + např. už máme dost prostředků ke splnění naší představy o průběhu svatby)	☐	☐	☐	☐
Dosažení uspokojivého vzdělání (moje/partnerovo)	☐	☐	☐	☐
Nalezení sama sebe (př. prostřednictvím vycestování do zahraničí...)	☐	☐	☐	☐
Podpora rodiny, její souhlas a svolení ke sňatku	☐	☐	☐	☐
Materiální zabezpečení (mít společně kde bydlet, zařízení domu/bytu...)	☐	☐	☐	☐
Láska, hlubší emoční vazba k partnerovi/partnerce; jistota naším vztahem	☐	☐	☐	☐
Podpis předmanželské smlouvy	☐	☐	☐	☐
Vzájemné porozumění, snášenlivost, schopnost spolupracovat při řešení životních problémů	☐	☐	☐	☐
Osamostatnění se od své primární rodiny (rodiče, sourozenci)	☐	☐	☐	☐
Pocit, že "nastal správný čas" (psychická připravenost)	☐	☐	☐	☐
Urovnání případných předchozích vztahových i majetkových závazků (např. vyrovnání se s exmanželem, ex přítelkyní...)	☐	☐	☐	☐
Vzájemná informovanost o zdravotním stavu, genetických odchylkách, finančním stavu vč. dluhů, exekucí atd.	☐	☐	☐	☐
Absolvování zkušebního soužití s partnerem ještě než se vezmeme	☐	☐	☐	☐

22. Jaká je/byla Vaše hlavní motivace pro uzavření sňatku?

(Zaškrtněte maximálně 3 odpovědi)

- 1 Finanční výhody – vzájemná vyživovací povinnost, společné finance i účty za elektřinu atd.
- 2 Emoční vazba k partnerovi, láska, pocit sounáležitosti, zisk bezpečného zázemí...
- 3 Důvody sňatku jako zisk hmotného majetku, peněz, popularity, společenské prestiže, významného sociálního statusu apod.
- 4 Tradice (nejděje manželství pak plození dětí)
- 5 Právní výhody (majetkové uspořádání manželů, určení otcovství, upravení podmínek pro dědictví, přístup k informacím o partnerovi např. v nemocnici atd.)
- 6 Těhotenství (aby se již počaté dítě narodilo v manželství)
- 7 Připoutání si partnera/partnerky (když se vezmeme, tak mě neopustí)
- 8 Zisk občanství pro partnera/partnerku nebo potomka
- 9 Osamostatnění se, nezávislost na rodičích
- 10 Vnější tlak (rodičů, vrstevníků, příbuzných, zdravotníků, úředníků, učitelů, víry...)
- 11 Zabezpečení dětí (citové, materiální, finanční) a zajištění jejich zdárného vývoje
- 12 Jiné (uveďte jaké) _____

23. Co jste očekával/a (očekáváte) od manželství před jeho uzavřením?

(Zaškrtněte odpovědi, s jakými se ztotožňujete)

- ¹ Finanční zabezpečení ze strany partnera („Postará se o mě.“)
- ² Emoční opora, možnost se svěřit, intimita, naslouchání bez hrozby výsměchu, opora a porozumění ze strany partnera, sdílení zážitků a emocí..
- ³ Materiální zabezpečení (byt, dům, nábytek, automobil apod.)
- ⁴ Nutnost dělat ústupky, kompromisy
- ⁵ Společné řešení problémů, sdílení starostí („Víc hlav víc ví.“)
- ⁶ Právní ochrana (právní úprava dědictví a majetku manželů, určení otcovství, přístup k informacím o partnerovi...)
- ⁷ Důkaz prohloubení vztahu s partnerem, jeho posunutí na další úroveň
- ⁸ Uspokojování a zájem o mé potřeby jídla a domova (uvařené stravitelné a dobré jídlo, udržování domu, uklizeno, nedotýkání se mých soukromých věcí apod.)
- ⁹ Prudký nárůst starostí a zodpovědnosti – hypotéka, bydlení, děti, včasné splácení složenek, účty za elektřinu...
- ¹⁰ Ocenění a uznání (př. co všechno dělám pro rodinu, partnera/ku, domácnost, jak plním své role, jaké jsou mé schopnosti a osobnost)
- ¹¹ Nezatěžování starostmi (př. shánění lístků do divadla/na ples, spravení kapajícího kohoutku nebo neodtékajícího odpadu, vyzvednutí dítěte ze školky apod.), odpočinek po práci
- ¹² Zisk společenské prestiže, vyššího postavení či zlepšení socioekonomického statusu
- ¹³ Výchova dětí, zabezpečení/zachování rodu
- ¹⁴ Plnění tzv. manželských povinností, vzájemné uspokojení sexuálních potřeb bez nutnosti svádění, zvaní na rande, studu, seznamování apod.
- ¹⁵ Věrnost partnera/ky a zároveň poskytnutí dostatečné svobody, projevy lásky, rozhovory o vzájemných citech a vztahu, myšlenkách, plánech, uspokojování potřeb
- ¹⁶ Přetrvávající sexuální zájem partnera/ky, pohlazení, políbení, mazlení, objetí...
- ¹⁷ Jiné (uveďte jaké) _____

24. Mluvíte (mluvili jste) spolu o svých potřebách, přáních?

(O tom, co vám schází, např. potřeba ocenění, objevení, povídání si, sdílení, sexuálních přání)

- ¹ Nikdy jsme se o tom nebavili
- ² Ano, ale partner/partnerka svůj přístup nijak nezměnil/a
- ³ Občas na toto téma přijde řeč, pomáhá nám to získat náhled na to, jak se oba ve vztahu cítíme, jak nás uspokojuje
- ⁴ Hovoříme na toto téma velmi často a otevřeně, společně řešíme své potřeby a přání, včetně možných způsobů je jich naplnění

25. Jaké je rozdělení rolí ve Vašem manželství?

(Pokud jste svobodný/á nebo pro Vás jako manželé není konkrétní činnost aktuální, odpovídejte prosím dle Vašich očekávání rozdělení rolí)

	Obvykle muž	Spíš muž	Oba stejně	Spíš žena	Obvykle žena
Finanční zajištění rodiny, vydělávání peněz	☐	☐	☐	☐	☐
Výchova dětí	☐	☐	☐	☐	☐
Velký jarní/vánoční či jiný úklid (mytí oken, vyčistění sedačky, smýčení celého domu apod.)	☐	☐	☐	☐	☐
Úsilí o profesní kariéru	☐	☐	☐	☐	☐
Pěstování vlastních koníčků	☐	☐	☐	☐	☐
Čas strávený s dětmi - hraní si, čtení, vyprávění, procházky, skotačení...	☐	☐	☐	☐	☐
Péče o partnerský vztah (dovolená bez dětí, drobné pozornosti pro partnera/ku, společně trávený čas...)	☐	☐	☐	☐	☐
Starost o rodinný rozpočet (co můžeme kdy pořídit a co ne)	☐	☐	☐	☐	☐
Práce na zahradě (př. sekání trávy, čištění bazénu, stříhání větví stromů, hrabání listí, stavba trampolíny či pískoviště...)	☐	☐	☐	☐	☐
Úsilí o další vzdělávání a seberozvíjení se	☐	☐	☐	☐	☐
Pravidelný úklid (vynášení odpadků, utírání prachu, luxování apod.)	☐	☐	☐	☐	☐
Péče o děti ve smyslu jejich nakrmení, koupání, oblékání a převlékání, utírání zadeček atd.	☐	☐	☐	☐	☐
Organizace domácnosti (zavolání opraváře, objednání termínů u lékaře, ohlídkání pravidelných kontrol členů rodiny u zubaře atd.)	☐	☐	☐	☐	☐
Učení se s dětmi, jejich denní příprava do školy, svačiny apod.	☐	☐	☐	☐	☐
Zájem na kulturním vyžití páru (zakoupení lístků do kina či na ples, návštěva galerie či výstavy, účast na festivalu apod.)	☐	☐	☐	☐	☐
Praní, žehlení	☐	☐	☐	☐	☐
Nákup potravin	☐	☐	☐	☐	☐
Iniciativa v intimním životě (zájem na uspokojení svých sexuálních potřeb či představ)	☐	☐	☐	☐	☐
Vaření	☐	☐	☐	☐	☐
Udržování společenských kontaktů (př. návštěva přátel, restauračního zařízení či baru, posezení v kavárně apod.)	☐	☐	☐	☐	☐

Místo pro Vaše komentáře, připomínky, postřehy či dodatky k dotazníku:

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas!

Příloha 4

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
	ID	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dokončené vzdělání	Jste student/ka VŠ?	Současný rodinný stav	1	2	3	4	5	6
1												
2	1	1	1	3	1	2	1	2	1	2	3	3
3	2	2	1	5	2	1	5	5	5	5	5	1
4	3	2	1	5	2	1	4	4	3	1	4	4
5	4	2	1	5	2	1	2	1	3	1	4	2
6	5	2	2	5	2	1	3	3	3	1	2	1
7	6	1	3	3	2	1	1	3	3	1	5	2
8	7	1	2	5	2	5	2	4	3	4	2	5
9	8	1	1	5	2	1	2	3	1	1	4	2
10	9	2	1	3	1	2	4	4	3	2	2	5
11	10	2	1	4	1	2	2	4	2	2	1	4
12	11	1	3	3	2	4	1	2	3	1	4	2
13	12	1	1	4	2	1	4	4	5	2	5	4
14	13	2	1	5	2	2	2	4	5	1	4	2
15	15	2	1	5	2	2	2	5	1	2	4	5
16	17	1	3	5	2	1	4	2	1	1	5	1
17	18	2	3	5	2	1	1	1	2	1	5	2
18	19	2	1	3	1	3	1	4	3	2	2	5
19	20	2	1	3	2	1	2	4	1	2	4	3
20	21	1	1	3	2	2	5	4	2	4	2	4
21	22	1	2	3	2	4	2	2	1	1	5	2
22	23	1	1	3	2	1	4	2	2	1	4	1
23	24	2	1	3	2	1	2	4	3	2	2	4
24	25	1	3	3	2	1	2	2	1	2	4	2
25	26	2	1	3	2	2	4	4	2	5	1	5
26	27	2	1	3	2	1	4	4	5	1	4	2

A	L	M	N	O	P	Q	R	S
ID	1. Sňatek je signálem rodičům, okolí, společnosti atd., že pár je soběstačný, že tvoří samostatnou jednotku.	1	2. Manželství představuje možnost materiálního zabezpečení a jistoty, vylepšení socioekonomického statusu.	2	3. Manželství je prostředkem k usnadnění osvojení dítěte či provedení umělého oplodnění (přednost je dávana manželům).	3	4. Manželství je pro mě stvrzením před lidmi, co k sobě jako partneři hluboce cítíme, je pro mě jako potvrzení o nalezení partnera pro život - dalšího nehledám.	4
1	Rozhodně souhlasím	1	Spíše souhlasím	2	Rozhodně souhlasím	1	Spíše souhlasím	2
2	Rozhodně nesouhlasím	5	Rozhodně nesouhlasím	5	Rozhodně nesouhlasím	5	Rozhodně nesouhlasím	5
3	Spíše nesouhlasím	4	Spíše nesouhlasím	4	Nevím	3	Rozhodně souhlasím	1
4	Spíše souhlasím	2	Rozhodně souhlasím	1	Nevím	3	Rozhodně souhlasím	1
5	Nevím	3	Nevím	3	Nevím	3	Rozhodně souhlasím	1
6	Rozhodně souhlasím	1	Nevím	3	Nevím	3	Rozhodně souhlasím	1
7	Spíše souhlasím	2	Spíše nesouhlasím	4	Nevím	3	Spíše nesouhlasím	4
8	Spíše souhlasím	2	Nevím	3	Rozhodně souhlasím	1	Rozhodně souhlasím	1
9	Spíše nesouhlasím	4	Spíše nesouhlasím	4	Nevím	3	Spíše souhlasím	2
10	Spíše souhlasím	2	Spíše nesouhlasím	4	Spíše souhlasím	2	Spíše souhlasím	2
11	Rozhodně souhlasím	1	Spíše souhlasím	2	Nevím	3	Rozhodně souhlasím	1
12	Spíše nesouhlasím	4	Spíše nesouhlasím	4	Rozhodně nesouhlasím	5	Spíše souhlasím	2
13	Spíše souhlasím	2	Spíše nesouhlasím	4	Rozhodně nesouhlasím	5	Rozhodně souhlasím	1